

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kvalita v systému terciárního vzdělávání v kontextu zdravotního postižení

Lenka
Krhutová

Zajištění a hodnocení kvality vzdělávacího procesu s ohledem na ekonomické a sociální aspekty se zaměřením na potřeby osob se specifickými potřebami, implementace do metodiky komplexního hodnocení kvality

Kvalita v systému terciárního vzdělávání v kontextu zdravotního postižení

Zajištění a hodnocení kvality vzdělávacího procesu s ohledem na ekonomické a sociální aspekty se zaměřením na potřeby osob se specifickými potřebami, implementace do metodiky komplexního hodnocení kvality

Individuální projekt národní

Zajišťování a hodnocení kvality v systému terciárního vzdělávání

Registrační číslo projektu. CZ.1.07/4.1.00/22.0001

Praha 2011

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Název studie: Kvalita vzdělávacího procesu v terciárním vzdělávání
v kontextu zdravotního postižení

Autorka studie: Mgr. Lenka Krhutová, Ph.D.

Počet stran: 154

I. ČÁST

1 Východiska studie

1.1	Vzdělávací politika ČR ve vztahu k lidem se zdravotním postižením ...	9
1.1.1	Primární a sekundární vzdělávání	9
1.1.2	Terciární vzdělávání	10
1.1.3	Další vzdělávání	11
1.2	Ekonomické aspekty vysokoškolské kvalifikace lidí s postižením	12

2 Kvalita a hodnocení kvality ve vztahu k vysokoškolskému vzdělávání lidí se zdravotním postižením v ČR

2.1	Přístupnost studia jako znak kvality vysoké školy	14
2.2	Vývoj do roku 2011	17
2.2.1	Legislativa a národní dokumenty	19
2.2.2	Aktivity ke zpřístupňování VŠ studia na národní úrovni	24
2.2.3	Sledování kvality VŠ v kontextu zdravotního postižení	26
2.3	Mezinárodní kontexty	29
2.4	Strategické výhledy ČR	34

3 Vymezení pojmů

3.1	Komponenty a domény studijních schopností	36
3.2	Zdravotní postižení, člověk se zdravotním postižením	38
3.3	Student se specifickými vzdělávacími potřebami na VŠ	45
3.4	Univerzální plánování DfA / UDL	50
3.4.1	Design for All	50
3.4.2	Universal Design for Learning	52
3.5	Vyrovňování podmínek ke studiu na vysoké škole	54
3.5.1	Přístupnost vysokoškolského vzdělávacího prostředí	55
3.5.2	Participující subjekty	58

4 Ekonomické aspekty zajištění kvality vysokoškolského vzdělávání studentům se zdravotním postižením	60
5 Silné a slabé stránky procesu hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání ve vztahu ke studentům se zdravotním postižením	65

II. ČÁST

6 Návrh Standardu kvality VŠ vzdělávání studentů se zdravotním postižením	
6.1 Charakteristika standardu	67
6.2 Terminologické poznámky a použité zkratky	69
6.3 Základní verze návrhu standardu QS-ADA	70
6.4 Komentovaná verze návrhu standardu QS-ADA.....	73
6.5 Standard QS-ADA a komplexní systémy hodnocení kvality	103
6.5.1 Korelace návrhu QS-ADA a ESG-EHEA	105
6.5.2 Korelace návrhu QS-ADA a EFQM Excellence Model	111
6.5.3 ISO 9001: 2008	119
6.5.4 CAF	120
6.5.5 CWA	121
7 Doporučení pro implementaci	
7.1 Úroveň KA3	122
7.2 Úroveň AKČR	128
7.3 Úroveň MŠMT	131
7.4 Úroveň VŠ	137
7.5 Úroveň STUDENT VŠ	138
Seznam zdrojů	138
Přílohy	154

Úvod

Studie *Kvalita vzdělávacího procesu v terciárním vzdělávání v kontextu zdravotního postižení* je zpracována **pro účely** Individuálního národního projektu (IPn) *Zajišťování a hodnocení kvality v systému terciárního vzdělávání*. Hlavním cílem projektu je návrh národního systému pro zajišťování a komplexní vnitřní a vnější hodnocení kvality ve všech typech institucí terciárního vzdělávání v České republice včetně návrhu na institucionální zabezpečení a provozování tohoto systému. „Projekt je řešen v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost v gesci MŠMT, skupiny 3. Výsledkem řešení projektu bude integrovaný a standardizovaný návrh metodiky, která s respektováním mezinárodních přístupů podpoří a umožní vnitřní a vnější hodnocení kvality v institucích terciárního vzdělávání s využitím hodnocení vstupů a výstupů z jejich činností a procesů. Výstupy z projektu posílí motivaci institucí terciárního vzdělávání usilovat o naplňování jejich poslání, poskytnou návod státu, jak má ve svém nastavení podmínek pro fungování institucí a v nástrojích motivace zohledňovat kvalitu činností těchto institucí; kromě toho projekt podpoří také reformu systému terciárního vzdělávání.“¹

Studie **je určena** pro vnitřní potřebu realizace projektu, jako jeden z výstupů Klíčové aktivity 2 (KA2) – Hodnocení kvality v oblasti vzdělávání. Uvedený projekt se spolu s dalšími šesti IPn realizovanými v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, uskutečňuje jako jedna z priorit Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v období 2008 – 2013. Tyto projekty jsou financovány z prostředků evropských strukturálních fondů.“²

Cíle studie jsou zaměřeny na popis a vysvětlení záměrů zavedení parametru kvality „přístupnost studia všem“ do systému vnitřního a vnějšího hodnocení kvality vysokých škol v ČR, objasnění kontextů sledování kvality v této oblasti, pojmenování a vysvětlení cílů a principů kvality vysoké školy ve vztahu k uchazečům a studentům se specifickými vzdělávacími potřebami vyplývajících z důsledků zdravotního postižení, navržení standardu kvality, účelu a kritérií hodnocení v této oblasti, komparace návrhu standardu s komplexními systémy hodnocení kvality a doporučení pro implementaci výstupů studie do metodiky komplexního hodnocení kvality vysokoškolských institucí v ČR.

¹ MŠMT, nedatováno

² Dalšími IPn projekty jsou: Projekt Reforma terciárního vzdělávání [RTV], Kvalifikační rámec terciárního vzdělávání [QRAM], Mezinárodní audit výzkumu, vývoje a inovací v ČR a implementace jeho výsledků do strategických dokumentů [Audit VaVal], Efektivní transfer znalostí a poznatků výzkumu a vývoje do praxe a jejich následné využití [EFTRANS], Podpora technických a přírodovědných oborů [PTPO], Systémová podpora efektivního řízení institucí terciárního vzdělávání a výzkumných a vývojových organizací [EFIN]. (tamtéž)

Studie je zaměřena na část sektoru terciárního vzdělávání, a to na vysokoškolské vzdělávání.³ Důvodem nezařazení tématu vyšších odborných škol (VOŠ) jako specifické části studie je přetrvávající nevyjasněnost budoucího postavení VOŠ v ČR z hlediska legislativní příslušnosti (t.č. v působnosti školského zákona a příslušných prováděcích předpisů) a způsobu jejich řízení a financování (t.č. regionální školství), které není kompatibilní s legislativou, procesy a financováním vysokých škol. Zatímco školský zákon a příslušné prováděcí předpisy poměrně zřetelně upravují povinnosti středních a vyšších odborných škol v oblasti řízení, financování a poradenské podpory VOŠ ve vztahu ke vzdělávání studentů se zdravotním postižením, stávající vysokoškolský zákon je neupravuje. Charakteristickými znaky vysokoškolského vzdělávání jako součásti terciárního vzdělávání v ČR je zejména vysoká míra autonomie jednotlivých vysokých škol (VŠ) a vysokých škol jako celku. Tato nekompatibilita je z hlediska účelu studie zásadní, přes uvedené a další rozdíly je však řada témat ve studii včetně návrhu standardu kvality pro vzdělávání lidí se zdravotním postižením aplikovatelná i na oblast vyššího odborného školství a celoživotního vzdělávání.

Studie byla zpracována v období červen – prosinec 2011.

Referenčním bodem studie je definice „kvality“, „zajišťování kvality“ a „hodnocení kvality“ podle pojetí níže:

„Kvalitou se rozumí

stupeň splnění požadavků – jimiž jsou potřeby

nebo očekávání, které jsou stanoveny,

obecně se předpokládají nebo jsou závazné

– souborem inherentních znaků produktu.

Zajišťováním kvality se rozumí

(1) stanovení žádoucího cíle = ideální stav,

(2) volba správné cesty k cíli = proces,

³ „Terciární sektor vzdělávání se člení na vzdělávání vysokoškolské a vyšší odborné. Vysokoškolské vzdělávání poskytují tradičně vysoké školy, a to na úrovni ISCED 5A a 6, vyšší odborné vzdělávání organizují prakticky zaměřené vyšší odborné školy na úrovni ISCED 5B. Vyšší odborné vzdělávání poskytují také konzervatoře.“ (Terciární vzdělávání 2011)

(2) dosažení výsledků = reálný stav.

Hodnocení kvality se rozumí

porovnání dosažených výsledků se stanovenými cíli.

Míra přiblížení reálného stavu ideálnímu

(očekávanému) stavu je mírou kvality.“⁴

Studie **je jedním z podkladů** pro realizaci Klíčové aktivity 3 projektu (KA3) – Komplexní hodnocení kvality hlavních a podpůrných procesů.

Při zpracování studie byly **použity metody** analýzy a komparace odborné literatury, normativních dokumentů, legislativy a dalších zdrojů uvedených v seznamu zdrojů, včetně výstupů z konferencí a seminářů k tématu kvality v terciárním vzdělávání. Částečně byla využita metoda SWOT analýzy.

Výstupem studie je patnáct doporučení pro implementaci do komplexní metodiky vnitřního a vnějšího hodnocení kvality VŠ pro různé úrovně subjektů zainteresovaných v procesu zajištění a hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání.

Studie **je formálně členěna** na dvě části. V první části je uveden přehled konceptů pro porozumění souvislostem zajištění kvality vysokoškolského vzdělávání v kontextu zdravotního postižení. Obsahuje popis a vysvětlení záměrů zavedení parametru kvality „přístupnost studia všem bez rozdílu zdravotního stavu“ do systému vnitřního a vnějšího hodnocení kvality vysokých škol v ČR, objasnění souvislostí se sledováním kvality v této oblasti, pojmenování a vysvětlení cílů a principů kvality ve vztahu k uchazečům a studentům se specifickými vzdělávacími potřebami vyplývajících z důsledků zdravotního postižení. Obsahem druhé části je návrh standardu kvality vysokoškolského vzdělávání lidí se zdravotním postižením, komparace návrhu standardu s vybranými komplexními systémy hodnocení kvality a doporučení pro implementaci výstupů studie.

Terminologická poznámka – v celém textu se statut „student“ užívá ve smyslu „student/studentka“. Obdobně také uchazeč/uchazečka, absolvent/absolventka.

⁴ Rais 2011

V České republice, stejně jako v jiných zemích, byl v oblasti vzdělávání lidí s postižením v důsledku historického vývoje do roku 1989 převažující přístup dnes označovaný jako segregáční⁵ nebo selektivní.⁶ Jeho hlavním rysem byla výhradní koncentrace dětí, žáků a studentů do speciálních škol zaměřených na jednotlivé typy zdravotního postižení. Volba dítěte/rodiče dítěte pro možnost vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu prakticky neexistovala. Získání vysokoškolského diplomu bylo možné víceméně jen v řádu jednotlivců – těch, kdo měli pro studium buďto mimořádně příhodné osobní podmínky v podobě podpory rodiny nebo přátel a/nebo jej získali zpravidla s mimořádným vypětím. Vysoké školy byly téměř bez výjimky bariérové a prakticky neexistovaly podpůrné nástroje pro tento typ vzdělávání. Po roce 1989 dochází i v ČR v úrovni primárního a sekundárního stupně vzdělávání k rozvoji tzv. **inkluzivního vzdělávání**, kdy jsou děti, žáci a studenti s postižením vzděláváni v hlavním vzdělávacím proudu tzv. běžných škol.

1.1 Vzdělávací politika ČR ve vztahu k lidem se zdravotním postižením

1.1.1 Primární a sekundární vzdělávání

Selektivní vzdělávací přístup v úrovni základního a středního školství je – z dnešního pohledu – v rozporu s pravidly a principy sociálního začleňování. Byl-li nebo je-li tento způsob vzdělávání dětí, žáků a studentů s postižením označován jako „segregáční“, pak je korektní současně uvést, v jakém smyslu se o segregaci hovoří. Segregačním prvkem není samotný typ speciálního vzdělávání jako takový – vždy budou existovat děti, žáci, studenti, pro které je z řady důvodů příznivější absolvovat základní či střední školu ve speciálních vzdělávacích zařízeních a hovořit o segregaci by v tomto případě bylo zavádějící. K segregaci dochází v situaci, kdy je vzdělávání ve speciálních školách považováno za jediné možné, správné a přirozené. Klíčovým prvkem rozlišení je možnost volby. Tam, kde není důvod pro zařazení dítěte do speciálního vzdělávacího zařízení, má z pohledu rovnoprávného přístupu ke vzdělání existovat možnost volby vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu. Tento směr je označován jako inkluzivní vzdělávání (někdy též

⁵ Michalík 2005: 60

⁶ Barton, Armstrong 2000: 702

integrované) a jedním z jeho hlavních rysů je, že podporuje zachování přirozeného komunitního prostředí dítěte, žáka, studenta. Inkluzivní vzdělávání představuje účinný nástroj sociálního učení ve vztazích lidí s a bez zdravotního postižení a je bezesporu důležitým faktorem prevence sociálního vyloučení lidí s postižením. V ČR má toto vzdělávání řadu příznivců, ale i odpůrců, zejména v případě integrace dětí s mentálním postižením.

V současné době je vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením – od mateřských škol po vyšší odborné školy – legislativně upraveno školským zákonem a příslušnou prováděcí vyhláškou.⁷ Podle této legislativy je pojímáno vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zejména uplatněním jejich práva na vzdělání pomocí specifických forem a metod a na vytvoření zvláštních podmínek, které jim vzdělání umožní.⁸

1.1.2 Terciární vzdělávání

V důsledku řady inkluzivních opatření státu od počátku devadesátých let minulého století se v dlouhodobém horizontu v běžných základních školách prokazatelně zvyšují počty dětí s těžkým zdravotním postižením, které byly dříve vzdělávány pouze ve specializovaných školách a z důvodu bariér prostředí měly zřídka kdy možnost dále studovat. V kontextu této studie je podstatné, že děti s postižením „devadesátých let“ vzdělávané v obou typech vzdělávacího proudu dorůstají do věku vysokoškoláků. Lze proto přirozeně očekávat jejich zájem o terciární vzdělávání, jejich připravenost na získání vysokoškolské kvalifikace a zvýšení počtu těchto studentů na VŠ v bakalářském, magisterském i doktorském stupni vzdělávání. Zatímco na primárním a sekundárním stupni vzdělávání existuje možnost volby vzdělávací cesty, v terciárním vzdělávání alternativa ke speciální škole neexistuje. Jediným možným řešením je inkluzivní vzdělávání studentů s postižením v hlavním vzdělávacím proudu. Z tohoto a dalších důvodů je nezbytné zajistit podmínky pro jejich studium jednak ze strany státu, a to z díky Listiny základních práv a svobod⁹ a Úmluvy o právech osob se

⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění; Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v platném znění.

⁸ Mezi tyto zvláštní podmínky patří např. možnost vzdělávat se v přirozeném jazyce vrozeně neslyšících lidí, jímž je český znakový jazyk nebo formou úpravy textů v Braillově písmu pro nevidomé, dále existence asistenta pedagoga ve třídě, poradenská podpora ad.

⁹ Článek 33 Listiny základních práv a svobod

zdravotním postižením¹⁰ a jednak ze strany vysokých škol z dílce stávajícího¹¹ a zejména budoucího vysokoškolského zákona. Tyto podmínky by měly být zajištěny zejména existencí systémových opatření v oblasti legislativní, personální, pedagogické, ekonomické a technické a existencí podpůrných služeb, k nimž patří nastavení a zajištění fungování poradenského systému apod.

Vzdělávání vysokoškolských studentů s postižením aktuální česká legislativa neupravuje, v současné době (listopad 2011) probíhá připomínkové řízení k věcnému záměru nového zákona o vysokých školách, kde se tato úprava předpokládá. Téma se již dříve stalo součástí některých systémových opatření na úrovni vládních dokumentů a dokumentů MŠMT a samotné vysoké školy již od roku 1992 rozšiřují síť středisek podpory studentů se speciálními potřebami. Počet studentů a absolventů s postižením na vysokých školách se tak každoročně v ČR zvyšuje (Podrobněji viz kapitola 2).

Zajištění kvality vysokoškolského vzdělávání lidí se zdravotním postižením má kromě aspektů rovnoprávného přístupu k získání jejich VŠ kvalifikace také významné aspekty ekonomické. Kvalitní podmínky pro studium mají přímou souvislost s úspěšným ukončením studia. Řada talentovaných a schopných studentů s postižením i přes nepříznivé podmínky na konkrétní vysoké škole studium začala, avšak dlouhodobé zvládání každodenních lidských, fyzických a studijních bariér bylo nad jejich síly i ekonomické možnosti a studium ukončila neúspěšně. Vlivem těchto bariér se neuplatnili a neuplatňují dle svého reálného potenciálu, museli a musí přijmout práci, která neodpovídá jejich schopnostem nebo byli či jsou odkázáni na čerpání dávek sociálních systémů, ač by za příznivých okolností přístupného VŠ studia do nich mohli naopak přispívat. Tytéž bariéry vysokoškolského prostředí navyšují konkrétním vysokým školám čísla neúspěšných studentů (např. studenti s dyslexií ad.).

1.1.3 Další vzdělávání

Nezastupitelné místo má tzv. další (celoživotní) vzdělávání lidí s postižením jako způsobu řešení jejich vzdělávacího deficitu v minulosti, kdy nabídka škol a možnosti

¹⁰ Článek 24, odst. 5 (Úmluva 2010)

¹¹ §21, odst. 2, písm. e) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, v platném znění

vzdělávání k profesnímu uplatnění byly orientovány převážně na výkon manuálních činností. V řadě případů byl základ „deficitního vzdělávání“ položen již na základní škole.¹² Při řešení tohoto deficitu a při dalším vzdělávání lidí s postižením sehrává významnou úlohu distanční a e-learningové vzdělávání, které umožňuje za pomoci moderních informačních technologií do značné míry a efektivním způsobem překonávat fyzické i lidské bariéry klasického školského systému.

1.2 Ekonomické aspekty vysokoškolské kvalifikace lidí s postižením

Z individuálního hlediska se vzdělání se významným způsobem promítá do možností získat zaměstnání odpovídající schopnostem a zájmům člověka. I když postavení lidí s postižením a vývoj na trhu práce má trvale velmi nejisté prognózy a míra jejich zaměstnanosti je stabilně velmi nízká, aktuální úpravy zákoníku práce, zákona o zaměstnanosti a antidiskriminačního zákona¹³ směřují k tomu, aby lidé s postižením na trhu práce měli alespoň přibližně stejné podmínky jako ostatní skupiny.

Motivace lidí postižením k účasti na pracovním trhu má různé podoby – od primárně ekonomického zajištění potřeb, přes primárně mimopříjmovou motivaci (sebeuplatnění, sociální komunikace) až po psychologickou dimenzi motivace ve smyslu participace na odvodu daní do veřejných rozpočtů (tj. nejen čerpat dávky sociálních systémů, ale také do nich přispívat.) Přes různá opatření aktivní politiky zaměstnanosti (podpůrná opatření, dotace, daňové úlevy ad.) se nedaří zaměstnat většinu lidí s postižením, která může pracovat. Hlavním důvodem je, že podstatné změny na chráněném i volném trhu práce pro lidi s postižením může přinést jen zásadní změna ostatních systémů podporujících tuto oblast. „Obecným předpokladem dosažení vyššího podílu ekonomicky aktivních osob s postižením je trvalý hospodářský růst v ČR, jenž by sám o sobě vytvořil pracovní příležitosti i pro část občanů na trhu práce dosud neumístěných. Jedním z dalších důvodů tohoto neuspokojivého stavu je zřejmě i skutečnost, že se ve společnosti nepodařilo vytvořit klima ‘přátelské’ snaze zaměstnávat lidi s postižením. Majoritní společnost považuje zpravidla za ‘přirozené’ či obvyklé, když lidé s postižením nepracují. Část společnosti považuje za znak vyspělosti a

¹² Příkladem může být situace vrozeně nebo časně neslyšících dětí, které byly před rokem 1989 diskriminovány přímo ve speciálních školách pro neslyšící tím, že jim nebylo umožněno vzdělávat se formou znakového jazyka. Byly povinny vzdělávány orální metodou (mluvenou řečí), což mělo, s ohledem na objektivně dané problémy s vytvářením pojmové abstrakce devastující účinky na porozumění obsahu výkladu a následně na celkovou kvalitu vzdělávání i jejich profesní uplatnění.

¹³ Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb.,

o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), v platném znění

‘dobré vůle’ odhodlání podporovat tyto občany sociálními dávkami, případně charitativním způsobem (na rozdíl od tzv. schopných pracovat). Nepochybně je nutno zmínit i otázku ochoty a motivace jisté části lidí s postižením realizovat se na trhu práce, případně podnikat. Lidé s postižením byli tradičně představováni jako ‘oběť’ tržních sil a lidé subjektivně vysoce motivovaní získat práci. Praxe potvrzuje, že část lidí s postižením ztratila z různých důvodů zájem realizovat svůj pracovní potenciál a pracovat nechtějí.“¹⁴

Dlouhodobě je více nezaměstnaných mezi lidmi s nižším vzděláním, dosažení vysokoškolské kvalifikace je pro absolventy s postižením, stejně jako pro absolventy bez postižení, klíčové z hlediska potenciálně vyšší možnosti jejich pracovního uplatnění. Z tohoto důvodu je vysokoškolské vzdělávání včetně kvality vzdělávacího procesu nutno vždy vnímat v primární vazbě na získání kvalifikace (přípravy na povolání) a kvalitní připravenosti absolventů pro vstup na trh práce.

2 KVALITA A HODNOCENÍ KVALITY VE VZTAHU K VYSOKOŠKOLSKÉMU VZDĚLÁVÁNÍ LIDÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

S odkazem na Úvod studie uvádíme referenční bod pojetí kvality, zajišťování kvality, hodnocení kvality v rámci této studie:

Kvalitou se rozumí

stupeň splnění požadavků souborem inherentních znaků produktu.

Požadavky = potřeby nebo očekávání, které jsou stanoveny,
obecně se předpokládají nebo jsou závazné

Znak / charakteristika = rozlišující vlastnost¹⁵

¹⁴ Michalík 2011a: 76-77

¹⁵ Existují různé třídy znaků, např. hmotné (mechanické, elektrické, chemické nebo biologické znaky), smyslové

(týkající se čichu, hmatu, chuti, zraku, sluchu), týkající se chování (zdvořilost, čestnost, pravdomluvnost),

Znak kvality / charakteristika kvality = inherentní¹⁶ znak produktu, procesu
nebo systému, týkající se požadavku

Produkt = výsledek procesu, na VŠ je produktem vzdělání

Zajišťováním kvality se rozumí

- (1) stanovení žádoucího cíle = ideální stav
- (2) volba cesty k cíli = proces, (soubor vzájemně souvisejících
nebo vzájemně působících činností, které přeměňují vstupy na výstupy)
- (3) dosažení výsledků = reálný stav

Hodnocením kvality se rozumí

porovnání dosažených výsledků se stanovenými cíli.

Míra přiblížení reálného stavu ideálnímu (očekávanému) stavu
je mírou kvality.

2.1 Přístupnost studia jako znak kvality vysoké školy

Požadavek přístupnosti / dostupnosti vysokoškolského vzdělávání je pro existenci vysokých škol podmínkou sine qua non. Ve smyslu definice kvality (viz výše) požadavek přístupnosti vysokoškolského vzdělávání studentům se zdravotním postižením vyplývá:

- (1) z obecného předpokladu, že vysokoškolské vzdělání je přístupné všem bez rozdílu zdravotního stavu (student se zdravotním postižením je rovnocenným studentem, slovníkem norem a hodnotících rámců kvality je „rovnocenným zákazníkem“ vysoké školy),

časové (dochvilnost, bezporuchovost, pohotovost), ergonomické (fyziologické znaky nebo znaky týkající se bezpečnosti osob), funkční (rychlost) ad.

¹⁶Inherentní znamená existující v něčem, vnitřně obsažený (v něčem), zejména jako trvalý znak

- (2) z očekávání naplňování právních norem, které státu a vysokým školám ukládají povinnost činit všechna dostupná opatření k vyrovnávání příležitostí studovat na vysoké škole (viz podkapitola 2.2),
- (3) z existence potřeb studentů se zdravotním postižením v procesu vzdělávání. Tyto potřeby mají znaky, které odpovídají typu, stupni a funkčním dopadům zdravotního postižení v procesu vzdělávání. Současně platí, že se tyto znaky potřeb nevyskytují u studentů bez zdravotního postižení (viz kapitola 3).

Požadavek přístupnosti / dostupnosti vysokoškolského vzdělávání v kontextu kvality vysokých škol je formulován v rámci Standardů a směrnic pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání (ESG). Účelem těchto standardů a směrnic je „zvýšit dostupnost vzdělávání studujícím na vysokých školách v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání (EHEA)“¹⁷, pomoci vysokým školám při řízení a zvyšování jejich kvality, podporovat legitimitu autonomie vysokých škol, poskytovat zázemí pro činnost agentur pro zajišťování a hodnocení kvality vysokých škol a vytvářet podmínky pro transparentnější a jednodušší porozumění vnějšího hodnocení kvality vysokých škol všemi zainteresovanými stranami. Standardy a směrnice kladou důraz na dostupnost vzdělávání, která by spolu s dalšími kritérii kvality měla stát v popředí procesů vnitřního i vnějšího zajišťování kvality. V kontextu této studie je v ESG relevantní zejména artikulace potřeby jasných pravidel hodnocení studijních výsledků v souvislosti s „nemocemi studujících.“ (více viz kapitola 4, standard ESG 1.4).

V České republice je kvalita vysokoškolských institucí a studijních programů v současné době skloňována v mnoha pádech. Ačkoliv i dříve byla otázka kvality činnosti a hodnocení vysokých škol důležitá, v souvislosti se změnami ve způsobu financování vysokých škol nabývá dalších rozměrů, kdy se stává jedním z nástrojů regulace vysokoškolského prostoru v ČR.

¹⁷ „The purposes of the standards and guidelines are: to improve the education available to students in higher education institutions in the European Higher Education Area (EHEA).“ Standardd and Guidelines 2005: 13

Zajištění kvality vysokoškolských studijních programů a institucí z hlediska přístupnosti studia lidem se zdravotním postižením není v ČR dosud známo ani jako pojem. Z principu je sice součástí obecně platných formulací, avšak není širě známo, čím se znaky kvality vzdělávání ve vztahu ke studentům postižením liší od obecných znaků kvality vzdělávání, resp. jakým způsobem tyto charakteristiky zpřesňují. Přestože od počátku devadesátých let vznikaly ojediněle na některých vysokých školách iniciativy ke zpřístupňování vysokoškolského studia lidem s postižením, jejich primárním cílem zpočátku bylo a v zásadě na většině vysokých škol stále je studium jakkoliv (tj. vůbec) zpřístupnit. Od doby konání prvního národního semináře k hodnocení kvality ve vysokém školství (v roce 2000) se situace v mnohém změnila, téma zpřístupňování vysokoškolského studia lidem s postižením se v současné době etablovalo do úrovně návrhu specifických zákonných opatření v rámci věcného záměru nového zákona o vysokých školách.

Pojetí zajištění a hodnocení kvality vysokých škol a vzdělávacího procesu

Pojetí kvality a hodnocení kvality vysokých škol a vzdělávacího procesu

vychází z předpokladu, že *kvalitní vysokoškolská instituce poskytující kvalitní studijní programy je taková instituce, která se na úrovni řídicího managementu cíleně zabývá otázkami přístupnosti a v souladu se zákonem o vysokých školách a dalšími normativními akty zajišťuje vysokoškolské vzdělání všem studentům bez rozdílu zdravotního stavu.* Pro toto pojetí je klíčovou tezí, že „studenti a studentky se zdravotním postižením jsou nedílnou součástí akademické komunity. Výchozím bodem zpřístupňování jejich studia je uznání, že zajištění podmínek k jejich studiu ve smyslu ‘přístupný’ není něčím navíc, něčím ‘dalším’, ale že jde o běžnou součást služeb, které vysoká škola poskytuje. Tyto služby by měly být zajištěny studujícím s postižením *ve stejném rozsahu a kvalitě jako ostatním studujícím* a s ohledem na individuální vzdělávací potřeby plynoucí z důsledků zdravotního postižení.“¹⁸

Parametr hodnocení „kvalita vysoké školy = přístupnost studia všem“ v ČR dosud neexistuje. Přístupnost vysokých škol se automaticky předpokládá. Důvodem i příčinou je již zmíněná skutečnost, že až do nedávné doby se studenti se zdravotním postižením na vysokých školách vyskytovali jen ojediněle. Téma přístupnosti je na úrovni (nejen) managementu českých vysokých škol až na výjimky zpravidla dosud vnímáno jako marginální, v lepším případě jako téma, které primárně spadá do oblasti sociální péče, resp. sociálních komisí školy. Zpravidla neveřejným argumentem pro pasivní přístup

¹⁸ The Quality 2010: 17

managementu VŠ vůči zpřístupňování bývá „malý počet takových studentů a tomuto počtu neúměrně vysoké náklady“ na zajištění (a zajištění kvality) jejich studia, zvláště pak „v této pro vysoké školy náročné době“.

Radikální změnu přístupu státu k zajištění přístupnosti vysokoškolského studia všem v úrovni konkrétních opatření představuje změna v metodice financování vysokých škola od roku 2012 (zavedení finančního ukazatele F viz podkapitola 2.2.1) a začlenění tématu studentů se specifickými vzdělávacími potřebami jako integrální součásti návrhu nového zákona o vysokých školách. Aktuální je v tomto smyslu a kontextu započatí diskuse o možné podobě „parametru přístupnosti všem“ a jeho začlenění mezi hodnotící kritéria vysokých škol. Má-li se orientace rozvoje vysokých škol směrem od kvantity ke kvalitě projevit v naplňování všech hlavních funkcí a rolí vysokých škol, pak je zcela jistě jednou z hlavních funkcí a rolí vysokých škol, aby VŠ vzdělání bylo přístupné všem, a tedy i všem bez rozdílu zdravotního stavu. Proces vnějšího i vnitřního hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání tak může významným způsobem podpořit odstraňování nerovností v přístupu ke vzdělání.

Téma zpřístupňování a kvality vysokých škol se netýká jen studentů/uchazečů se zdravotním postižením, nýbrž také zaměstnanců vysokých škol se zdravotním postižením – akademiků, vědců, personálu univerzitních knihoven, studijních, oddělení, ekonomických a dalších útvarů vysoké školy. Jednak z důvodu, že jsou klíčovými aktéry procesu přístupného studia na konkrétní vysoké škole, většina opatření ke zvýšení přístupnosti a kvality vysokoškolského prostředí se však přímo či potenciálně týká také jich samotných. S ohledem na statistické údaje, z nichž vyplývá, že pouze 3% populace lidí s postižením má vrozené či časné získané postižení a zbývajících 97% jej získá v pozdějším věku,¹⁹ je zřejmé, že opatření ke zpřístupňování vysokoškolského prostředí studentům vytváří podmínky pro udržení pracovního místa a pokračování pracovní aktivity i v případě, že u zaměstnance vysoké školy dojde v průběhu jeho života k závažnému postižení zdravotního stavu.

2.2 Vývoj v ČR do roku 2011

Jak jsme již uvedli v první kapitole, získání vysokoškolské kvalifikace lidí se zdravotním postižením bylo do počátku devadesátých let minulého století možné víceméně jen v řádu jednotlivců. Zpravidla se jednalo o ty, kdo měli pro studium buďto mimořádně příhodné osobní podmínky v podobě podpory rodiny nebo přátel a/nebo jej získali s mimořádným

¹⁹ Goodley 2011

osobním vypětím. Vysoké školy byly téměř bez výjimky bariérové a prakticky neexistovaly podpůrné nástroje pro tento typ vzdělávání.

Pro devadesátá léta minulého a první desetiletí tohoto století je charakteristické zakládání center podpory studentům se zdravotním postižením (dále „centra podpory“) na ojedinělých vysokých školách, které disponovaly a disponují individuálním zájmem a osobní motivací k těmto aktivitám ze strany pedagogů působících na katedrách či jiných útvarech těchto škol.²⁰ Centra vznikala a vznikají „zespodu“, do roku 2011 s finanční podporou nenárokových grantů. Jakkoliv pro ně byla a je typická nahodilost jejich vzniku a dobrovolnost aktivit, sehrála a nadále sehrávají klíčovou úlohu při postupném vytváření systémové podpory zpřístupňování vysokoškolské kvalifikace lidem s postižením. Orientují se zpravidla nejen na podporu samotných studentů s postižením, ale rovněž na podporu pedagogických a dalších pracovníků školy, kteří jsou klíčovými aktéry přístupného vzdělávacího prostředí a kvality vzdělávacího procesu.

V důsledku přirozeného živelného vývoje center podpory byla a zůstává dalším typickým rysem značná diverzita a kvalita podmínek studia studentů s postižením na jednotlivých VŠ od špičkových po nulové²¹ a s nimi spojená koncentrace těchto studentů v konkrétních institucích. Důsledkem i příčinou nahodilosti je (do roku 2011 včetně) nesystémové financování aktivit spojených se zpřístupňováním jednotlivých VŠ a studijních programů formou dotací a grantů, kdy docházelo k mnohanásobně opakovanému „novému“ financování identických aktivit na různých vysokých školách bez snahy o koordinaci využití již objeveného a zavedeného potenciálu škol, které byly a jsou v tomto směru dále než jiné.

Z úrovně jednotlivých VŠ je zpřístupňování studia tématem, o němž se buď již nedisktuje, nebo ještě nedisktuje bez ohledu na závazná i když ve svém důsledku pouze deklaratorní ustanovení stávajícího VŠ zákona z roku 1998 o přístupu ke vzdělání a vyrovnávání příležitostí ke vzdělání – podrobněji viz následující podkapitola.

²⁰ První střediska podpory studentům s postižením vznikla v roce 1992 - Středisko Tereza na ČVUT v Praze, Laboratoř Carolina na Univerzitě Karlově v Praze, Akademická poradna pro studenty s postižením na Technické univerzitě v Liberci, dále v roce 1996 Centrum pomoci handicapovaným na Univerzitě Palackého v Olomouci, v roce 2000 Středisko Theiresiás na Masarykově univerzitě v Brně ad.

²¹ V současné době jsou špičkovým pracovišti v ČR zejména Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky na MU v Brně (Teiresiás) a pro specificky zaměřenou cílovou skupinu osob se zrakovým postižením Centrum podpory samostatného studia zrakově postižených TEREZA na ČVUT v Praze.

2.2.1 Legislativa a národní dokumenty

Léta 2009 až 2011 se nesla ve znamení přijetí řady důležitých dokumentů a realizace aktivit, které měly a mají vliv na formování veřejné politiky státu i jednotlivých vysokých škol ve vztahu k uchazečům a studentům se zdravotním postižením.

Právo každého na vzdělání v české legislativě zajišťuje v článku 33 *Listina základních práv a svobod* z roku 1991. Významný krok ve vzdělávání lidí s postižením představuje školský zákon z roku 2004²², jehož záměrem je nastavit podmínky pro nediskriminaci a rovný přístup ve volbě vzdělávací cesty v oblasti primárního s sekundárního vzdělávání. Zákon mj. vytváří podmínky pro inkluzivní vzdělávání dětí, žáků a studentů s postižením, při němž se uplatňuje právo na vzdělání pomocí specifických forem a metod vzdělávání a právo na vytvoření zvláštních podmínek, které jejich vzdělávání umožní.²³ Školský zákon je pro budoucí legislativu v oblasti terciárního vzdělávání významný tím, že se skrze něj zřetelně ukazuje, jak členité a provázané je téma inkluzivního vzdělávání studentů s postižením.

V oblasti vysokoškolského vzdělávání jsou v současné době podmínky rovného přístupu ke vzdělávání v závazné právní normě zmíněny pouze ve dvou vágních deklaratorních ustanoveních:

„Vysoké školy jako nejvyšší článek vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti tím, že [...] *umožňují* v souladu s demokratickými principy *přístup* k vysokoškolskému vzdělání, *získání* odpovídající profesní kvalifikace a *přípravu* pro výzkumnou práci a další náročné odborné činnosti.“²⁴

²² Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění, včetně příslušných prováděcích právních norem.

²³ Jde o tzv. podpůrné prostředky – kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky, poskytování pedagogicko –

psychologických služeb, asistent pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě nebo jiná úprava organizace

vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka atd.

²⁴ §1, písm. b) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, v platném

„Další povinnosti veřejné vysoké školy. Veřejná vysoká škola je povinna činit všechna dostupná opatření pro vyrovnání příležitostí studovat na vysoké škole.“²⁵

Stávající formulace zákona logicky nastolují otázky: *umožňují* vysoké školy *všem* *přístup* ke vzdělání, *získání* kvalifikace a *přípravu* pro výzkumnou práci? Víme, *co je* „vyrovnávání příležitostí“? Víme, *co jsou* „dostupná opatření“? Jaké jsou možnosti a hranice těchto opatření?²⁶ Je zřejmé, že uvedené formulace neodpovídají současnému dění a požadavkům doby a předpokládá se, že s novelizací legislativy v oblasti terciárního vzdělávání budou právní normy reflektovat nastalé změny jak naznačuje aktuální věcný záměr nového zákona o vysokých školách (prosinec 2011).

Aktuálními stavu vysokoškolského zákona odpovídá i aktualizovaná *vyhláška MŠMT č. 42/1999 Sb., o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu*, v platném znění (říjen 2011), která se otázkami zajištění přístupných vzdělávacích programů nezabývá. Pro zjištění, nakolik je téma rovnoprávného přístupu studentů ke studijním programům reflektováno v požadavcích Akreditační komise na kvalitu vzdělávacích programů a/nebo institucí, byly analyzovány soubory dokumentů.²⁷ Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí, Náležitosti žádosti, Hodnocení Akreditační komisí. Z analýzy uvedených souborů dokumentů vyplývá, že přístupnost studijních programů studentům s postižením není v současné době sledována, v žádném z uvedených dokumentů není požadavek související s tématem equality a diverzity uveden ani naznačen.

Podmínky pro nediskriminační přístup lidí s postižením k vysokoškolskému vzdělání jsou v současné době deklarovány některými dalšími dokumenty na národní úrovni, které

znění (dále jen zákon)

²⁵ §21, odst. 1, písm. e) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů,

v platném znění (dále jen zákon)

²⁶ Zákon by měl odstraňovat či alespoň minimalizovat nerovnosti v přístupu ke vzdělání. Z pohledu školy,

fakulty, katedry, knihovny, menzy, koleje atd., která se přístupností příliš nebo vůbec nezabývá, mohou být

stávající formulace zákona vyhovující minimálně ze dvou důvodů: (1) není jasné, co je vágními ustanoveními

„umožňuje všem“ a „dostupná opatření“ myšleno. Může to být cokoliv nebo také nic v případě, že se škola

rozhodne, že nedisponuje žádnými „dostupnými“ opatřeními pro vyrovnávání příležitostí, (2) pokud je škola

neplní, nic se neděje.

²⁷ Dokumenty byly analyzovány na základě elektronických informačních zdrojů uvedených na internetových stránkách MŠMT v příslušných odkazech Akreditační komise ve dnech 16. - 18. 6. 2011 viz Seznam zdrojů

však nemají právní sílu a nelze jimi dosáhnout subjektivního práva deklarovaného zákony. Níže uvádíme chronologický přehled právních i nelegislativních dokumentů relevantních pro zpřístupňování a zajištění kvality vysokoškolského studia všem bez rozdílu zdravotního stavu.

Březen 2009

Prvním dokumentem formulující systémový přístup k řešení podmínek vysokoškolského studia lidí s postižením v ČR se stala *Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského studia studentům se zdravotním postižením*. Strategie vznikla v březnu 2009 na půdě Vládního výboru pro zdravotně postižené občany.²⁸ Obsahuje popis zásadních systémových kroků a rámce řešení, která posouvají téma vysokoškolského vzdělávání lidí s postižením z oblasti nahodilosti, dobrovolnosti, aktu dobré vůle a otázky sociální dobročinnosti do roviny lidských práv realizovaných formou nediskriminačního přístupu k získání jejich vysokoškolské kvalifikace. Dokument obsahuje v rámci Cíle 2 a Cíle 5 opatření ke zvýšení kvality vzdělávacího procesu studentům s postižením. Klíčové aktivity Strategie se staly součástí Národního plánu vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením pro období 2010-2014 viz dále.

Říjen 2009

Bezesporu nejvýznamnějším právním aktem v oblasti zdravotního postižení v posledním desetiletí je přijetí mezinárodní *Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením*, která je v ČR platná od října 2009, součástí právního řádu ČR je od února 2010.²⁹ Úmluva mimo jiné zakládá právo lidí se zdravotním postižením na přístupné prostředí v terciárním vzdělávání a z úrovně mezinárodního zákona zavazuje Českou republiku k realizaci opatření směřujících k vyšší přístupnosti vysokých škol a dalších subjektů terciárního vzdělávání (Článek 24 Úmluvy, viz příloha č. 1). V souvislosti s připravovanou změnou vysokoškolské legislativy je ČR povinna implementovat Úmluvu do své národní legislativy. Předpokládá se, že nová legislativa dozná změn ve smyslu systémového ukotvení a explicitní formulace práva na přístup k vysokoškolskému vzdělání lidí se zdravotním postižením v ČR.

²⁸ Vláda 2010a

²⁹ Platná od 29. 10. 2009, ve Sbírce mezinárodních smluv byla zveřejněna 12. 2. 2010. Účelem Úmluvy je

„podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi

osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti.“ (Úmluva 2010)

Prosinec 2009

Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví³⁰ zavedl s účinností od 1. července 2010 *Mezinárodní klasifikaci funkční schopnosti disability a zdraví*.³¹ „MKF je určena pro měření zdravotního postižení na individuální i populační úrovni, zejména pro účely hodnocení stupně disability, posuzování zdravotní způsobilosti k práci (pokud je fyzická osoba disabilní), ad.“³² Je určena také k posuzování specifických vzdělávacích potřeb, a tedy i pro účely vysokoškolského vzdělávání (dále viz podkapitola 3.1)

Únor 2010

Pro vysoké školy je důležitým normativním aktem nelegislativní dokument MŠMT *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol a jeho průběžné aktualizace*. Dlouhodobý záměr ministerstva na období 2011–2015³³ deklaruje, že MŠMT bude „podporovat studium smyslově, pohybově nebo obdobně znevýhodněných studentů případně studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a zajistí systémové změny ve financování těchto aktivit“. Ústředním cílem Dlouhodobého záměru ministerstva je „zásadní změna orientace rozvoje vysokých škol směrem *od kvantity ke kvalitě*, která se má projevit v naplňování všech hlavních funkcí a rolí vysokých škol.“³⁴ Mimo jiné se týká dostupnosti VŠ vzdělání s cílem snižovat bariéry v přístupu ke vzdělání a v průběhu studia (cíl 2.4) a přizpůsobení poradenských služeb potřebám studentů, zejména „osobám se specifickými potřebami“ (cíl 2.5).

Březen 2010

Vláda ČR schválila *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením pro období 2010–2014*.³⁵ Je jedním z hlavních nástrojů vlády ČR pro realizaci lidských práv v kontextu zdravotního postižení. Obsahuje systémová opatření na úrovni jednotlivých ministerstev, jejichž cílem je zajištění rovnoprávných podmínek důstojného života lidí s postižením v ČR. Současný národní plán věnuje, oproti minulým plánům³⁶,

³⁰ podle § 19 odst. 2 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů

³¹ formou Sdělení č. 431/2009 Sb., ze dne 18. listopadu 2009, částka 137/2009 Sb., o zavedení MKF

³² Ministerstvo zdravotnictví 2010. Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví podle § 19

odst. 2 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, zavedl s účinností

od 1. července 2010 MKF formou sdělení č. 431/2009 Sb., ze dne 18. listopadu 2009, částka 137/2009 Sb.,

o zavedení MKF.

³³ MŠMT 2010a: 2

³⁴ tamtéž: 3

³⁵ Vláda ČR 2010b

³⁶ Národní plány k rovným příležitostem občanů se zdravotním postižením se aktualizují každé čtyři roky, první

zvýšenou pozornost řešení otázek vysokoškolského vzdělávání lidí s postižením zejména ve vazbě na dosažení jejich vyšší odborné kvalifikace. Jedná se zejména o následující úkoly, které uložila vláda ČR ministerstvu školství pro uvedené období:

9.12 Vypracovat Metodiku MŠMT k zajištění rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením – Minimální standardy přístupnosti vysokoškolského studia v kontextu zdravotního postižení. Metodika bude podpůrným nástrojem pro realizaci přístupného studia institucím v oblasti terciárního vzdělávání, tj. zejména vysokým školám a subjektům činným v rozhodovacích procesech terciárního stupně vzdělávání. Metodika objasní podmínky přístupnosti vysokoškolského vzdělávání, včetně postupů pro jeho vytváření, a dále kritéria přístupnosti studijních programů.

Termín: do 31. 12. 2011 (termín byl později změněn na 31. 12. 2012, pozn. aut.)

9.13 Připravit informační kampaň formou oslovení rektorů vysokých škol na základě ustanovení § 21 odst. 1 písm. e) zákona o vysokých školách.

Termín: do 30. 6. 2012

9.14 V rámci strategických materiálů MŠMT bude zohledněna problematika rovného přístupu studentů se zdravotním postižením a MŠMT zajistí, aby právní předpisy, příp. návrhy nových právních předpisů v oblasti terciárního vzdělávání obsahovaly ustanovení týkající se rovného přístupu a nediskriminace zdravotně postižených osob.

Termín: do 31. 12. 2012

9.22 Finančními nástroji podporovat zpřístupnění vysokoškolského vzdělávání pro co největší počet osob se zdravotním postižením.

9.23 Cíleně sledovat kvalitu činnosti vysokých škol se zaměřením na vzdělávání zdravotně postižených osob, a to zejména prostřednictvím „Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011–2015“ a výročních zpráv vysokých škol.

Březen 2010

Vláda ČR schválila *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání – návrh přípravné fáze*, který řeší otázky přístupu ke vzdělávání na všech stupních české vzdělávací soustavy nejen pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením.³⁷

³⁷ plán byl schválen vládou ČR v roce 1992
Vláda ČR 2010c

Únor 2011

MŠMT zveřejnilo zpracování studie *Analýza současné situace studentů se specifickými nároky na vysokých školách*.³⁸ Studie se zaměřila na mapování aktuálního stavu (květen až srpen 2010) v zajištění studia studentům se specifickými vzdělávacími potřebami (dále také „SSP“) na veřejných a soukromých vysokých školách z pohledu samotných vysokých škol³⁹ – zejména počty studentů SSP (orientační počet 1100 studentů v roce 2010), technické a materiální vybavení vysoké školy pro studenty SSP, služby vysokých škol poskytované těmto studentům ad., dále finanční náročnost, možné zdroje financování a legislativní předpisy (včetně vnitřních předpisů vysokých škol) vztahujících se k tématu studentů SSP.

Duben 2011

MŠMT zveřejnilo *Strategický rámec vysokoškolské politiky ČR*. Mezi připravované kroky v oblasti podpory vysokoškolského vzdělávání se v tomto dokumentu řadí „větší začlenění a podpora studentů se specifickými potřebami“.⁴⁰

Říjen 2011

Vstoupila v platnost novelizace vyhlášky MŠMT č. 42/1999 Sb., o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu, v platném znění. Dle sdělení MŠMT vyhláška „posílí důraz na hodnocení kvality studijních programů a na výstupní znalosti a dovednosti studentů“.⁴¹

Listopad 2011

MŠMT zveřejnilo *Zásady a pravidla financování veřejných vysokých škol pro rok 2012* (dále „zásady“).⁴² Do metodiky financování VŠ byl nově zaveden ukazatel F – fond vzdělávací politiky a dva dodatky k zásadám specifikující financování programů celoživotního vzdělávání seniorů a financování nákladů na studium studentů se specifickými potřebami.⁴³ „Tento dodatek upravuje pravidla pro poskytování prostředků příspěvku ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost veřejným vysokým školám za účelem podpory financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami (dále jen „studium SSP“) v akreditovaných studijních programech

³⁸ MŠMT 2010c

³⁹ Výsledky studie představují důležitý mezník aktivit MŠMT. Jde o první relevantní studii tohoto rozsahu v ČR. S ohledem na charakter a metodologii průzkumu je jeho výsledky potřebné vnímat jako orientační.

⁴⁰ MŠMT 2011d: 59

⁴¹ Savičová, nedatováno

⁴² MŠMT 2011e

⁴³ tamtéž

na veřejných vysokých školách, a to pro období financování počínající kalendářním rokem 2012.“ (viz příloha č. 2)

2.2.2 Aktivitty ke zpřístupňování VŠ studia na národní úrovni

Červen 2009

V roce 2009 se k tématu kvality VŠ studia ve vztahu ke studentům s postižením oficiálně přihlásila *Rada vysokých škol* (RVŠ). Mimo jiné vyzvala MŠMT, aby se jím koncepčně zabývalo. Tématu vysokoškolských studentů s postižením byla v průběhu let 2009–2011 věnována ze strany RVŠ náležitá pozornost. „Zpřístupňování vysokoškolského studia zdravotně postiženým občanům se stalo zcela novým a výrazným tématem pracovní komise Rady vysokých škol pro kvalitu VŠ, které se projevilo jednak stálým sledováním dané problematiky, jednak konkrétními akcemi.“⁴⁴

Říjen 2010

V Praze se konala Národní konference „Přístupnost vysokoškolského vzdělávání v kontextu zdravotního postižení“. Pořadatelem konference byl Vládní výbor pro zdravotně postižené občany, spoluorganizátoři MŠMT, RVŠ, Národní rada osob se zdravotním postižením ČR a Unie zaměstnavatelských svazů ČR. Tématické okruhy konference byly zaměřeny na tři oblasti: Lidé se zdravotním postižením na vysoké škole – právo nebo dobročinnost? Standard zpřístupňování vysokoškolského vzdělávání lidem s postižením. Finanční nástroje podpory vysokoškolské kvalifikace lidí s postižením.

⁴⁴ RVŠ 2011. Mimo jiné byl na zasedání předsednictva Rady VŠ přednesen referát „Hodnocení kvality vysokých škol v oblasti zpřístupňování vysokoškolského vzdělání uchazečům a studentům s těžkým zdravotním postižením“ (Praha, červen 2009), v rámci 11. ročníku celostátního semináře „Hodnocení kvality vysokých škol“ (Brno, duben 2010) byl přednesen, referát „Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského vzdělávání studentům se zdravotním postižením“, zástupci RVŠ včetně zástupců studentské komory RVŠ se účastnili příslušných jednání na Úřadu vlády a na MŠMT k tématu zpřístupňování VŠ studia (2009-2010), přednesli příspěvky ke kvalitě VŠ vzdělávání studentů s postižením na národní konferenci Vládního výboru pro zdravotně postižené občany (Praha, říjen 2010) ad. Účast některých členů RVŠ na řešení IPN „Zajišťování a hodnocení kvality v systému terciárního vzdělávání“ v úloze expertů (2010-2011).

Výše uvedeným aktivitám předcházely i souběžně s nimi probíhaly a probíhají odborné konference zabývající se přístupností vysokoškolského studia lidem s postižením pořádané jednotlivými vysokými školami včetně zahraniční spolupráce těchto vysokých škol.⁴⁵

V neposlední řadě je potřebné zmínit založení Asociace vysokoškolských poradců (AVŠP) v roce 2008. Má formu občanského sdružení s celostátní působností a podle článku II. Statutu Asociace: „sdružuje akademické pracovníky a další zaměstnance působící na vysokých školách (nesdružuje právnické osoby, pozn. aut.), kteří poskytují studijní, psychologické, speciálně-pedagogické a profesní poradenství včetně dalších souvisejících poradenských, informačních a facilitačních služeb studentům vysokých škol, zájemcům o studium na vysokých školách a a dalším klientům, jimž jsou uvedené služby určeny.“ Asociace zřizuje odborné sekce, mezi nimi také sekci speciálně-pedagogického poradenství.⁴⁶

2.2.3 Sledování kvality VŠ v kontextu zdravotního postižení v ČR⁴⁷

Vnímání kvality vysokých škol v kontextu zdravotního postižení má dvě roviny (1) zda vůbec je program/instituce přístupný/á a pokud ano, (2) jaká je vlastní kvalita těchto programů/instituce ve vztahu k přístupnosti studia všem. Nástroje pro posouzení či hodnocení těchto aspektů přístupnosti však v současné době v ČR neexistují. Důvodem je skutečnost, že obsah pojmu „přístupnost studia všem / přístupné vysokoškolské prostředí“ t.č. (prosinec 2011) není v ČR oficiálně definován a neexistuje žádná komplexní metodika nebo standard na národní úrovni, od něž by se toto hodnocení mohlo odvíjet.

Jedním z prvních pokusů o vymezení pojmu „přístupné vysokoškolské prostředí“ je pracovní definice pro účely realizace již zmíněné Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského vzdělávání studentům se zdravotním postižením v ČR – upravený návrh definice je uveden v podkapitole 3.5.1)

Pro účely financování jsou v Dodatku č. 2 k Zásadám a pravidlům financování veřejných vysokých škol na rok 2012 definovány Obecné podmínky zajišťování studia studentů se specifickými potřebami a Metodický standard pro naplňování podmínek pro zabezpečení studia u jednotlivých typů postižení studentů se specifickými potřebami (plné

⁴⁵ První konference monotematicky zaměřená výhradně na téma zpřístupňování VŠ studentům s postižením „Vysokoškolské studium bez bariér“ se konala na Technické univerzitě v Liberci v říjnu 2006.

⁴⁶ AVŠP dále zřizuje sekce studijního poradenství, psychologického poradenství, profesního/kariérového

poradenství a sekci celoživotního vzdělávání, bližší informace jsou dostupné na WWW viz AVŠP 2011.

⁴⁷ Upraveno ze zdroje: Krhutová 2010a, aktualizováno

znění dodatku viz příloha č. 2). Součástí dodatku je uvedení typologie nároků kladených vysokou školou na studenta a odpovídajících služeb zajišťovaných vysokou školou pro studenty se specifickými potřebami nároky (na sociální a mluvní komunikaci, na práci s psaným textem, na práci se symbolikou a grafikou, na práci s multimédií, tj. audio- a videomateriálem, na práci s technologiemi, příp. s fyzickým materiálem při výuce a studiu, osobní potřeby související s postižením).

Obecné podmínky i Metodický standard jsou v tomto dodatku primárně zaměřeny na studenta, neřeší systémový rámec zajištění a hodnocení kvality vysoké školy ve vztahu ke studentům s postižením, materiál je však bezesporu jedním z klíčových východisek pro definování pojmu „přístupného studia všem“, pro porozumění komplexity ztížených studijních podmínek studentů s postižením a pro vypracování Metodiky MŠMT k zajištění rovného přístupu k VŠ vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením (úkol vlády pro MŠMT do 31. 12. 2012):

„Metodika bude podpůrným nástrojem pro realizaci přístupného studia institucím v oblasti terciárního vzdělávání, tj. zejména vysokým školám a subjektům činnými rozhodovacích procesech terciárního stupně vzdělávání. Metodika objasní podmínky přístupnosti vysokoškolského vzdělávání včetně postupů pro jeho vytváření, a dále kritéria přístupnosti studijních programů.“⁴⁸ Předpokládá se, že na tvorbě metodiky budou zainteresovány samotné vysoké školy včetně jejich studentů a absolventů se zdravotním postižením.

Vnitřní hodnocení kvality

Na jednotlivých vysokých školách v ČR a v jejich interních strukturách lze v současné době zaznamenat rozdílnou úroveň znalosti tématu přístupnosti studia všem bez rozdílu zdravotního stavu, kterou lze přiblížit škálou: (1) nic o tom zatím nevíme; (2) máme o tom povědomí, ale aktivně nekonáme; (3) jsme ve fázi úvah o zajištění přístupnosti; (4) zjišťujeme informace, aktivizujeme lidské, finanční a materiální zdroje k zajištění přístupnosti; (5) zavádíme přístupnost, činíme příslušná opatření; (6) zavedeno – vyladujeme; (7) odladěno – zkvalitňujeme; (8) zkvalitňujeme, kvalitu cíleně nehodnotíme; (9) hodnotíme kvalitu zajištění přístupnosti ve své instituci.

V tuto chvíli je málo pravděpodobné, že by se některá vysoká škola v ČR cíleně a systematicky zabývala v rámci interního hodnocení kvality úrovní 9 nebo 8. Pro tuto činnost by si musela jednak (1) stanovit vlastní kritéria kvality, (2) stanovit kritéria zajištění kvality, (3) stanovit kritéria hodnocení kvality a především (4) disponovat motivací a kapacitou k této činnosti.

⁴⁸ Vláda ČR 2010b: 31

Realizace cíleného a systematického zpřístupňování studia lidem s postižením předpokládá změnu myšlení, kdy vysoká škola ve svých koncepcích, procedurálních postupech a činnostech včetně strategického plánování a alokace zdrojů věnuje pozornost prostředkům a aktivitám umožňujícím účast studentům s postižením ve všech oblastech akademického života.⁴⁹ Faktory úspěšnosti této změny jsou závislé zejména na (1) relevantní informovanosti a pozitivním nastavení managementu školy, správní rady, akademického senátu, (2) existenci vnitřních normativních aktů zaměřených na řešení podmínek studia lidí s postižením – směrnice, metodika, standardy apod., (3) existencí podpůrných systémů k vyrovnávání ztížených podmínek studia, (4) zapojování studentů s postižením do formálních i neformálních aktivit školy, (5) kapacitě pro koordinaci aktivit spojených se zpřístupňováním a (6) dostupnosti finančních zdrojů.

Zvláště důležitou funkcí kvality v tomto směru je existence podpůrného systému zaměřeného jak na konzultace, poradenství a zajišťování služeb uchazečům/studentům se zdravotním postižením, tak na podporu pedagogů a dalších zaměstnanců školy včetně koordinace těchto aktivit. V současnosti je podpůrný systém na školách, kde existuje, realizován zpravidla formou činnosti center/středisek podpory studentům s postižením. Klíčovými otázkami zde jsou zejména (1) organizace a postavení centra podpory ve struktuře VŠ a jeho kompetence, (2) rozsah a kvalita zajištění služeb v závislosti na dostupnosti finančních zdrojů, (3) míra zapojení externích subjektů ad.

Nikoliv nepodstatným faktorem kvalitního zajištění přístupu k vysokoškolskému vzdělání lidí s postižením je transparentnost a dostupnost informací o možnostech a podmínkách studia směrem k odborné i laické veřejnosti.

Vnější hodnocení kvality

Vnější hodnocení kvality programu/instituce obsahující parametr kvality „přístupnost studia všem“ v současné době v ČR neprobíhá. Lze předpokládat, že v případě, kdy by vysoká škola byla hodnocena – také – podle toho zda/do jaké míry a jakým způsobem naplňuje výše příslušná ustanovení zákona o VŠ a cíle Dlouhodobého záměru ministerstva, a tedy poskytuje kvalitní vzdělávání všem bez rozdílu zdravotního stavu – musela by se zabývat otázkami kvality z hlediska otevřenosti/přístupnosti cíleně, systematicky a trvale v rámci vnitřního hodnocení kvality. Současná finanční pobídka MSMT v rámci pravidel financování vysokých škol od roku 2012 je prvním krokem k systémovému nastartování tohoto procesu. V tomto smyslu se do budoucna jeví jako optimální, aby byly ty vysoké

⁴⁹ The Quality 2010

školy, které se aktivně a cíleně podílejí na zvýšení vysokoškolské kvalifikace lidí s postižením pozitivně motivovány prostřednictvím vnějšího hodnocení kvality činnosti vysokých škol.

2.3 Mezinárodní kontexty

Kvalita vzdělávacího procesu na vysoké škole není pouze otázkou vzdělávání českých studentů. Je potřebné ji vnímat rovněž v kontextu internacionalizace – mezinárodních studentských a učitelských mobilit (Erasmus, Leonardo aj.) a připravenosti českých vysokých škol pro přijetí studentů a pedagogů se zdravotním postižením ze zahraničních vysokých škol. Zvyšování mezinárodních mobilit studentů a učitelů včetně mobilit studentů a učitelů se zdravotním postižením je jedním z cílů Boloňského procesu, který byl iniciován v roce 1999.⁵⁰ Další cíle tohoto procesu se zaměřují na zavedení srovnatelných vysokoškolských titulů s cílem podpořit vzájemné uznávání dosaženého vzdělání a tím i zaměstnatelnosti absolventů.

Studentům vysokých škol s postižením je např. v rámci mobilit Erasmus poskytováno „Speciální stipendium nad rámec běžného stipendia Erasmus na studijní pobyty a pracovní stáže pro studenty s těžkým handicapem nebo se zvláštními potřebami.“ Je určeno na pokrytí zvýšených nákladů studijního pobytu, zejména na služby.⁵¹

Požadavek přístupného vysokoškolského prostředí lidem s postižením byl poprvé formulován v šedesátých letech v USA v rámci hnutí za lidská práva lidí s postižením.⁵²

⁵⁰ Boloňským procesem je nazývána dohoda evropských i mimoevropských států, které chtějí zvýšit dostupnost, přitažlivost a kvalitu vysokoškolského vzdělávání a vytvořit Evropskou oblast vysokoškolského vzdělávání (EHEA).

⁵¹ Např. doprava (do místa pobytu i na místě během pobytu); ubytování (rozdíl v ceně požadovaného

nadstandardního ubytování oproti běžnému – např. bezbariérový pokoj v blízkosti školy); služby

asistenta/pomocníka (hodinovou sazbu asistenta a požadovaný počet hodin jeho služeb); lékařská péče

(pravidelné návštěvy lékaře v ČR či v zahraničí, rehabilitace, fyzioterapie; speciálně upravené studijní

materiály; eventuelně další jiné služby, viz příslušné dokumenty NAEP, dostupné na WWW viz NAEP 2011.

⁵² Vůdčí osobností tohoto hnutí (Independent Living), které se později rozšířilo do Evropy a Austrálie byl

Edward Verne Roberts, který byl vůbec prvním studentem a absolventem vysoké školy s těžkým zdravotním

postižením na světě. (V důsledku poliomyelitidy – dětské infekční obrny ve 14 letech zcela ochrnul, měl

funkční pouze část levé ruky a k dýchání celodenně potřeboval respirátor.) V průběhu studia politických věd

na Kalifornské univerzitě v Berkeley založil se svými spolužáky skupinu Rolling Quads, která požadovala

Následně byla opatření k realizaci tohoto požadavku včleněna do prvního zákona o zákazu diskriminace lidí s postižením na světě v USA roce 1990 „American with Disability Act“, později v Austrálii „Disability Discrimination Act 1992“, v UK „Disability Discrimination Act 1995“ a v dalších zemích (Švédsko, Francie, Itálie ad.).

V roce 2003 vydala Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) publikaci *Disability in Higher Education*, která na příkladech Kanady, Francie, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Německa a Švýcarska popisuje různé modely přístupů ke zvyšování vysokoškolské kvalifikace lidí s postižením.⁵³ Tyto modely vychází z revize definice a klasifikace zdravotního postižení WHO z roku 2001 (viz podkapitola 3.2), podle níž zdrojem překážek k přístupu ke vzdělání není primárně individuální neschopnost či nedostačivost člověka s postižením, nýbrž nepřístupné studijní prostředí.

V květnu 2011 vydala OECD publikaci *Inclusion with Disability in Tertiary Education and Employment*,⁵⁴ v níž se i nadále konstatuje, že možnosti přijetí uchazečů s postižením na vysokou školu a jejího úspěšného dokončení stejně jako možnosti zaměstnávání absolventů se zdravotním postižením jsou značně rozdílné (tzn. nižší, pozn. aut.) v porovnání se uchazeči/studenty/absolventy bez postižení. Pro zvýšení počtu studentů a absolventů s postižením na vysokých školách OECD zdůrazňuje především nutnost změny myšlení v institucích vysokých škol i v oblasti politických a ekonomických opatření státu ve smyslu přístupnosti vysokoškolského prostředí.

Aktivizaci národních legislativ a dalších podpůrných opatření směrem k přístupnosti vysokých škol je možné vnímat jako součást aktuálního celosvětového trendu „přístupné prostředí pro všechny“ s názvem Design for All (DfA), pro oblast vzdělávání pak specificky s názvem (například) Universal Design for Learning (UDL) (viz podkapitola 3.4).

neústavní bydlení (koleje byly architektonicky nepřístupné, studenti s postižením museli bydlet v nemocnici)

a služby osobní asistence. Jedním z výsledků úsilí Rolling Quads bylo vytvoření celostátního programu

služeb pro studenty s postižením. Postupně přenesli původní „univerzitní záměry“ na město Berkeley

(požadavky na bezbariérové veřejné komunikace a dopravu a sociální služby pro všechny obyvatele se

zdravotním postižením). Ed Roberts je rovněž zakladatelem prvního celosvětové politické organizace lidí

s postižením World Institute on Disability.

⁵³ viz OECD 2003

⁵⁴ viz OECD 2011

Příklad dobré praxe

Jedním z příkladů dobré praxe zajišťování rovnoprávného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání v evropském prostoru je situace ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska (UK). Z pohledu této studie je UK zajímavé především tím, že jako jedna z mála zemí se dlouhodobě zabývá otázkami kvality vysokoškolského studia cíleně ve vztahu k lidem s postižením a má vypracován Kodex zajištění akademické kvality a standardů ve vysokoškolském vzdělávání s částí zaměřenou na studenty se zdravotním postižením.⁵⁵

V roce 1995 byl v UK přijat Zákon o diskriminaci na základě zdravotního postižení (*Disability Discrimination Act 1995, DDA*), jímž byl explicitně stanoven požadavek zákazu diskriminace lidí s postižením v zaměstnávání, v přístupu ke zboží, zařízením a službám, při koupi nebo pronájmu pozemků či nemovitostí a v dopravě. Přes tehdejší existenci školského zákona však bylo i nadále možné, aby vzdělávací instituce nebyly studentům s postižením přístupné, stejně jako je tomu v současné době v ČR. V zásadě tak vznikl paradox, kdy sice byly zákonem DDA vytvářeny podmínky pro vyšší míru zaměstnanosti lidí s postižením, avšak stejně systémově nebyla řešena i otázka přístupnosti ke kvalifikačním předpokladům pro výkon povolání, tj. ke vzdělání. Většina vzdělávacích subjektů včetně vysokých škol tak nebyla zákazem diskriminace ve vzdělávání zákonným způsobem vázána.

V roce 2001 byl v UK přijat samostatný Zákon o speciálních vzdělávacích potřebách a zdravotním postižení (*Special Educational Needs and Disability Act 2001, SENDA*), jehož cílem bylo zajistit rovnoprávný přístup ke vzdělání a nediskriminaci lidí s postižením specificky v oblasti vzdělávání. Tento zákon se stal v roce 2005 integrovanou součástí zákona DDA a zákaz diskriminace rozšířil také na místní školské úřady, školy včetně vysokých škol, koleje, další poskytovatele vzdělávání dospělých a další služby spojené se vzděláváním. Z dikce této novelizace musely a musí i tyto subjekty provádět přiměřená opatření a úpravy tak, aby bylo zajištěno, že lidé s postižením nemají při vzdělávání podstatnou nevýhodu v porovnání s lidmi bez postižení, a mají tedy stejnou příležitost k využití služeb – také i – v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Povinnost realizace přiměřených opatření a úprav se vztahuje na všechny činnosti a zařízení vysokoškolské instituce a fáze vzdělávacího procesu včetně všech aspektů výuky, tj. přednášek, laboratorních prací, práce v terénu, pracovních stáží, školení, seminářů a dalších setkání; poskytování studijních a informačních materiálů v dostupných/alternativních formátech; podpory flexibilních metod výuky, procesu zkoušení a hodnocení studijních výsledků, možnosti delší lhůty pro ukončení studijního kurzu apod. Realizace přiměřených úprav se

⁵⁵ Následující krátký historický exkurz ke vzniku kodexu uvádíme z důvodu lepšího porozumění kontextu složitěho procesu změny myšlení vůči lidem s postižením, a také proto, že se tento kodex stal východiskem pro formulaci návrhu českých standardů, které jsou součástí této studie. Zdroj: Krhutová 2009, kráceno, upraveno

dále týká nejen zajištění přístupnosti budov vzdělávacích institucí a jejich vybavení, nýbrž také přístupu k realizaci výzkumných aktivit, e-learningu, distančního vzdělávání, k dostupnosti zdrojů pro studium, jako jsou knihovny a počítačové vybavení ad., k dostupnosti poradenství a dalších podpůrných služeb a v neposlední řadě se týká rovněž přístupnosti stravovacích, ubytovacích, případně rekreačních zařízení vysokých škol.

S účinností od roku 2006 je v UK platná legislativní úprava podpory rovnosti příležitostí lidí se zdravotním postižením – *Disability Equality Duty*, která je právně závazná pro všechny organizace veřejného sektoru. Tato právní úprava byla zakomponována do zákona DDA a stejně jako všechny veřejné instituce, tak také vysoké školy v UK zavazuje k tomu, aby odstraňovaly protiprávní diskriminaci lidí se zdravotním postižením, podporovaly rovnost příležitostí lidí s postižením, vylučovaly obtěžování lidí s postižením, podporovaly pozitivní postoje vůči lidem se zdravotním postižením a jejich participaci na veřejném životě.

Novelizace zákona DDA (v kontextu vzdělávání) představovala zcela nový přístup, který je zaměřen spíše na institucionální změny než na konkretizované úpravy pro jednotlivce a umožňuje tak systémověji, komplexněji a pružněji reagovat na aktuální potřeby praxe. V říjnu 2010 byla legislativa ve vztahu k lidem s postižením sjednocena v UK pod jednotný zákon „*Equality Act 2010*“, který se týká zákazu diskriminace z důvodu zdravotního postižení, věku, etnicity, pohlaví, náboženství, sexuální orientace ad.

Z hlediska kvality vzdělávání v oblasti vysokého školství je v UK klíčovou organizací *The Quality Assurance Agency for Higher Education* (QAA), která se zabývá kvalitou a hodnocením veřejných vysokých škol. Institucím, které ji podporují, poskytuje služby formou externího auditu a hodnocení. QAA zveřejnila v roce 1999 Kodex zajištění akademické kvality a standardů ve vysokoškolském vzdělávání (*Code of Practice for the Assurance of Academic Quality and Standards in Higher Education*).⁵⁶ Ve vztahu ke studentům se zdravotním postižením je klíčová třetí část tohoto dokumentu *Section 3: Disabled students*, která obsahuje základní principy zpřístupňování studia lidem s postižením v návaznosti na platnou legislativu UK. V roce 2010 byl celý Kodex v souvislosti s klíčovými změnami legislativy v UK (viz *Equality Act 2010* výše) zásadním způsobem přepracován. Jeho třetí oddíl – Studenti se zdravotním postižením (dále „Kodex-3“) obsahuje 21 zásad včetně komentářů – vysvětlení k zásadám.

⁵⁶Tento kodex je součástí širšího rámce referenčních bodů pro zajišťování kvality v UK tzv. *Academic Infrastructure*. Informace o celkovém souboru referenčních bodů jsou dostupné na WWW viz Academic 2011.

Kodex-3 vychází z obecné zásady, že „nevýhody a vyloučení ve vzdělávání, jimž mnoho lidí se zdravotním postižením čelí, nejsou nevyhnutelným důsledkem jejich postižení či zdravotního stavu, ale vycházejí z překážek v oblasti sociální, postojové a environmentální. Instituce zajišťují, aby v rámci všech jejich přístupů, postupů a aktivit včetně strategického plánování a alokace zdrojů byl brán ohled na odstraňování těchto překážek, a tím, aby bylo umožněno studentům se zdravotním postižením účastnit se akademického i sociálního života instituce ve všech ohledech.“⁵⁷ Klíčovou tezí tohoto oddílu kodexu je „uznání skutečnosti, že studenti se zdravotním postižením jsou nedílnou součástí akademické obce a jako takoví mají obecný nárok na poskytnutí vzdělání způsobem vyhovujícím jejich individuálním potřebám. Přístupné a náležité poskytování vzdělání je stěžejní pro veškeré služby, které instituce poskytuje. Je potřeba zohlednit nároky studentů se zdravotním postižením a zajistit jejich kvalitu stejným způsobem jako v případě jakýchkoliv jiných opatření. Instituce by měly být schopny efektivně se zabývat jednotlivými případy a řešit je způsobem, který rozvíjí inkluzivní vzdělávání“.⁵⁸

Principy přístupnosti jsou v Kodexu-3 aplikovány na oblasti institucionálního a strategického managementu školy; plánování, monitorování a hodnocení; trvalého profesního rozvoje; informací pro potenciální i současné studenty a zaměstnance; procesů a postupů při přijímacím řízení; zápisů, registrací a přijímání studentů; koncepcí studijních plánů; studia a výuky; hodnocení studia; akademické podpory studentů se zdravotním postižením; informačních a komunikačních technologií; přístupu ke službám pro studenty; další odbornou podporu; profesní vzdělávání; informace a poradenství; fyzické prostředí a institucionální postupy. Ve všech částech tohoto oddílu je kladen velký důraz na zapojení studentů s postižením do procesů zpřístupňování i hodnocení kvality.

V UK je významná rovněž činnost britské akreditační rady *The British Accreditation Council for Independent Further and Higher Education (BAC)*. V její akreditační příručce (aktuální pro rok 2011-2012)⁵⁹ jsou rovněž obsažena ustanovení k zajištění přístupného vysokoškolského vzdělávání studentům s postižením.

V neposlední řadě ke potřebné zmínit existenci a činnost center podpory studentům se zdravotním postižením na vysokých školách se v UK. Tato centra se sdružují do asociace *National Association of Disability Practitioners (NADP)*, profesního sdružení fyzických a právnických osob, které pracují v oblasti terciárního vzdělávání a podílejí se na řízení nebo

⁵⁷ The Quality 2010: 26

⁵⁸ tamtéž: 17

⁵⁹ viz The British Accreditation Council 2011

poskytování služeb pro studenty s postižením. Asociace zpracovává pravidla, postupy a příklady dobré praxe, řídí se svým etickým kodexem, poskytuje členským subjektům vzájemnou podporu, právní služby, realizuje konference a další vzdělávací akce ad.

Situace v oblasti vysokoškolského vzdělávání lidí se zdravotním postižením v UK a v ČR je velmi rozdílná, a to jak z hlediska společenského, historického, ekonomického a dalších kontextů, tak zejména z hlediska legislativního ukotvení rovnoprávných podmínek vysokoškolského studia všem bez rozdílu zdravotního stavu. Jsme si vědomi, že v tomto smyslu nelze bez dalšího srovnávat podmínky vysokoškolského vzdělávání lidí s postižením v obou zemích. Kodex-3 lze však vnímat jako příklad fungující praxe i možnou inspiraci pro nastavení plnoprávných, důstojných a kvalitních podmínek vysokoškolského studia lidí s postižením ve světle probíhající reformy terciárního vzdělávání v ČR.⁶⁰

2.4 Strategické výhledy ČR

Existence právních norem a dalších normativních aktů, jejichž cílem je zajistit, aby lidé se zdravotním postižením měli stejná práva jako ostatní lidé, je reálným opuštěním přístupu sociální dobročinnosti. Legitimizace požadavků založená na etickém principu a potvrzená právní cestou je věc jedna, zavádění do praxe je věcí druhou. V průběhu let se ukazuje, že i přes základní nastavení společnosti vůči lidem s postižením v ČR, které sami lidé s postižením zpravidla vnímají jako vstřícné, potýkal a potýká se proces prosazování rovnoprávných životních podmínek s celou řadou obtíží. Žádný právní předpis totiž nemůže plně zajistit důstojné zacházení vůči lidem s postižením ve světě neformálních vztahů a postojů, které jsou pro naplňování rovnoprávných životních podmínek nezbytné. Mnohdy máme co do činění se subjektivními i institucionálními předsudky a stereotypy, které se zásadním způsobem podílejí na tom, jak bude konkrétní právní nebo jiná norma naplňována. I nadále bude pravděpodobně potřebné počítat s existencí komplikujících „parametrů české mentality“, které jsou ve vztahu k lidem s postižením v našich zemích výrazně spojeny s tradicí pečování a paternalismu nebo naopak podceňování a nezájmu.

Strategické výhledy z pohledu zajištění přístupnosti vysokoškolského studia lidem s postižením jsou formálně zakotveny ve *Strategickém rámci vysokoškolské politiky ČR* na léta 2011-2015. Mezi připravované kroky v oblasti podpory vysokoškolského vzdělávání se v tomto dokumentu řadí „větší začlenění a podpora studentů se specifickými potřebami“.⁶¹ Příslušné cíle a opatření Rámce strategických priorit a opatření vysokoškolské politiky do

⁶⁰ Krhutová 2010b

⁶¹ MŠMT 2011d: 59

roku 2015 se týkají výhradně standardů financování ve vazbě na strategickou oblast Otevřenost.

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015 obsahuje systémová opatření pro dostupnost vysokoškolského vzdělání s podporou poradenských služeb potřebám studentů. Cíle 2.4 a 2.5 se orientují na snižování bariér v přístupu ke vzdělání a v průběhu studia, kdy „Ministerstvo bude podporovat studium smyslově, pohybově nebo obdobně znevýhodněných studentů případně studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a zajistí systémové změny ve financování těchto aktivit“ s doporučením pro vysoké školy „vytvářet podmínky pro studium zdravotně znevýhodněných studentů a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami; inovovat studijní programy s ohledem na snazší přístup ke studijním materiálům a pomůckám, poskytovat zvláštní poradenské služby osobám se specifickými potřebami.“⁶²

Aktualizace *Dlouhodobého záměru ministerstva na rok 2012* obsahuje ve strategické oblasti OTEVŘENOST (1) opatření pro MŠMT pro studující se specifickými vzdělávacími potřebami – ministerstvo vytvoří (a) nový způsob finanční podpory studia osob se speciálními vzdělávacími potřebami (vč. zahrnutí evidence do SIMS) včetně (b) *metodického pokynu k zajištění minimálního standardu poskytování souvisejících služeb*, (2) doporučení pro vysoké školy – *implementovat standardy služeb* poskytovaných studentům se speciálními vzdělávacími potřebami.⁶³ T.č. (prosinec 2011) je zveřejněn jeden z nástrojů pro podporu naplňování priorit této aktualizace – metodika financování MŠMT (ukazatel F) pro systémovou podporu vzdělávání studujících se specifickými vzdělávacími potřebami.

Předpokládá se, že výše uvedený metodický pokyn MŠMT k zajištění minimálního standardu poskytování služeb studentům se zdravotním postižením bude jedním z klíčových dokumentů pro zajištění kvality vysoké školy a vzdělávacího procesu ve vztahu ke studentům s postižením a podkladů pro tvorbu vnějších i vnitřních hodnotících kritérií kvality v této oblasti.

⁶² MŠMT 2010a: 21-23

⁶³ MŠMT 2011f: 8

3.1 Komponenty a domény studijních schopností

Studijní schopnosti každého člověka závisí na řadě faktorů / komponent – od osobní motivace ke studiu, vůle, vytrvalosti, schopnosti organizovat čas, odpovědnosti, fyzické a psychické kondice, přes intelektuální potenciál až po podmínky vnějšího prostředí (finanční situace, možnosti bydlení, dopravy ad.)

Jedním z nástrojů pro měření studijních schopností je International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF (Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví – MKF)⁶⁴, kterou vydala WHO v roce 2001 (český překlad v roce 2008). Používá se k měření schopností člověka na individuální i populační úrovni fungovat v různých životních situacích a v interakci s jeho prostředím. Týká se všech, tedy i plně zdravých osob. Význam MKF spočívá, mimo jiné, v nastavení komunikačního jazyka pro týmovou práci a *mezioborovou komunikaci* odborníků z různých oblastí. V aplikaci MKF na oblast studijních aktivit jednotlivce a participace na studijních aktivitách v rámci širšího celku (skupina, práce na výzkumném projektu ad.) patří mezi základní domény funkčních schopností pro studium zejména:

Tabulka č. 1 Aplikace MKF 2001 na oblast VŠ studia

Kód	Doména	Význam
d110	Pozorování	používat zrakový smysl
d115	Naslouchání	používat sluchový smysl
d120	Jiné účelné vnímání	používat ostatní základní smysly (čich, dotek, chuť)
d160	Pozornost	záměrně se soustředit na podnět
d163	Myšlení	formulovat a upravovat myšlenky, koncepty a představy, ať už za určitým cílem, či nikoliv, o samotě nebo s druhými osobami, jako je vytváření představ, dokazování pouček, pohrávání si s ideami,

⁶⁴ viz MKF 2008

		brainstorming, meditace, zvažování, hloubání nebo přemýšlení
d166	Čtení	provádět aktivity obsahující chápání a interpretaci psaného jazyka, jejichž cílem je získat celkové vědomosti nebo specifické informace
d170	Psaní	užívat nebo produkovat symboly nebo jazyk za účelem vedení informací jako je produkování psaných záznamů o událostech nebo myšlenkách
d172	Počítání	provádět výpočty při aplikaci matematických principů
d130	Opisování	kopírovat nebo napodobovat pohyb, zvuk nebo písmena abecedy
d135	Opakování	opakování pořadí událostí nebo znaků (symbolů)
d155	Získání dovedností	vyvinout základní a složité způsobilosti v ucelených řadách činností nebo úkolů tak, že dovedeme začít, pokračovat a dokončit získanou dovednost
d175	Řešení problémů	nacházet řešení jednoduchého nebo složitého problému, který obsahuje východisko nebo otázku při určení a analýze východiska, vyvinout řešení, vyhodnotit možné výsledky řešení a provést hledané řešení
d177	Rozhodování	činit výběr mezi různými volbami (přáními), uskutečnit výběr, vyhodnotit výsledky výběru, převzít odpovědnost za provedení výběru
d210 d220	Provádění úkolu	provádět jednoduché nebo složité a koordinované jednotlivé úkoly či mnohočetné úkoly vztahující se k mentálním a fyzickým složkám úkolů jako je započítání úkolu, organizování času, prostoru a materiálu pro úkol, měřit, provádět, kompletovat úkol – postupně nebo současně
d240	Zvládání obtíží a jiných psychických nároků	provádět jednoduché nebo složité a koordinované činnosti, aby se řídily a kontrolovaly psychické požadavky na provádění úkolů vyžadujících jasnou odpovědnost a obsahující stres, distrakci nebo krize, zvládat odpovědnost, stres, krizi
d310 d315 d320 d325	Komunikace přijímáním zpráv	přijímat mluvená sdělení a rozumět jim (přednáška, cvičení ad.), přijímat neverbální sdělení a rozumět jim (obecné znaky a symboly, grafy, tělesná gesta ad.), přijímat sdělení ve znakovém jazyce a rozumět jim, přijímat psaná sdělení a rozumět jim (četba studijních textů, zkušebních testů ad.)
d330 d335 d340 d345	Produkce komunikace	sdělovat mluvením obsahujícím jasný význam (prezentace výsledků práce ad.), sdělovat neverbální zprávy (znaky, symboly, grafy, obrázky, fotografie ad.), sdělovat znakovým jazykem, sdělovat psaním (seminární práce, laboratorní záznamy ad.)
d350	Konverzace	začít, udržet a ukončit výměnu myšlenek a idejí, mluvenou nebo psanou formou, znaky nebo jinou formou jazyka, s jednou osobou (rozprava u ústní zkoušky, práce v dvoučlenném týmu) nebo více osobami (diskuse na semináři, práce v projektovém týmu ad.)
d355	Diskuze	začít, udržet a ukončit porovnání námětu s argumenty pro a proti, nebo vést rozhovor prostředky mluvenými nebo psanými znaky nebo jinou formou jazyka s jednou osobou (rozprava u ústní zkoušky, práce v dvoučlenném týmu) nebo

		více osobami (diskuse na semináři, práce v projektovém týmu ad.)
d360	Používání komunikačních pomůcek a technik	používat telefon, psací stroj, počítač ke komunikaci, provádět výkony a úkoly zapojené do komunikačních technik
d410 až d475	Pohyblivost	chodit, měnit a udržet pozice těla, přemisťovat se, využívat jemnou motoriku, používat dopravu ad. (studium u stolu i mimo stůl – tvorba textů, grafů, práce s mapou, práce na uměleckých dílech, návštěva studoven, knihoven, práce v laboratořích ad.)

K bližšímu určení komponent aktivit a participace slouží dva kvalifikátory.⁶⁵

- a) Kvalifikátor pro výkon (provedení výkonu – performance)
- b) Kvalifikátor pro kapacitu (schopnost daného člověka)

Tabulka č. 2 **Kvalifikátory komponent aktivit a participace**

Kvalifikátor pro výkon	Význam	Kvalifikátor pro kapacitu
0 – žádná obtíž	nepřítomná, zanedbatelná	0 – 4%
1 – lehká obtíž	mírná, nízká, nepatrná	5 – 24%
2 – středně těžká obtíž	zřetelná, větší, snesitelná	25 – 49%
3 – těžká/é obtíž/e	vysoká, extrémní	50 – 95%
4 – úplná obtíž	úplná, totální	96 – 100%

Studijní schopnosti každého člověka závisí na řadě faktorů, z nichž některé jsou do určité míry ovlivnitelné – např. vůle, motivace, vytrvalost ad. a některé ovlivnit nelze.

3.2 Zdravotní postižení, člověk se zdravotním postižením⁶⁶

Zdravotní postižení bývá nezdědka zaměňováno za nemoc a člověk s postižením bývá vnímán jako „nemocný“. Mezi oběma pojmy je však významný rozdíl. Zatímco určujícím rámcem *nemoci/onemocnění* je „diagnóza“, význam pojmu *zdravotní postižení* je širší a váže

⁶⁵ Blíže viz MKF 2008: 134-135

⁶⁶ Podkapitola 3.1 je převzata, krácena a upravena z primárního zdroje Krhutová 2011: 18-25

se k funkčním schopnostem a kompetencím člověka (se zdravotním problémem), které bývají zpravidla dlouhodobě nebo trvale limitovány v kvalitě a/nebo množství ve srovnání s tzv. běžnou populací.

Starší definice *zdravotního postižení* a vymezení obsahu pojmu *lidé se zdravotním postižením* jsou orientovány primárně na vady, nedostatky a neschopnosti, staví problém na stranu jedince s postižením a pomíjí situace, kdy důvod jeho ztíženého sociálního fungování nespočívá primárně v postižení na úrovni těla či osobních dispozic, nýbrž v bariérách prostředí.

Z pohledu funkční definice se zdravotní postižením vymezuje jako dlouhodobý či setrvalý zdravotní stav odlišný od běžné zdravotní kondice odpovídající věku, který se projevuje snížením funkčních schopností v rámci tří úrovní fungování:⁶⁷

1. v rovině *fyzické*, tj. na úrovni těla – slyšení, vidění, hybnost, řečové, mentální funkce ad., angl. impairment – nemá český ekvivalent,
2. v rovině *provádění úkonů*, úkolů, činů, aktivit jedincem – angl. activity,
3. v rovině účasti / participace na společenském dění, zapojení do životní situace – angl. participation.

První rovina je podmínkou sine qua non – musí nastat vždy (abychom mohli uvažovat o zdravotním postižení), druhé dvě *mohou* nebo *nemusí* nastat, resp. mohou nastat v různé míře viz dále.

„Postižení, nemoc, slabost všeho druhu jsou nejen protipóly „ne-postižení“, zdraví a síly, ale ve své komplementaritě jsou součástí lidského údělu stejně jako narození a smrt“.⁶⁸ Příčiny zdravotního postižení nelze a ani do budoucna zřejmě nebude možné eliminovat.⁶⁹

⁶⁷ MKF 2008

⁶⁸ Titzl 2000: 9

⁶⁹ Impairment může vzniknout jako následek: nemocí (v důsledku některých nemocí matky v období těhotenství,

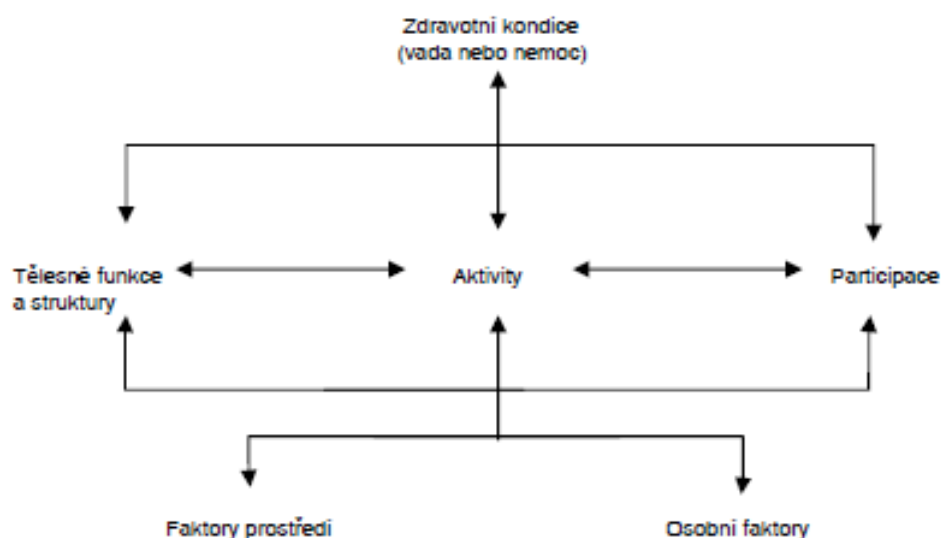
užívání některých léčiv či kombinací některých léčiv v těhotenství, dále v důsledku akutních či chronických somatických či duševních nemocí infekce, autoimunitní onemocnění, nemoci z nesprávné výživy, psychická traumata ad.), užívání drog, kouření v těhotenství, porodních komplikací, dědičných vlivů, úrazů (dopravní

Individuální dopady *impairment* na sociální fungování člověka s postižením, tj. na provádění jeho činností, *aktivit* a na účasti ve společenském životě, *participaci* závisí na:

- faktorech prostředí (tj. zejména fyzické, sociální, postojové, kulturní, politické, ekonomické ad. prostředí, ve kterém lidé žijí) a na
- osobních faktorech (věk, pohlaví, druh a doba vzniku postižení, životní zkušenosti, společenský status, osobnostní charakteristiky ad.)

Působení různých komponent na sociální fungování člověka se zdravotním problémem znázorňuje následující schéma č. 1.

Schéma č. 1 Interakce komponent ve vztahu k sociálnímu fungování
v závislosti na zdravotní kondici

Zdroj: MKF 2008: 30

nehody, pracovní úrazy, úrazy v domácnosti, při sportu a jiných volnočasových aktivitách, úrazy v souvislosti s násilnými trestnými činy, živelnou katastrofou ad.), nedokonaných sebevražd, involučních změn ve stáří (stařecká polymorbidita, tj. přítomnost více chorob současně objevujících se ve stáří). U značného množství geneticky podmíněných, ale i později získaných onemocnění nelze jejich příčinu zjistit.

Závažnost dopadů zdravotního postižení (v osobní fyzické rovině, v rovině aktivit či participace) se pohybuje za škále⁷⁰: (0) žádný problém (resp. zanedbatelný), (1) lehký problém (nízký, nepatrný), (2) středně těžký problém (střední, snesitelný), (3) těžký problém (vysoký, extrémní), (4) úplný problém (totální).

Teoretické vymezení definice zdravotního postižení a obsahu pojmu lidé se zdravotním postižením se liší nejen podle vědního oboru či oboru praxe, v jehož rámci jsou definovány (vedle tradičních sociálních, medicínských a pedagogických přístupů dále např. sociálně konstruktivistické, genderové teorie, antropologické, politologické teorie, teorie umění ad.), liší se také teritoriálně na úrovni států i kontinentů.

Pro účely praxe se konkrétní definice liší podle zaměření systémů podpory, resp. podle toho, které roviny, projevy a důsledky zdravotního postižení jsou sledovány a v praxi řešeny. Jiná definiční vymezení platí pro realizaci opatření sociální politiky (např. stanovení okruhu oprávněných uživatelů sociálních služeb, příjemců dávek sociální podpory, dávek sociální péče či dávek důchodového pojištění), jiná v oblasti zdravotní péče (kategorie osob z hlediska funkční diagnostiky, posudkového lékařství) nebo školské praxe (stanovení okruhu oprávněných příjemců speciálně pedagogické podpory) a v dalších oblastech. Podobu těchto konkrétních definic dále ovlivňují historické, sociokulturní, psychosociální, ekonomické, politické, environmentální aj. aspekty. Nástrojem pro překlenutí mnohdy rozporných definic pro praxi a komunikaci odborníků napříč různými obory je v předchozí kapitole zmíněná Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, která se – mimo jiné – nezaměřuje na příčiny a diagnózy nemocí, ale na důsledky zdravotního postižení z hlediska fungování člověka.

Synonyma pojmu lidé se zdravotním postižením / lidé s postižením jsou frekventována výrazy *lidé se zdravotním znevýhodněním*, *s hendikepem* (hendikepování), *s disability*, *se speciálními či specifickými vzdělávacími potřebami* ad.⁷¹ Pojem *hendikep / handicap* má (ve spojení s postižením) těžiště v sociální dimenzi – označuje omezenou účast lidí s postižením na společenském životě (bez rozlišení příčiny tohoto omezení). *Disabilita* je ve starším pojetí definována jako *snížení výkonu z úrovně vlastních schopností jedince*. V současné době je tento náhled překonán – pojem byl redefinován ve smyslu interakce jedince s prostředím: *disabilita vzniká, když se člověk se svou zdravotní kondicí setkává s bariérami prostředí*. Změnil tak svoji původní konotaci (neschopnost, nezpůsobilost jedince) k novému významu

⁷⁰ MKF 2008

⁷¹ Historickým, v odborné terminologii zastaralým a již neužívaným termínem je *invalida* – v současnosti má pejorativní konotaci. Laiky, mnohými úředníky a pracovníky médií je však termín stále užíván.

„překážka“, která může být výsledkem nejen vnitřních, ale také vnějších podmínek na člověku nezávislých.

Lidé s postižením jsou *diferencovanou nehomogenní skupinou* nejen z hlediska

1. druhu postižení – lidé s tělesným postižením, se smyslovým postižením, s mentálním postižením, s duševní nemocí, s kombinovaným postižením ad.,
2. doby vzniku postižení – vrozené či časné, získané v pozdějším věku,
3. stupně (intenzity, hloubky) postižení – lehké, středně těžké, těžké, velmi těžké (viz tabulka č. 3),

jedním z hlavních znaků zdravotního postižení je zejména jeho *variabilita* – příčiny, projevy a důsledky zdravotního postižení u lidí se stejným druhem a stupněm postižení jsou individuálně velmi rozmanité.

Tabulka č. 3 Orientační členění zdravotního postižení

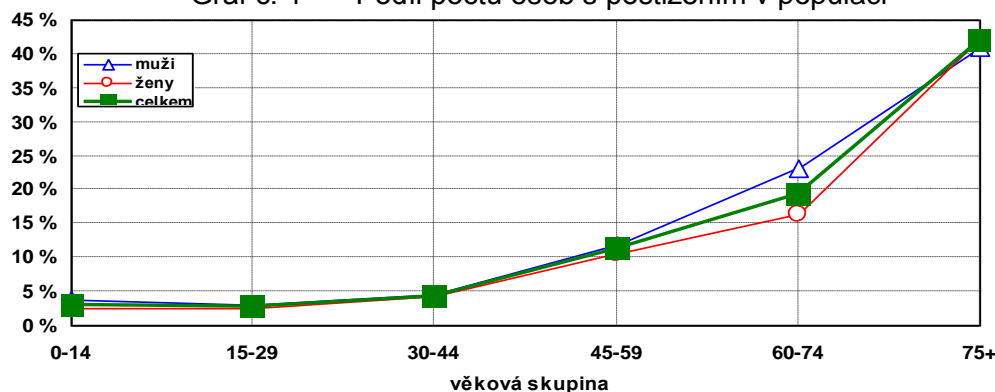
PODLE DRUHU			
Smyslové postižení zrakové, sluchové, duální	Tělesné postižení postižení hybnosti, mobility, vnitřní nemoci	Postižení mentálních funkcí mentální postižení, duševní onemocnění	Kombinované postižení
PODLE DOBY VZNIKU			
vrozené		získané	
PODLE INTENZITY (stupeň, hloubka)			

lehké	středně těžké	těžké	velmi těžké

Zdroj:
Krhutová
2011

Přesné počty lidí s postižením v populaci nelze identifikovat. Zatímco např. věk lze stanovit jednoznačně, jednotný klasifikační systém zdravotního postižení a způsob jeho evidence v populaci nikoliv. Statistické odhady počtu lidí s postižením v ČR uvádějí 1 milion obyvatel, tj. asi 10% populace ČR⁷², v evropském měřítku v rozmezí od 10 do 15%.⁷³ Celosvětově se odhady pohybují na hranici 650 milionů lidí, toho 97% osob má získané postižení.⁷⁴ Zdravotní postižení je do značné míry „otázkou věku“, tj. se stoupejícím věkem stoupá procento osob, které vykazují znaky zdravotního postižení viz graf č. 1 a tabulka č. 4.⁷⁵

Graf č. 1 Podíl počtu osob s postižením v populaci

Tabulka č. 4 Typ zdravotního postižení podle pohlaví a věku

Věková skupina	Zdravotní postižení							celkem osob	četnost postižen na 1 osobu
	tělesné	zrakové	sluchové	mentální	duševní	vnitřní	celkem		
Muži									
0-14	9 703	4 393	1 154	7 549	3 285	13 552	39 636	27 941	1,419
15-29	14 246	3 243	2 365	14 210	6 012	10 754	50 830	34 271	1,483

⁷² ČSÚ 2008

⁷³ Michalík 2011b: 35-42

⁷⁴ Goodley 2011: 1

⁷⁵ ČSÚ 2008

30-44	22 855	4 451	1 981	9 742	10 806	18 333	68 168	52 984	1,287
45-59	63 616	6 997	6 166	12 570	17 957	65 586	172 892	129 465	1,335
60-74	73 687	10 785	9 361	8 682	11 411	102 745	216 671	152 443	1,421
75+	54 267	8 844	14 875	5 830	9 354	66 603	159 773	92 624	1,725
Celkem	238 428	38 713	35 902	58 675	58 986	277 954	708 658	490 452	1,445
Ženy									
0-14	6 984	3 571	1 748	4 055	1 561	8 791	26 710	18 267	1,462
15-29	11 464	3 075	1 470	8 754	3 140	10 177	38 080	26 350	1,445
30-44	20 252	3 146	2 752	9 564	11 470	16 657	63 841	48 347	1,320
45-59	64 343	5 781	5 060	7 732	16 705	52 961	152 582	116 278	1,312
60-74	79 173	7 857	5 844	4 645	12 251	83 623	193 393	130 831	1,478
75+	129 337	25 296	21 809	13 182	23 776	121 069	334 469	184 120	1,817
Celkem	311 979	48 726	38 798	48 024	69 079	293 780	810 386	525 096	1,543
Celkem									
0-14	16 687	7 964	2 902	11 604	4 846	22 343	66 346	46 208	1,436
15-29	25 710	6 318	3 835	22 964	9 152	20 931	88 910	60 621	1,467
30-44	43 107	7 597	4 733	19 306	22 276	34 990	132 009	101 331	1,303
45-59	127 959	12 778	11 226	20 302	34 662	118 547	325 474	245 743	1,324
60-74	152 860	18 642	15 205	13 327	23 662	186 368	410 064	283 274	1,448
75+	183 604	34 140	36 684	19 012	33 130	187 672	494 242	276 744	1,786
Celkem	550 407	87 439	74 700	106 699	128 065	571 734	1 519 044**	1 015 548*	1,496

Lidé se zdravotním postižením jsou „lidé mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“⁷⁶ Své postižení si zpravidla nevybrali a ve většině případů jeho existenci nemohou nijak ovlivnit, vedle seniorů, dětí ad. patří k *oprávněným* cílovým skupinám *společenské solidarity a sociální ochrany*. Ve smyslu minority patří mezi zranitelné skupiny obyvatelstva *ohrožené sociálním vyloučením*. Opatření jednotlivých států k sociálnímu začleňování lidí s postižením se liší v závislosti na ekonomických podmínkách a veřejné politice jednotlivých zemí.

⁷⁶ Úmluva 2010

Lidé s postižením ve smyslu minority jsou příjemci adresné podpory a péče veřejných služeb, jsou však také sami iniciativními aktéry pomoci a podpory jednotlivcům i společenstvím lidí s postižením na místní, regionální, národní i mezinárodní úrovni. Vytvářejí svépomocné skupiny, profesní organizace poskytovatelů služeb i politické organizace. Cílem těchto iniciativ je zajišťování potřeb jednotlivců, rodin, skupin a komunit, které plynou z důsledků zdravotního postižení, podpora nezávislosti, prosazování a sebe/obhajoba lidských práv a základních svobod včetně odstraňování a prevence diskriminace.

Základem intervencí přímé i nepřímé práce s klienty (různých systémů podpory) se zdravotním postižením je obecná znalost komplexity životních podmínek lidí s postižením a specifická znalost konkrétních potřeb klienta s postižením, respekt k jeho k důstojnosti včetně znalosti optimálních způsobů komunikace a přístupů vůči lidem s postižením a k žité osobní zkušenosti klienta se svým postižením.

3.3 Student se specifickými vzdělávacími potřebami na VŠ

Student se specifickými vzdělávacími potřebami na vysoké škole je student, jehož podmínky studia jsou dlouhodobě nebo trvale bezprostředně ovlivňovány existencí jeho zdravotního postižení⁷⁷ v rovině fyzických či duševních funkcí (sluchové, zrakové, motorické, řečové funkce, specifické poruchy učení, závažné chronické nemoci), které se promítá do možností provádění úkolů a aktivit na úrovni jednotlivce a v interakci s jeho prostředím včetně zapojení studenta do akademického života.

Z uvedené definice plyne, že nikoli každý student, který má zdravotní postižení, je nutně studentem se specifickými vzdělávacími potřebami. Důsledky některých zdravotních postižení se v rovině studia nemusí projevit.

Zatímco samotné zdravotní postižení na úrovni těla (postižení zrakové, sluchové, řečové, pohybové, čtenářské funkce nebo v důsledku metabolických či duševních aj. onemocnění) zpravidla nelze ovlivnit, postižení studenta v rovině jeho aktivit a participace *mohou* nebo *nemusí* nastat, resp. mohou nastat v různé míře viz příklady.

⁷⁷ Zdravotní postižení je v rámci této definice pojímáno jako dlouhodobý či setrvalý zdravotní *stav* odlišný od běžné zdravotní kondice odpovídající věku, který se projevuje snížením funkčních schopností v rámci tří úrovní fungování:⁷⁷ (1) v rovině *fyzické*, tj. na úrovni *těla* – slyšení, vidění, hybnost, řečové, mentální funkce ad., angl. *impairment* – nemá český ekvivalent, (2) v rovině *provádění úkonů*, úkolů, činů, aktivit jedincem (*activity*), (3) v rovině účasti/participace na společenském dění, zapojení do životní situace (*participation*).

Příklad 1

Student na **Zelené** vysoké škole je na vozíku, studuje obor informatika. Má postižení dolních končetin, horní končetiny včetně jemné motoriky jsou plně funkční. Výukové prostory školy jsou bariérové, bezbariérová toaleta je v jiné budově fakulty vzdálené cca 50 metrů. Studovna je bariérová, učebnice mu musí vždy někdo přinést. Zkouškové místnosti vyučujících jsou vozíkem nepřístupné, zkoušky musí probíhat v bezbariérové učebně v jiné budově školy. Jednání akademického senátu se může zúčastnit pouze v případě ochoty okolí jej vynést na vozíku do 3. podlaží.

Student na **Fialové** vysoké škole je na vozíku, studuje obor cizí jazyk – překladatelství. Má postižení dolních končetin, horní končetiny včetně jemné motoriky jsou plně funkční. Budovy fakulty jsou bezbariérové včetně sociálního zařízení, šaten, kolejí, knihoven, studoven i menzy. Student se běžně účastní výuky i dalších aktivit studentského života rámci své VŠ.

Příklad 2

Student na **Oranžové** vysoké škole je nevidomý, studuje obor sociální práce. S využitím služeb externí organizace se naučil orientaci ve výukových a dalších prostorách fakulty. Nemá k dispozici studijní materiály v jemu přístupných formátech. Přednášky si nahrává na diktafon, ostatní studijní materiály mu načítají spolužáci nebo příbuzní. Webové stránky i intranet školy jsou pro něj nepřístupné, o každý zápis na zkoušku a zápočty musí požádat spolužáky na kolejích, seminární práce zpracovává v běžných elektronických formátech.

Student na **Modré** vysoké škole je nevidomý, studuje obor právo. S využitím služeb externí organizace se naučil orientaci ve výukových a dalších prostorách fakulty. Studijní materiály má přístupné v jemu přístupných elektronických formátech (word, excel, pdf), které si může přečíst za pomoci softwaru s úpravou pro nevidomé. Webové stránky i intranet školy je přístupný podle pravidel přístupného webu, student se sám přihlašuje na zkoušky, zpracovává seminární práce i zkouškové testy v běžných formátech (word, excel, databázové systémy).

Příklad 3

Student na **Žluté** vysoké škole ohluchl v průběhu středoškolského studia. Studuje obor ekonomie. Neužívá znakový jazyk, komunikuje běžnou řečí. Dobře rozumí psanému textu. K dispozici má on-line přepisy přednášek případně multimediální záznam přednášky media-site.

Student na **Červené** vysoké škole je vrozeně neslyšící. Studuje obor grafický design. Je talentovaný, má výtvarné nadání, v důsledku snížené pojmové a slovní zásoby plynoucí z důsledků vrozené hluchoty však obtížně rozumí psanému textu, obtížně se písemně vyjadřuje. Ke komunikaci užívá znakový jazyk, škola však nedisponuje službou tlumočnicka znakového jazyka.

Zatímco studenti na Fialové, Modré a Žluté vysoké škole mají optimální vyrovnávací podmínky ke studiu srovnatelné se studijními podmínkami studentů bez postižení, a tedy i lepší předpoklady úspěšného průběhu a ukončení studia, studenti na ostatních vysokých školách musí překonávat překážky nepřístupného prostředí, které jsou v řadě případů primární příčinou jejich studijních neúspěchů včetně neúspěšného ukončení studia.

Studijní schopnosti každého člověka závisí na řadě faktorů / komponent, z nichž některé jsou do určité míry ovlivnitelné – např. vůle, motivace, vytrvalost, schopnost organizovat čas ad. a některé ovlivnit nelze – např. zdravotní stav, resp. zdravotní postižení v rovině impairment. Domény studia, které v tomto smyslu nelze ovlivnit, jsou například:

Komunikace přijímáním mluvených zpráv

v situaci neslyšícího studenta

v situaci studenta s duálním smyslovým postižením

Produkce komunikace mluvením

v situaci studenta s poruchou řečových funkcí

v situaci vrozeně neslyšícího studenta

Konverzace a diskuse s více osobami

v situaci neslyšícího studenta

v situaci nevidomého

v situaci studenta s duálním smyslovým postižením

Pozorování zrakem v situaci nevidomého studenta

Čtení běžného textu v situaci nevidomého studenta

v situaci studentů s dyslexií

Psaní

v situaci studenta s postižením motoriky horních končetin

v situaci studentů s dysgrafií

v situaci vrozeně neslyšícího studenta

Uvedené a další domény studia, které objektivně nelze ovlivnit, lze při studiu *kompenzovat* jinými způsoby tak, aby student s postižením mohl dosáhnout srovnatelných studijních cílů a výsledků jako student bez postižení. Tyto kompenzační mechanismy včetně úprav prostředí jsou jedním z faktorů vyrovnávání podmínek ke studiu (viz podkapitola 3.5).

Někteří studenti mohou mít postižení z doby před nástupem na vysokou školu, jiní jej získávají ve chvíli, kdy podávají přihlášku na vysokou školu, další se mohou stát lidmi s postižením v průběhu studia nebo si uvědomit své již existující postižení až po zahájení studia. Stav některých studentů je stacionární, u jiných je proměnlivý v čase i v intenzitě postižení, další jej mohou mít dočasně kvůli nehodě či nemoci. V takových případech bude potřebné, aby instituce již měly zavedena příslušná opatření na podporu studentů na základě identifikace typu zdravotního postižení včetně identifikace vzdělávacích potřeb a z nich plynoucích nároků na zajištění podmínek studia. Přestože je v tomto procesu nezbytné zveřejnění faktu samotnými studenty, je nutné, aby instituce ke zdravotnímu postižení přistupovaly pozitivně. V zájmu institucí (jimž je zákonem uložena povinnost činit všechna dostupná opatření pro vyrovnávání příležitostí ke studiu pozn. aut.) je zaručit, že jejich struktury a příslušná opatření zohledňují kompletní rozsah nároků, které vyplývají ze specifických potřeb studentů se SSP a že jejich zajištění dostatečně flexibilní, aby vyhovělo měnícím se potřebám a nárokům jednotlivců v průběhu celého jejich studia.⁷⁸

K měření zdravotního postižení na individuální i populační úrovni, včetně posuzování specifických potřeb ve vzdělávání a k dalším účelům je určena již zmíněná Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví.⁷⁹ Na úrovni základního a středního školství se v současné době připravuje systém posuzování míry specifických vzdělávacích potřeb – právě podle metodiky MKF viz Katalogy posuzování míry specifických vzdělávacích potřeb.⁸⁰ V blízké budoucnosti lze předpokládat, že absolventi středních a vyšších odborných škol se specifickými potřebami budou při vstupu na VŠ vybaveni touto funkční diagnostikou. Jako strategicky potřebné se jeví, aby následný systém na VŠ byl s MKF a SŠ/VOŠ kompatibilní, aby byl kompatibilní se zaváděním MKF v ČR v dalších oblastech (sociální zabezpečení, zdravotnictví ad.) a aby se budoval i s ohledem na mezinárodní kompatibilitu MKF (studenti s postižením přijíždějící ze zahraničí a vyjíždějící do zahraničí).

⁷⁸ The Quality 2010: 20-21

⁷⁹ Ministerstvo zdravotnictví 2010. Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví podle § 19

odst. 2 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, zavedl s účinností od 1. července 2010 MKF formou sdělení č. 431/2009 Sb., ze dne 18. listopadu 2009, částka 137/2009 Sb., o zavedení MKF. Dále je MKF určena k pro účely hodnocení stupně disability, posuzování zdravotní způsobilosti k práci (pokud je fyzická osoba disabilní), předepisování a proplácení zdravotnických prostředků, pro účely zdravotních pojišťoven, pro zjišťování zdravotního stavu jako podkladu pro posouzení ve věcech dávek a služeb sociálního zabezpečení zaměstnanosti, pro posuzování dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu ve věcech sociálního zabezpečení a zaměstnanosti a pro statistické účely při hodnocení zdravotního stavu

⁸⁰ Katalogy jsou dostupné na WWW viz zdroj: Katalogy 2011

Klasifikace studentů s ohledem na jednotlivé typy zdravotního postižení a posuzování míry specifických vzdělávacích potřeb a nároků by měla být vedena *neutrálním způsobem* pro zamezení nálepkování studentů a prevenci jejich případného sociálního vyloučení, tzn. nikoliv „zrakově postižený“, „sluchově postižený“ apod. nýbrž – v souladu s MKF – například způsobem:

Tabulka č. 5 Klasifikace typu postižení podle preference studijních domén (MKF)

Kód	Kategorie	Typ zdravotního postižení se zaměřením na preferenci komunikačních domén příjmu a produkce informací ⁸¹ (studijní domény)
A		Student s obtížemi primárně v oblasti zrakových funkcí
	A1	student s preferencí zraku
	A2	student s preferencí sluchu
	A3	student s preferencí hmatu
B		Student s obtížemi primárně v oblasti sluchových funkcí
	B1	student s preferencí verbálního jazyka
	B2	student s preferencí znakového jazyka
	B3	student s jinou komunikační preferencí ⁸²
C		Student s obtížemi primárně v oblasti současného postižení sluchových a zrakových funkcí
	C1	student s preferencí zraku
	C2	student s preferencí sluchu
	C3	student s preferencí hmatu
	C4	student s jinou komunikační preferencí ⁸³
D		Student s obtížemi primárně v oblasti pohybových funkcí
	D1	student se sníženou nebo chybějící funkcí horních končetin
	D2	student se sníženou nebo chybějící funkcí dolních končetin
	D3	student se sníženou nebo chybějící funkcí horních a dolních končetin
E		Student s obtížemi primárně v oblasti řečových funkcí
F		Student s obtížemi primárně v oblasti specifických poruch učení
G		Student s obtížemi primárně v důsledku psychických funkcí nebo chronických fyzických a duševních onemocnění

Poznámka: Údaje v tabulce č. 5 se liší od aktuálního pojmosloví Dodatku č. 2 k zásadám financování VŠ, které MKF nezohledňují.

⁸¹ Zahnuje primárně domény funkčních schopností ke studiu dle MKF 2001 - d166, d170, d310, d315, d320, d325, d330, d335, d340, d345.

⁸² odpovídající všem příslušným ustanovením zákona č. 155/1998 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

⁸³ Totéž viz pozn. výše

3.4 Univerzální plánování DfA / UDL

Univerzální plánování / univerzální designe / Designe for All – zkratka DfA / prostředí pro všechny / je relativně mladým konceptem utváření životního prostředí, jehož cílem je zajistit takové životní prostředí, které je vyhovující, bezpečné a příjemné pro všechny (tj. od narození člověka do stáří) včetně lidí se zdravotním postižením. „Principy univerzálního designe se vztahují k designu staveb, dopravy a infrastruktury, stavebních a spotřebitelských výrobků. Neuznávají rozdělení lidské populace na osoby tělesně schopné a osoby se zdravotním postižením.“⁸⁴ Pro porozumění kontextům přístupného VŠ studia je tento koncept klíčový.

3.4.1 *Designe for All*

Princip univerzálního plánování vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv 1948 a návazných mezinárodních a národních právních aktů, kde je svoboda pohybu ukotvena mezi základní lidská práva. „Mají-li mít všichni stejná práva a povinnosti, pokud jde o vzdělání, zaměstnání a životní úroveň, pak je také nezbytné, aby měli všichni rovné příležitosti z hlediska přístupu k nim.“⁸⁵ Pro lidi s postižením a pro společnost obecně je v tomto kontextu otázka přístupnosti prostředí primárně otázkou lidských práv.⁸⁶

Koncept „prostředí pro všechny“ se nevztahuje pouze na architektonické řešení prostoru, jeho význam je mnohem širší a týká se výrobků, vybavení (např. nábytek): „Univerzální design“ znamená navrhování výrobků, vybavení, programů a služeb tak, aby je mohly v co největší míře využívat všechny osoby bez nutnosti úprav nebo specializovaného designu.“⁸⁷ Přístupné prostředí umožňuje svobodu pohybu obecně, specificky pak možnost svobodné volby pobytu (bydlení), volby zaměstnání (včetně stěhování se za prací v rámci vlastní země i za hranice), přístupu ke zboží (výrobky, nábytek ad.) a k veřejným službám (ke vzdělávání, zdravotní péči, k bankovním službám, kulturním aktivitám ad.) lidem s postižením stejně, jako je mohou užívat lidé bez postižení.

Univerzální plánování se netýká jen lidí s postižením. Jedním z rysů „přátelského prostředí“ je jeho přístupnost a využitelnost v průběhu změn celého životního cyklu, od narození do stáří, s ohledem na změny v biologickém vývoji jednotlivce. Žitou zkušenost „přátelského / nepřátelského prostoru“ mívají těhotné ženy (schodiště s/bez zábradlí), lidé přepravující kojence v kočárku (vysoké obrubníky, chybějící výtah), batole jdoucí bez kočárku (vysoké schody, obrubníky), malé děti (výškově ne/nastavitelný nábytek), lidé

⁸⁴ Aragall 2003: 8-9

⁸⁵ tamtéž: 16

⁸⁶ V ČR viz Listina základních práv a svobod

⁸⁷ Úmluva 2010, Center 1997

menšího vzrůstu ad. U dětí, mladistvých a dospělých dochází v důsledku volnočasových či pracovních aktivit nečíslně k úrazům či nemocem, a tím dočasnému či trvalému snížení mobility. Ve stáří se v důsledku involučních změn organismu projevuje snížená reaktivní rychlost na podněty, unavitelnost, snížená orientace a mobilita. V tomto smyslu se počet obyvatel, kteří mají sníženou schopnost pohybu či orientace, a to jak krátkodobě či dlouhodobě, je odhadnut na jednu třetinu populace ČR.⁸⁸ Vztahovat úpravy prostředí a vytváření prostředí pro všechny pouze k lidem s postižením je proto neopodstatněné.

Pro porozumění důležitosti univerzálního plánování je potřebné rozlišovat mezi významy „adaptace prostředí“ a „vytváření prostředí pro všechny“. V procesu adaptace prostředí (pro všechny) se provádějí *dodatečná opatření* k již stávajícím řešením, v procesu vytváření prostředí (pro všechny) se již *od počátku* vše plánuje tak, aby dodatečná řešení nebyla potřebná. *Porozumění odlišnosti* obou přístupů je pro realizaci konceptu „přístupného prostředí pro všechny“ *klíčové*, jejich odlišnost popisuje Aragall:⁸⁹

V minulosti jsme problematiku přístupnosti (ve vztahu k lidem s postižením, pozn. LK) vnímali jako odchýlení jednotlivce od „normy“. Dotyčný člověk byl „výjimkou“, tím pádem i „problémem“. Po změně přístupu k dané problematice je nejčastějším řešením přidání speciálních zařízení k existujícím stavbám, např. rampy nebo rozšíření dveří. Takováto řešení však podporují smýšlení, že určití jednotlivci jsou „výjimkou z pravidla“. Tato řešení, která nutí osoby se zdravotním postižením používat například oddělené vchody, které jsou často ze zadní části budovy, tyto osoby stigmatizují. Navíc jsou tyto modifikace doplňkovým vybavením, vzešlým z dodatečné myšlenky, nikoli jako výsledek plánování ve fázi návrhu. Cílem nového integrovaného přístupu zahrnujícího i koncepci univerzálního designu je, abychom řešili problémy každého jednotlivce se stejnou důsledností ... Měli bychom rozšířit kritéria „normality“, aby výstavba životního prostředí postupovala v souladu s principy univerzálního designu Všichni bychom měli mít možnost navštívit a užívat všechny prostory vytvořeného prostředí *samostatně a přirozeně*, jak je to jen možné.

V posledních dvaceti letech se situace v oblasti odstraňování bariér prostředí ve vztahu k lidem s postižením v ČR mění k lepšímu – od počátku devadesátých let minulého století je věnována zvýšená pozornost úpravám fyzického prostředí. Česká legislativa⁹⁰ sleduje celosvětový trend DfA – stavební zákon a příslušné prováděcí

⁸⁸ Viz Národní plán mobility pro všechny (Vláda ČR 2010d)

⁸⁹ Aragall 2003: 38

⁹⁰ Zejména Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění,

předpisy upravují podmínky přístupnosti veřejných budov, veřejných komunikací, dopravních systémů ad.⁹¹ Rovněž česká odborná literatura reflektuje principy udržitelného rozvoje s důrazem na plánování městského území⁹² ve smyslu přístupného prostředí pro všechny.

I nadále bude zřejmě možné se setkávat s názory vyjadřujícími přesvědčení, že lidé s postižením chtějí s úpravami prostředí něco „navíc“, něco, co je (zbytečně) nákladné a komplikované (například zpřístupnění historických budov). Přesto, že existence absolutně bezbariérové prostředí je považována za utopickou, má myšlenka trvalého rozšiřování prostředí bez bariér v konečném důsledku kromě volného pohybu klíčový ekonomický efekt – snižuje u mnoha lidí s postižením potřebu technické i lidské asistence.

3.4.2 Universal Designe for Learning

Koncept univerzálního plánování ve vzdělávání se nazývá Universal designe for Learning, angl. zkratka UDL a je aplikací původního konceptu zaměřeného na fyzické prostředí a výrobky. Ústředním principem UDL je diverzita – „vzdělávací/studijní program by měl být od počátku navržen tak, aby umožňoval studium všem studentům bez rozdílu pohlaví, věku, etnicity, stylu učení, schopnosti vidět, slyšet, manipulovat s předměty, číst, komunikovat ad. tak, aby měl každý stejnou příležitost ke studiu.“⁹³ UDL studijního programu se netýká pouze samotné výuky jako takové, nýbrž celého prostředí ke studiu využívaného, včetně elektronického výukového prostředí, webových stránek, knihoven a studoven, studijních materiálů, výukových postupů, hodnotících metod ad.

vyhláška č. 398/2009 Sb., tzv. bezbariérová vyhláška), **Vyhláška č. 64/2008 Sb. o přístupnosti webových**

stránek orgánů veřejné správy, v platném znění. dále národní dokumenty Vláda ČR 2010c, 2010c ad.

⁹¹ Problémem současné doby není absence legislativy, ale její provádění a dodržování.

⁹² Plánování městského území zahrnuje jak úpravy veřejných prostranství a budov, tak také plánování bydlení, dopravní infrastruktury, veřejných služeb atd.

⁹³ Blíže viz např. Universal Designe for Postsecondary Education. Dostupné na WWW viz Universal 2011, kde

jsou uvedeny konkrétní příklady univerzálního plánování v oblasti VŠ vzdělávání

Dopady absence univerzálního plánování nastiňuje následující epilog:

Dvanáct schodů k sociální síti⁹⁴

Vedoucí pracovník krajského úřadu, který byl v rámci úřadu odpovědný za plnění povinného podílu zaměstnanců se zdravotním znevýhodněním (tehdy s tzv. změněnou pracovní schopností) se divil skutečností, že o volná místa na úřadu není ze strany lidí s postižením zájem: „Proč se k nám ti postižení nehlásí, když máme bezbariérový úřad?!?“

Odpověď je mnohvrstevná, do tvoří pomyslný uzavřený kruh. Mohla by znít například takto:

Nehlásí se proto, že zpravidla nemají kvalifikaci pro nabízené pracovní místo. Kvalifikaci nemají proto, že zpravidla nemají potřebné vzdělání. Vzdělání nemají proto, že zpravidla neexistuje odpovídající množství bezbariérových škol. ... I dvanáct schodů může být v konečném důsledku reálným odříznutím možnosti dítěte/studenta s postižením navštěvovat zvolenou školu ... Najde-li se ředitel, který vytvoří podmínky pro fyzické zpřístupnění školy žákům/studentům s postižením, zpravidla narazí na bariéry psychologické v podobě obavy či neochoty vyučujících (nebo rodičů dětí bez postižení, popřípadě samotného ředitele školy, je-li iniciátorem řadový učitel, přijmout do třídy takové dítě/studenta.⁹⁵ Podaří-li se řediteli překonat i tyto nástrahy integračního procesu (zajistí učitele, konzultace, asistenta pedagoga atd.), objeví se téměř neřešitelný problém bariérové infrastruktury. Nepřístupné komunikační trasy a nepřístupná doprava vyžadují zpravidla vysoké individuální nasazení rodičů a komplikace v jejich zaměstnání. (Ne každý zaměstnavatel bude či může permanentně akceptovat každodenní svoz a odvoz dítěte/studenta do školy.) Kruh se uzavírá. Student (rodiče dítěte) volí školu, která neodpovídá potřebám, zájmům a schopnostem budoucího absolventa-zaměstnance, nýbrž tu, která je (v lepším případě jako jediná v okolí) přístupná. V případě, že taková škola je daleko a uchazeč o studium nemá ekonomické a/nebo jiné zázemí, rezignuje na vzdělání, které by odpovídalo jeho skutečným schopnostem, popřípadě rezignuje na vzdělání zcela. Důsledky se pak projeví ve zvýšené míře čerpání sociálních dávek a dalších systémů sociální sítě.

⁹⁴ převzato z Krhutová 2005: 70

⁹⁵ Aktuální školský zákon sice stanovuje povinnost přijmout žáka s postižením do spádové školy, prováděcí vyhláška však dává konečné rozhodnutí o přijetí či nepřijetí do rukou ředitele školy.

3.5 Vyrovnávání podmínek ke studiu na vysoké škole

Základními principy vyrovnávání podmínek pro studium studentů se specifickými vzdělávacími potřebami (dále „SSP“) na vysoké škole a zajištění kvality institucí/studijních programů vysoké školy ve vztahu ke studentům se zdravotním postižením je vědomí a uznání, že:⁹⁶

- 1) začleňování a nevyčleňování studentů se SSP je v zájmu akademické obce a školy jako celku,
- 2) studenti se SSP mají ve srovnání se studenty bez postižení zpravidla ztížené podmínky ke studiu a mají individuálně konfigurované potřeby vztahující se k úpravám studijních podmínek odpovídajících konkrétnímu typu a stupni zdravotního postižení,
- 3) tyto potřeby jsou oprávněné, legitimní a že při jejich uplatňování nejde o neopodstatněné úlevy a zvýhodňování, nýbrž o akceptaci dopadů funkčních limitů konkrétního zdravotního postižení,
- 4) vytváření podmínek pro studium studentů se SSP ve smyslu „přístupný a přiměřený“ není něčím navíc, něčím „dalším“, ale že jde o součást celkových služeb, které vzdělávací instituce poskytuje,
- 5) vzdělávací a další aktivity, které škola nabízí, musí být zajištěny studentům s postižením ve stejném rozsahu a kvalitě jako ostatním studentům,
- 6) je potřebné klást důraz na individualitu studentů a variabilitu individuálních potřeb i při stejném typu zdravotního postižení, včetně jejich proměnlivosti v čase,
- 7) vyrovnávání podmínek ke studiu na vysoké škole předpokládá cílené a systematické vytváření přístupného vzdělávacího prostředí,
- 8) stejně jako ostatní studenti také studenti se SSP řídí své vlastní studium a jsou zodpovědní za plnění studijních a se studiem spojených povinností,
- 9) je potřebné vytvářet, realizovat a vyhodnocovat systémové rámce aktivní politiky rovného přístupu a nediskriminace k vysokoškolské kvalifikaci lidí s postižením na úrovni národní i na úrovni jednotlivých vysokých škol,
- 10) na formulaci, realizaci a vyhodnocování této politiky participují studenti a absolventi VŠ se SSP.

⁹⁶ Vláda ČR 2010a, upraveno

3.5.1 Přístupnost vysokoškolského prostředí

Jedním z termínovaných vládních úkolů pro MŠMT (do 31. 12. 2012) je „Vypracovat Metodiku MŠMT k zajištění rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením – Minimální standardy přístupnosti vysokoškolského studia v kontextu zdravotního postižení. Metodika bude podpůrným nástrojem pro realizaci přístupného studia institucím v oblasti terciárního vzdělávání, tj. zejména vysokým školám a subjektům činným v rozhodovacích procesech terciárního stupně vzdělávání. Metodika objasní podmínky přístupnosti vysokoškolského vzdělávání, včetně postupů pro jeho vytváření, a dále kritéria přístupnosti studijních programů.“⁹⁷

Otevřenost / dostupnost vysokoškolského vzdělávání a přístupnost vysokoškolského prostředí jako podmínky sine qua non pro získání vysokoškolské kvalifikace lidí s postižením je v ČR chápána různými způsoby. Na některých vysokých školách dosud panuje mylný názor, že vyřešením architektonické přístupnosti budov je „vyřešeno“ téma přístupnosti jako takové. Jde však o širší pojem, který z hlediska praxe představuje ucelený komplex opatření na různých úrovních (viz dále) a který dosud není v české odborné literatuře uspokojivě definován, resp. ukotven.

V souvislosti s plánovanou Metodikou MŠMT vyvstává aktuální potřeba jasné formulace/definice pojmu. Jistá naléhavost je dána mimo jiné tím, že – má-li se budoucí Metodika stát reálným nástrojem pro zajištění vyšší míry přístupnosti a kvality vysokých škol v ČR – musí či měl by obsahu pojmu rozumět jak ten, kdo úroveň přístupnosti posuzuje, tak ten, kdo principy přístupnosti uvádí do praxe konkrétní školy, tj. řídicí management vysoké školy. Konkrétní opatření realizují na škole zpravidla již „terénní“ odborníci v poradenských centrech (kde existují), klíčové je však právě strategické rozhodnutí a podpora řídicího managementu, který zpravidla nemá tytéž znalosti a odbornost, jako pracovníci poradenských center.

Vymezení pojmu „přístupné vysokoškolské prostředí“ případně „přístupné vysokoškolské studium“ by mělo být dostatečně srozumitelné a konkrétní. Současně by mělo zahrnovat reflexi rizika přílišné konkretizace, kdy užití taxativního výčtu neumožňuje pružně reagovat na změny a svádí k chápání pojmu ve smyslu „kontrolního seznamu“ charakteristik. Podrobné vymezení je však zejména zpočátku potřebné a účelné pro objasnění pojmu, základního „popisu tvaru“. Máme za to, že až se pojem „usadí“ a „zdomácní“, bude k jeho vymezení možné používat obecnější kategorie.

⁹⁷ Vláda ČR 2010b: 3

Preferujeme pojem „přístupné vysokoškolské prostředí“ před pojmem „přístupné vzdělávací prostředí na vysoké škole“, neboť první pojem je širší a neomezuje se jen na oblast vzdělávání, ale také na další oblasti akademického života na vysoké škole.

Návrh definice výčtem

Přístupné vysokoškolské prostředí ve vztahu ke studentům se specifickými vzdělávacími potřebami je prostředí, které je utvářeno

(1) cílenými aktivitami vysoké školy na mikro úrovni, kdy zejména:

- je zajištěna možnost modifikace podmínek přijímacího řízení uchazečů se zdravotním postižením s ohledem na typ a stupeň zdravotního postižení,
- je zajištěna architektonická a organizační přístupnost učeben, laboratoří, knihoven, studoven, sociálních zařízení a dalšího materiálního, technologického a informačního vybavení školy
- je zajištěna informovanost přímých i nepřímých aktérů vzdělávání o charakteristikách zdravotního postižení a podmínkách studia při zdravotním postižení (pedagogové, další zaměstnanci školy – referenti studijních oddělení, oddělení pro vědu a výzkum, zahraniční vztahy, zaměstnanci knihoven, sekretariátů, ad., jakož i spolustudující,
- využívané pracovní postupy, výukové metody a další aspekty výuky, tj. přednášky, laboratorní práce, práce v terénu, pracovní stáže, školení, semináře a další setkání, poskytování studijních a informačních materiálů v dostupných/alternativních formátech, podpora flexibilních metod výuky, dále například možnost delší lhůty pro ukončení studijního kurzu ad. odpovídají oprávněným potřebám studentů se specifickými vzdělávacími potřebami,
- studentům se specifickými vzdělávacími potřebami je zpřístupněno provádění výzkumných aktivit,
- existuje přiměřená nabídka distančního vzdělávání,
- nesnižují se nároky při ověřování studijních výsledků studenta se specifickými vzdělávacími potřebami (zkoušení a hodnocení studijních výsledků) ve srovnání se studenty bez zdravotního postižení, existují možnosti ověření studijních výsledků studenta modifikovaným způsobem,
- existuje nabídka poradenských a dalších podpůrných služeb studentům se specifickými vzdělávacími potřebami,
- existuje nabídka poradenských, vzdělávacích a dalších podpůrných služeb pedagogům a dalším zaměstnancům vysoké školy v záležitostech týkajících se studia studentů se specifickými vzdělávacími potřebami s cílem zajistit připravenost pedagogů a dalších

zaměstnanců školy k přijetí těchto uchazečů a k vytváření prostředí pro vyrovnávání podmínek ke studiu na vysoké škole,

- je zajištěna přístupnost stravovacích, ubytovacích případně dalších zařízení vysoké školy studentům se specifickými vzdělávacími potřebami,

(2) cílenými aktivitami vysoké školy na mezo úrovni, kdy

vysoká škola ve všech svých koncepcích, procedurálních postupech a činnostech včetně strategického plánování a alokace zdrojů věnuje pozornost prostředkům umožňujícím účast studentům se specifickými vzdělávacími potřebami ve všech oblastech akademického a společenského života. Týká se zejména

- organizace školy,
- systému vnitřních norem,
- úrovně řízení,
- formálních i neformálních aktivit školy,
- finančních zdrojů ad.

(3) cílenou koordinací aktivit vysoké školy v mikro-mezo úrovních, již škola vytváří podmínky pro realizaci přístupných studijních programů.

Obecnou charakteristikou přístupného studijního programu je zejména⁹⁸:

- základní studijní literaturu a další studijní opory má student se specifickými vzdělávacími potřebami k dispozici ve formátech pro něj sdělných,
- materiální, technické a informační zázemí pracoviště, které garantuje studijní program, stejně jako materiální, technické a informační zázemí pracovišť, které se podílejí na realizaci programu, umožňuje využití tohoto materiálního, technického a informačního zázemí studenty se specifickými vzdělávacími potřebami,
- opatření v úrovni organizace studia zohledňují charakteristiky zdravotního postižení,
- studenti zdravotním postižením mají při studiu možnost využívat podpůrné služby vysokoškolského poradenského centra,

(4) cílenými aktivitami státu na makro úrovni, kdy zejména:

- existuje politická vůle pro prosazování a realizaci rovnoprávných podmínek při získání vysokoškolské kvalifikace občanů se zdravotním postižením,
- existují závazné právní normy pro zajištění rovnoprávného přístupu k vysokoškolskému studiu občanů se zdravotním postižením,
- existují systémové finanční nástroje pro zajištění rovnoprávného přístupu k vysokoškolskému studiu občanů se zdravotním postižením.

⁹⁸ Tyto obecné charakteristiky budou předmětem dalšího konkrétního rozpracování v rámci Metodiky k zajištění rovných podmínek studia při zdravotním postižení – Minimální standardy přístupnosti.

Návrh výše uvedené pracovní definice, který vychází z textu Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského studia studentům se zdravotním postižením přístupnosti v ČR⁹⁹ je zamýšlen jako podklad pro diskusi subjektů zainteresovaných na systémovém řešení zpřístupňování vysokoškolského vzdělávání lidem s postižením. S ohledem na úzkou provázanost tématu s otázkami kvality VŠ vzdělávání, je i jedním z možných nástrojů dialogu se subjekty, které se zabývají hodnocením vysokých škol a jejich kvality.

3.5.2 Participující subjekty

Vytváření, realizace a hodnocení přístupnosti vysokoškolského prostředí na úrovni konkrétní vysoké školy předpokládá zapojení minimálně pěti subjektů:

- a) management školy,
- b) akademický senát veřejné VŠ a obdobné uskupení v rámci soukromé VŠ,
- c) odborníci okruhu A – odborníci pro oblast terciárního vzdělávání, odborníci pro oblast speciálně pedagogických intervencí, odborníci pro oblast poradenství,
- d) odborníci okruhu B – studenti a absolventi se zdravotním postižením,
- e) pedagogové a další zaměstnanci školy, studenti bez postižení.

Role studentů v procesu zpřístupňování studia je dvojí. Student je objektem i subjektem vzdělávání a jako takový má či měl by mít právo spolu/rozhodovat o procesních záležitostech, které se jej týkají. Současně však má či měl by mít povinnost nést spolu/odpovědnost za tato rozhodnutí, což platí jak pro jednotlivce, tak z hlediska úlohy studentské komory akademického senátu veřejné vysoké školy a obdobných subjektů na soukromé VŠ. Mezi klíčové zásady pak patří vlastní aktivita studenta, který je povinen v maximálně možné míře participovat na aktivitách směřujících k vyrovnávání jeho individuálních podmínek ke studiu včetně osobní iniciace těchto aktivit.

⁹⁹ Vláda ČR 2010a

Institucionálními subjekty participující na vytváření, realizaci a hodnocení přístupného vysokoškolského prostředí jsou zejména:

- a) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy,
- b) Akreditační komise (pro vysoké školy),
- c) Vládní výbor pro zdravotně postižené občany,
- d) Rada vysokých škol včetně Studentské komory RVŠ,
- e) Národní rada osob se zdravotním postižením ČR.

4 EKONOMICKÉ ASPEKTY ZAJIŠTĚNÍ KVALITY VŠ VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮM SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Jednou z hlavních funkcí a rolí vysokých škol, je, aby přístup k vysokoškolskému vzdělání byl umožněn každému, kdo pro něj má vstupní předpoklady, a to bez rozdílu zdravotního stavu, tzn. aby byl přístup ke vzdělání založen na nediskriminačním základu.

Zajištění přístupu k vysokoškolskému vzdělání všem bez rozdílu zdravotního stavu, a tedy zajištění kvality vysokoškolské instituce a jejich studijních a dalších programů bude do doby než se i v české praxi více rozšíří koncept univerzálního plánování, provázen nutností provádění dodatečných opatření pro zajištění přístupnosti. Otázkou, která je přirozeně vždy „až na začátku“ bude či je, jaké jsou náklady na zajištění kvality v této oblasti? Odpověď se bude lišit v závislosti na konkrétní vysoké škole a jejich konkrétních stávajících podmínkách, od nichž se odvíjí charakter a rozsah dodatečných opatření.

Jak bylo již dříve řečeno, v ČR v důsledku přirozeného živelného vývoje dění na VŠ ve vztahu ke studentům s postižením od počátku devadesátých let minulého století zůstává typickým rysem značná diverzita a kvalita podmínek studia studentů s postižením na jednotlivých VŠ od špičkových po nulové a s nimi spojená koncentrace těchto studentů v konkrétních institucích. Studenti s postižením nemohou studovat na každé vysoké škole, která nabízí studijní obor blízký jejich zájmu a schopnostem, ale musí si vybrat ze značně zúžené nabídky – mohou studovat jen na takové vysoké škole, kde budou mít zajištěny alespoň základní podmínky pro studium odpovídající typu a stupně jejich zdravotního postižení, resp. charakteru specifických vzdělávacích potřeb, tj. architektonicky bezbariérové prostředí a/nebo studijní materiály v přístupných formátech, podpůrné služby studentům, otevřené nastavení akademických a dalších pracovníků vysoké školy ad.

Má-li si se zpřístupňování vysokých škol v ČR – jež se zdaleka netýká jen studentů s postižením, ale i zaměstnanců vysokých škol se stávajícím či budoucím zdravotním postižením – ubírat optimálním směrem, je potřebné podporovat jeho vznik, rozvoj a zvyšování kvality cestou pozitivní motivace vysokých škol, tj. také formou hodnocení kvality studijních programů a institucí.

Tento trend, který je v posledním desetiletí v západní Evropě na vzestupu (v UK od počátku 90. let, v USA od 70. let) představuje pro české vysoké školy výzvu. Akademická komunita obecně z principu zpravidla lépe reaguje na výzvy než na striktně uložené povinnosti, které jí ukládá zákon. Dokladem je skutečnost, že vyrovnávání podmínek pro studium všem studentům (činit všechna dostupná opatření pro vyrovnávání podmínek pro

studium, §21 zákona o VŠ) je veřejným vysokým školám uloženo jako zákonem stanovená povinnost již od roku 1998, čemuž ovšem aktuální stav přístupnosti vysokých škol v ČR neodpovídá. Jedním z důvodů tohoto stavu je i skutečnost, že se MŠMT až do roku 2009 touto povinností vysokých škol nezabývalo a nevytvářelo systémové podmínky pro její nastavení, plnění a kontrolu. Vysoké školy mohly nebo také nemusely či dokonce nemohly požádat prostřednictvím MŠMT o nenárokovou finanční podporu k zajištění přístupnosti (rozvojové projekty) podle toho, jaký byl (či je) postoj vedoucích manažerů vysokých škol k tomuto zpravidla marginálně vnímanému tématu. Tuto finanční podporu pak z MŠMT vysoké školy mohly nebo nemusely obdržet nebo ji mohly dostat jeden rok a další rok nikoliv, čímž byla kontinuita započatých změn přerušena v závislosti na nahodilých situačních kontextech.

V důsledku plnění závazných úkolů vlády ČR pro MŠMT a v důsledku přijetí Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, kdy je ČR povinna implementovat články Úmluvy o terciárním vzdělávání do své legislativy a dalších opatření státu (viz podkapitola 2.1.1) MŠMT nastavuje od roku 2012 systémová pravidla pro přístupnost studia všem bez rozdílu zdravotního stavu prostřednictvím Zásad a pravidel financování veřejných vysokých škol pro rok 2012, rozpočtový okruh IV. v rámci nově zavedeného ukazatele F – fond vzdělávací politiky, část Financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami vyplývajícími ze zdravotního postižení.

Fond vzdělávací politiky – ukazatel F¹⁰⁰

„Zlepšování přístupnosti studia a podmínek pro studium osob se specifickými potřebami danými zdravotním postižením MŠMT považuje za jednu ze základních priorit svého dlouhodobého záměru. Proto bude ministerstvo i nadále část finančních prostředků státního rozpočtu poskytovat jako účelově určenou finanční podporu VVŠ na úhradu vícenákladů spojených se zajišťováním studijních podmínek pro osoby se specifickými potřebami. Do roku 2011 včetně, je financování této oblasti činnosti VVŠ zajišťováno zejména prostřednictvím rozvojových programů. Od roku 2012 bude řešeno již mimo centralizované rozvojové programy, prostřednictvím ukazatele „F“. Nezbytné investice do dalšího rozvoje pracovišť, která tyto služby poskytují, resp. těch, která by za tímto účelem případně měla být zřízena, budou financovány v závislosti na jejím charakteru z prostředků programového financování, rozvojových programů nebo z Fondu rozvoje vysokých škol.

Institucionální financování studia osob se specifickými potřebami se bude skládat ze dvou částí:

¹⁰⁰ Dále uvádíme plné znění příslušné části Zásad a pravidel financování VVŠ na rok 2012 (dále jen „zásady financování VVŠ“) viz MŠMT 2011e

1. prví část tvoří příspěvek stanovený standardní metodikou dle „Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy“, tj. normativ na studium * koeficient ekonomické náročnosti;
2. druhou část představuje finanční podpora zohledňující u jednotlivých studentů specifické potřeby studia vzhledem k typu zdravotního postižení i zvolené oblasti studia. Tato podpora zahrnuje příspěvek škole na přímou podporu studenta (asistentství, individuální výuka, apod.) i na podpůrná opatření vzdělávání studentů (např. úprava a tvorba příslušných studijních opor, poradenské služby apod.).

Financování nákladů na studium osob se specifickými potřebami bude realizováno na základě žádosti příslušné VVŠ. Žádost musí obsahovat charakteristiku a rozsah zabezpečovaných činností. Její součástí dále musí být prohlášení, že škola má vytvořeny podmínky a splňuje předpoklady k zabezpečení vzdělávací činnosti pro studenty se specifickými potřebami v rozsahu definovaných standardů.

Finanční prostředky budou poskytovány na základě výstupu SIMS.

Vzhledem k tomu, že nelze garantovat kompletní vykrytí vícenákladů spojených se zajištěním vzdělávacích a komunikačních potřeb studentů se specifickými potřebami, budou definována maxima zvýšených nákladů souvisejících se zdravotním postižením studenta a zvolenou oblastí studia; konkrétní výše podpory však bude záviset na možnostech rozpočtu vysokého školství v daném roce a celkové alokaci finančních prostředků pro účely podpory financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami v rámci ukazatele F.

Finanční prostředky na studenty se specifickými potřebami budou škole poskytnuty za splnění následujících vstupních podmínek:

1. údaje o postižení a jeho typu budou vloženy do SIMS (v tomto smyslu bude upravena databázová věta v SIMS).
2. zavedení tohoto údaje do SIMS a následné poskytnutí podpory je možné pouze na základě písemného souhlasu studenta.

3. uvedení údaje do SIMS bude možné pouze na základě doložení kontrolovatelného dokladu, přičemž výčet uznatelných dokladů způsob jejich kontroly bude uveden v dodatku k pravidlům pro poskytování příspěvku a dotací VVŠ. Tento doklad škola založí v materiálech studenta.
4. škola musí splňovat a prokázat základní předpoklady pro zabezpečení studia osob příslušného postižení, a to předpoklady personální, technické, materiální i prostorové (prostřednictvím svých interních předpisů). Mezi těmito předpoklady musí být i zajištění odpovídajících podmínek od přijímacího řízení po celý následující průběh studia. Tyto předpoklady může vysoká škola splňovat sama nebo je může částečně zajistit prostřednictvím jiného subjektu. Přesnou specifikaci podmínek, které škola musí splnit, určí dodatek k pravidlům pro poskytování příspěvku a dotací VVŠ.

Podrobnější informace k zajištění uvedené problematiky definuje MŠMT v dodatku k pravidlům pro poskytování příspěvku a dotací VVŠ, který bude obsahovat především:

1. strukturu a definice jednotlivých typů postižení, zahrnutých do financování vysokých škol,
2. specifikaci podmínek pro zabezpečení studia pro jednotlivé typy postižení,
3. standardy poskytovaných služeb pro jednotlivé typy postižení,
4. nákladovost jednotlivých typů postižení,
5. přesnou definici vstupních a výstupních podmínek financování nákladů na studium osob se specifickými potřebami.

Dodatek č. 2 (viz příloha) k „Pravidlům pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 2 434/2011-33 ze dne 28. ledna 2011“, specifikující financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami (č.j.: 23 728/2011-30) upravuje pravidla pro poskytování prostředků příspěvku ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost veřejným vysokým školám za účelem podpory financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami v akreditovaných studijních programech na veřejných vysokých školách, a to pro období financování počínající kalendářním rokem 2012. Úprava obsažená v tomto dodatku se užije přednostně před obecnou úpravou obsaženou v dosavadním znění „Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 2 434/2011-33 ze dne 28. ledna 2011“.

Vysoké školy mají tak počínaje rokem 2012 k dispozici systémové nástroje k zajištění přístupnosti VŠ studia lidem se zdravotním postižením. Mimo veřejné zdroje mohou k tomuto účelu využít také alokaci finančních prostředků získaných z vlastních zdrojů vysoké školy (z hospodářské činnosti), mohou také získávat finance z externích zdrojů (řada VŠ využila k této možnosti zdroje ESF z programu OPVK) a využívat možností spolupráce s externími subjekty, které zajišťují například asistenční, předčitatelské, tlumočnické a další podpůrné služby formou nákupu služeb.

Podle našeho názoru není nezbytně nutné, aby každá vysoká škola měla své vlastní centrum podpory studentům se zdravotním postižením s plným vybavením všech služeb. Každá vysoká škola by však měla být schopna zajistit, aby tyto služby byly jejich studentům, pedagogům a dalším zaměstnancům VŠ k dispozici například formou spolupráce s jinou VŠ, využíváním společných kapacit vysokých škol a/nebo se zapojením profesionálních externích subjektů.

5 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY PROCESU ZAJIŠTĚNÍ A HODNOCENÍ KVALITY VŠ VZDĚLÁVÁNÍ VE VZTAHU KE STUDENTŮM SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Proces zajišťování a hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání ve vztahu ke studentům se zdravotním postižením, resp. nastavení tohoto procesu a jeho další průběh ovlivňují silné a slabé stránky, zejména:

Silné stránky

- legitimita zpřístupňování VŠ všem bez rozdílu zdravotního stavu podpořená legislativním rámcem a strategickými národními dokumenty (viz podkapitola 2.2.1),
- aktuálně vstřícné nastavení klíčového aktéra MŠMT,
- zajištění institucionálního rámce financování VŠ (od roku 2012) za účelem zvýšení dostupnosti VŠ studia lidem se zdravotním postižením (viz kapitola 5),
- příprava na vytvoření metodiky MŠMT k vytváření přístupného VŠ prostředí,
- existence kvalitní odborné základny profesionální podpory studentům se zdravotním postižením na některých VŠ, rozvoj stávajících center podpory na dalších VŠ, vznik nových center,
- zvyšování počtu úspěšných absolventů VŠ se zdravotním postižením a možnosti cíleného využití reflexe jejich zkušeností,
- zapojení Rady vysokých škol včetně Studentské komory RVŠ do procesu zpřístupňování.

Slabé stránky

- přetrvávající (neveřejné) negativní nastavení či podceňující postoje některých vysokých škol ke zpřístupňování studia (deklaratorně ano, prakticky ne),
- velké rozdíly v úrovni zpřístupňování VŠ studia mezi jednotlivými VŠ v ČR (ve způsobu provádění, ve výsledné kvalitě poskytovaných služeb a podpory, či absence podpory),
- zpravidla nízká úroveň či absence přístupných informačních technologií VŠ ve významu přístupnosti webových stránek a interních elektronických informačních systémů VŠ,
- nedostatečné vysvětlení účelu zpřístupňování VŠ studia lidem se zdravotním postižením na úrovni jednotlivých vysokých škol, chybí potřebná motivace a úroveň zapojení akademických pracovníků a dalších zaměstnanců VŠ do procesu,

- nedostatečná podpora těchto pracovníků na jednotlivých VŠ,
- nedostatečná znalost klíčových aktérů o kontextech zpřístupňování VŠ studia lidem s postižením ve vazbě na kvalitu VŠ a kvalitu studijních programů, chybí systémový rámec pro posuzování kvality VŠ v kontextu zdravotního postižení,
- absence koordinace využívání již dosažených a osvědčených způsobů a postupů zpřístupňování VŠ (objevování objeveného, tříštění lidských kapacit , času a financí), ad.

6 NÁVRH STANDARDU KVALITY VŠ VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM NA VYSOKÉ ŠKOLE

Za jeden ze základních ukazatelů kvality vysoké školy a studijního programu považujeme, zda a do jaké míry vysoká škola umožňuje studium a získání vysokoškolské kvalifikace všem bez rozdílu zdravotního stavu a jiného znevýhodnění (sociální znevýhodnění, etnicita ad.) na principu nediskriminace v přístupu ke vzdělání. Pojetí kvality a hodnocení kvality vysokých škol a vzdělávacího procesu vychází z předpokladu, že *kvalitní vysokoškolská instituce poskytující kvalitní studijní programy je taková instituce, která se na úrovni řídicího managementu cíleně zabývá otázkami přístupnosti a v souladu se zákonem o vysokých školách a dalšími normativními akty zajišťuje vysokoškolské vzdělání všem studentům bez rozdílu zdravotního stavu nebo jiného znevýhodnění*. Pro toto pojetí je klíčovou tezí, že studenti a studentky se zdravotním postižením jsou nedílnou součástí akademické komunity. Výchozím bodem zpřístupňování jejich studia je uznání, že zajištění podmínek k jejich studiu ve smyslu „přístupný“ není něčím navíc, něčím „dalším“, ale že jde o standardní součást služeb, které vysoká škola poskytuje. Tyto služby by měly být zajištěny studujícím s postižením ve stejném rozsahu a kvalitě jako ostatním studujícím a s ohledem na individuální vzdělávací potřeby bezprostředně plynoucí z důsledků zdravotního postižení.

6.1 Charakteristika standardu

Pojem „standard“ je chápán různým způsobem,¹⁰¹ proto je potřebné uvést, jak je chápán v této studii a jaký je jeho účel v následujícím návrhu standardu: standard je pojímán *nikoliv* jako regulatorní požadavek, nýbrž jako *referenční bod* pro vědomé, aktivní a systematické zajišťování akademické kvality studijních programů a vysokoškolských institucí s ohledem na přístupné studium všem bez rozdílu zdravotního stavu. V tomto smyslu je význam pojmu „standard“ blíže k významu pojmů „princip“ či „zásada“.

Předkládaný návrh standardu vychází z reflexe skutečnosti, že každá vysoká škola má své vlastní způsoby nezávislého ověřování jak kvality a standardů, tak i účinnosti svých systémů zajišťujících kvalitu. Návrh standardu se primárně soustřeďuje na cíle, nikoliv na způsob, jakým jsou cíle dosaženy.¹⁰²

¹⁰¹ „Pojem ‘standardy’ je v Evropě používán různými způsoby: od úzce vymezených regulativních požadavků

až po obecnější popisy dobré praxe. Tato slova mají také různý význam v lokálních kontextech národních systémů terciárního vzdělávání. (Standardy 2005: 9)

¹⁰² V tom je zásadní rozdíl mezi standardem a metodikou, která systematicky popisuje doporučené či

Ačkoliv je návrh standardu v souladu s aktuální legislativou ČR, jeho systematika *není rozpracováním těchto legislativních požadavků* a obsahuje i části, které legislativa sice výslovně nepožaduje, které je však možné považovat za osvědčené směry k dosažení cílů.

Záměrem návrhu standardu je:

- aby podporoval institucionální autonomii vysokých škol při hledání rovnováhy a odpovědnosti vysoké školy vůči vnějšímu prostředí včetně budování veřejné důvěry v instituci vysoké školy,
- aby zahrnoval aspekty všech činností vysoké školy – vzdělávání, výzkum a vývoj, službu společnosti a podpůrné služby odvozené od obecné roviny strategických cílů vysokoškolských institucí,
- aby nebyl omezující a aby nebyl pojmán ve smyslu vyžadování plnění detailních předpisů,
- aby vzbudil diskusi o rozdílných názorech na kvalitu vzdělávání lidí se zdravotním postižením mezi institucemi, agenturami, akademickou komunitou i studenty, konkrétně a zejména mezi MŠMT, vysokými školami a jejich reprezentacemi včetně zapojení studentů se zdravotním postižením, Akreditační komisí a dalšími subjekty,
- S ohledem na úzkou provázanost témat kvality a přístupnosti může být tento návrh rovněž podkladem pro diskusi k tvorbě *některých částí* metodiky – Minimálních standardů přístupnosti vysokoškolského studia v kontextu zdravotního postižení, kterou je MŠMT na základě úkolu vlády ČR povinna vypracovat do konce roku 2012.

Návrh standardu vychází ze dvou hlavních konceptuálních rámců:

- Standardy a směrnice pro zajištění kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání, Část 1 Evropské standardy a směrnice pro vnitřní zajištění kvality v rámci institucí terciárního vzdělávání¹⁰³
- Kodex zajištění akademické kvality a standardů ve vysokoškolském vzdělávání, Oddíl 3: Studenti se zdravotním postižením¹⁰⁴

Návrh standardu zohledňuje výsledky analýzy dvou systémů hodnocení kvality (viz kapitola 7), které byly do návrhu standardu zpětně zapracovány:

postupy k dosažení cílů, optimálně s komentovanými příklady dobré praxe

¹⁰³ European Association 2005

¹⁰⁴ The Quality 2010

- ESG-EHEA
- EFQM Excellence Model

Při koncipování návrhu standardu byly dále využity některé zkušenosti z procesu tvorby Standardů kvality sociálních služeb v ČR a další zkušenosti.¹⁰⁵

Návrh standardu obsahuje soubor 17 dílčích standardů pro oblasti procesních a procedurálních postupů, personálních standardů a materiálních, technických a informačních standardů k zajištění kvality vzdělávacího procesu v instituci s ohledem na potřeby a nároky studentů se specifickými vzdělávacími potřebami. Je zpracován v základní a rozšířené verzi:

Verze A	základní verze, je prostým výčtem návrhu standardů, možných kritérií naplnění standardu a uvažovaným zařazením standardu do parametrů vnitřního a/nebo vnějšího hodnocení vysoké školy,
Verze B	rozšířená verze, obsahuje rozpracování komentářů – vysvětlení k jednotlivým standardům a kritériím.

6.2 Terminologické poznámky a použité zkratky

Pro porozumění obsahu standardu uvádíme některé další termíny, které nebyly rozpracovány v předcházejících kapitolách studie.

Specifické vzdělávací potřeby a nároky

potřeby, které vyplývají z nároků studia na vysoké škole a jejichž naplnění je nezbytné k vyrovnávání rovnoprávných podmínek pro studium studentů se zdravotním postižením na VŠ a které bezprostředně vyplývají z objektivních důsledků zdravotního postižení a v interakci s prostředím studenta (přehled specifických potřeb).

Přiměřenost úprav

je dána mírou užítku, kterou má uchazeč/student se zdravotním postižením z realizace opatření k vyrovnávání rovnoprávných podmínek pro VŠ studium; finanční únosností

¹⁰⁵ (1) Profesní zkušenosti autorky studie z pohledu přímé práce se studenty se specifickými vzdělávacími potřebami na pozici VŠ pedagoga předmětů zaměřených na zdravotní postižení, (2) zkušenosti z pohledu odborné konzultantky centra podpory studentům s postižením na VŠ (2007–2011), (3) z procesu tvorby interních předpisů VŠ pro zajištění podmínek studia lidem se zdravotním postižením a z pohledu spoluautorky metodiky podpory a vyrovnávání podmínek při studiu studentům se specifickými vzdělávacími potřebami na vysoké škole (2008–2010), (4) zkušenosti z hlediska řízení a managementu fakulty na pozici proděkanky pro studium a celoživotní vzdělávání (2008–2011), (5) zkušenosti z procesu tvorby některých strategických národních dokumentů týkajících se lidí s postižením na pozici experta, a autorky a spoluautorky těchto dokumentů (2002–2011).

opatření pro VŠ, která je má realizovat ve vazbě na dostupnost finanční a jiné pomoci k realizaci těchto opatření (veřejné a další zdroje VŠ) a způsobilostí náhradních opatření k naplnění specifických vzdělávacích potřeb.

Anticipační úpravy

předjímání úprav studijního prostředí, a to ještě předtím, než jsou některé z nároků na úpravy uplatněny

Student se zdravotním postižením vs.

Student se specifickými vzdělávacími potřebami

S ohledem na aktuální stav informovanosti většinové akademické veřejnosti je pro obecnou srozumitelnost pojmu v návrhu standardu preferován výraz „studenti se zdravotním postižením“ před „studenti se specifickými vzdělávacími potřebami“. Rozdíl mezi uvedenými výrazy je uveden v podkapitole 3.3. V průběhu času se předpokládá obecné přijetí a znalost obsahu pojmu „studenti se specifickými vzdělávacími potřebami“ v rámci širší veřejnosti vysokých škol. Očekává se rovněž odborná diskuse k návrhu standardu a jeho úpravy. Poté se předpokládá příslušné nahrazení termínu v případech, kde náleží.

Použité zkratky

- I vnitřní (interní) hodnocení kvality VŠ
- E vnější (externí) hodnocení kvality VŠ
- VŠ vysoká škola
- ZdP zdravotní postižení
- QS-ADA standard kvality vysokoškolského vzdělávání studentů se zdravotním postižením
[Quality Standard Access Disability]

6.3 Základní verze návrhu standardu QS-ADA

Návrh standardů kvality k zajištění vysokoškolského vzdělávání studentů se zdravotním postižením				
A	STANDARD	KRITÉRIUM	I	E
1	Společenská odpovědnost, veřejný závazek a strategický management	1.1 Vedoucí zaměstnanci vysoké školy včetně manažerů na nejvyšších pozicích vysoké školy řídí rozvoj inkluzivních strategií a postupů ve své instituci s cílem zlepšit zkušenosti studentů se zdravotním postižením v instituci.	x	x
		1.2 Vysoká škola definuje strategické cíle, strategické postupy a opatření pro realizaci veřejného závazku (společenské odpovědnosti) vysoké školy směrem k inkluzivnímu vzdělávání.		

2	Vnitřní pravidla instituce	Vysoká škola stanovuje vnitřní pravidla, která obsahují konkrétní cíle a postupy při realizaci inkluzivních opatření.	x	x
3	Plánování, monitorování a hodnocení	Vysoká škola shromažďuje informace o typech zdravotního postižení oznámených uchazeči a studenty se zdravotním postižením a vhodně je používá v průběhu přijímacího řízení a studia studentů se zdravotním postižením.	x	
		Vysoká škola provozuje systém na monitorování účinnosti podpory studentů se zdravotním postižením pro zvýšení kvality vzdělávacího procesu.		
		V souladu s vnitřními pravidly vysoká škola realizuje plánování, monitorování a hodnocení studia se zapojením studentů a absolventů se zdravotním postižením.		
4	Profesní rozvoj zaměstnanců	Vysoká škola umožňuje svým zaměstnancům účastnit se různých aktivit trvalého profesního rozvoje s cílem zvýšit jejich znalosti o inkluzivních postupech, zvýšit jejich dovednosti analyzovat své vlastní postupy a metody a zvýšit jejich kompetence k rozvoji inkluzivního vzdělávacího prostředí.	x	
5	Informovanost potenciálních a současných studentů a zaměstnanců	Propagace vysoké školy, obecné i podrobné informace o jejích studijních a dalších programech jsou dostupné a obsahují informace o naplňování rovnoprávného přístupu ke vzdělání studentů se zdravotním postižením.	x	x
6	Procesy a postupy při přijímacím řízení	6.1 V průběhu všech fází přijímacího řízení vysoká škola zohledňuje požadavek přiměřenosti úprav pro vyrovnávání podmínek ke studiu uchazečům se zdravotním postižením.	x	
		6.2 Požadavky uchazečů se zdravotním postižením jsou zajišťovány a vyhodnocovány efektivně a včas s ohledem na názory samotných uchazečů.	x	
7	Zápis a přijímání studentů	Opatření pro evidenci a zápis nových studentů v procesu přijímání na vysokou školu naplňují rovnoprávný přístup ke studentům se zdravotním postižením.	x	
8	Koncepce studijního programu / oboru	Akreditace nových studijních programů/oborů a/nebo reakreditace stávajících studijních programů/oborů zahrnuje hodnocení vysoké školy, do jaké míry je studijní program přístupný studentům se zdravotním postižením.	x	x
9	Studium a výuka	Navrhování a realizace výukových a studijních metod stejně jako navrhování a realizace výukového a studijního prostředí uznává právo studentů se zdravotním postižením účastnit se všech studijních	x	

		aktivit poskytovaných v rámci jejich studijního programu/oboru.		
10	Hodnocení výsledků studia	Postupy hodnocení studia zaručují studentům se zdravotním postižením příležitost prokázat, že dosáhli studijních výsledků a norem pro odbornou způsobilost.	x	
11	Akademická podpora studentům	Akademická podpora a pomoc, které jsou poskytovány studentům vysoké školy, jsou přístupné studentům se zdravotním postižením.	x	
12	Informační a komunikační technologie (IKT)	Vysoká škola má zavedeny možnosti pro zkoumání a posuzování různých způsobů, jimiž mohou IKT pomoci studentům se zdravotním postižením, i pro poskytování informací studentům a zaměstnancům, které jim umožní co nejlépe využít podpůrné technologie.	x	x
13	Přístup ke všem službám vysoké školy	Studenti se zdravotním postižením mají přístup ke všem službám pro studenty, které vysoká škola poskytuje.	x	
14	Další odborná podpora	Vysoká škola disponuje optimálním počtem odborníků s náležitými znalostmi, zkušenostmi a kompetencemi, kteří poskytují odbornou pomoc a podporu uchazečům a studentům se zdravotním postižením a zaměstnancům, kteří s nimi na vysoké škole pracují. Do této činnosti zapojuje zkušenosti absolventů.	x	x
15	Profesní vzdělávání studentů a kariérní poradenství	Studenti se zdravotním postižením mají přístup k profesnímu vzdělávání, informacím a poradenství, které podporuje jejich přechod do zaměstnání nebo do dalšího studia.	x	

16	Fyzické prostředí	16.1 Studentům se zdravotním postižením je v maximálně možné míře přístupné fyzické prostředí, v němž studují a účastní se společenského života své vysoké školy.	x	x
		16.2 Vysoká škola zajistí studentům se zdravotním postižením maximálně možnou přístupnost zařízení a vybavení své instituce.	x	x
17	Procedurální postupy	17.1 Vysoká škola zajistí, aby všechny informace o strategiích a postupech, které mají vliv na schopnost studentů dokončit své studium a na hodnocení, byly k dispozici v přístupných formátech a aby byly studentům sděleny.	x	x
		17.2 Instituce zajistí, aby všechny strategie a postupy fungovaly takovým způsobem, který nepovede ke znevýhodňování studentů se zdravotním postižením na základě jejich postižení.		

6.4 Komentovaná verze návrhu standardu QS-ADA

Komentovaný návrh standardů kvality k zajištění vysokoškolského vzdělávání studentů se zdravotním postižením (verze B) obsahuje rozpracování komentářů – vysvětlení k jednotlivým standardům a kritériím.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Komentovaný návrh standardu kvality k zajištění vysokoškolského vzdělávání studentů se zdravotním postižením					
B	STANDARD KVALITY	KRITÉRIUM	Vysvětlení, komentář	I	E
1	Společenská odpovědnost, veřejný závazek a strategický management	1.1 Vedoucí zaměstnanci vysoké školy včetně manažerů na nejvyšších pozicích vysoké školy řídí rozvoj inkluzivních strategií a postupů ve své instituci s cílem zlepšit zkušenosti studentů se zdravotním postižením v instituci.	<p>Vedení vysoké školy by mělo převzít roli čelních představitelů při prosazování a dodržování rovnoprávného přístupu ke vzdělání studentům se ZdP.</p> <p>Zvláště by mělo zajistit, aby byly zavedeny strategie a postupy na podporu anticipačních opatření.</p> <p>Nejvyšší rozhodovací orgány VŠ by měly oficiálně deklarovat a písemně schválit veřejný závazek a strategie vztahující se k inkluzivnímu vzdělávání.</p> <p>Do procesu identifikace institucionálních bariér by VŠ měla zapojit studenty a absolventy se zdravotním postižením. Pro toto zapojení by měla vysoká škola zajistit přiměřené množství zdrojů.</p>	x	x

			<p>Vedoucí manažeři vysoké školy by měli zajistit přístup všech zaměstnanců k příslušným rozvojovým aktivitám VŠ v oblasti zpřístupňování a zvyšování kvality vzdělávání studentů se ZdP.</p> <p>Útvar VŠ s konkrétní odpovědností za koordinaci podpory studentů se ZdP by měl mít jednoznačné organizační začlenění v rámci instituce a potřebné prostředky na zajištění, aby byly inkluzivní postupy pevně zakotveny do všech činností instituce.</p> <p>Vývoj strategií, které mají vliv či možný dopad na studenty se ZdP, by měl být konzultován s personálem, který disponuje odbornými znalostmi v oblasti začleňování studentů s postižením a který je jim přímo k dispozici.</p>		
		<p>1.2 Vysoká škola definuje strategické cíle, strategické postupy a opatření pro realizaci veřejného závazku vysoké školy směrem k inkluzivnímu vzdělávání.</p>	<p>Vysoká škola písemně formuluje strategické cíle, strategické postupy a opatření pro realizaci veřejného závazku VŠ směrem k inkluzivnímu vzdělávání a zveřejňuje je v dlouhodobém záměru rozvoje VŠ a v její výroční zprávě.</p> <p>Strategie VŠ by měly být navrženy tak, aby motivovaly zaměstnance k účasti na zavedení nebo inovaci inkluzivních postupů. Motivační mechanismy k rozvoji inkluzivních metod zejména v oblasti studia, výuky a hodnocení, by měly být ve strategických dokumentech VŠ uvedeny.</p>	x	x
2	Vnitřní pravidla instituce	<p>Vysoká škola stanovuje vnitřní pravidla, která obsahují konkrétní cíle a postupy při realizaci inkluzivních opatření.</p>	<p>VŠ má písemně zpracována vnitřní pravidla, podle nichž srozumitelně informuje uchazeče, studenty a zaměstnance VŠ o možnostech a podmínkách přístupnosti studia studentům se ZdP na konkrétní VŠ, má zpracovány postupy pro zajišťování podpůrných služeb, přehled adresných</p>	x	x

			<p>kontaktních údajů pro získání těchto informací a pro poskytování podpůrných služeb včetně jednoznačného vymezení kompetencí příslušných útvarů a zaměstnanců VŠ, kteří se podílí na zpřístupňování studia studentům se ZdP.</p> <p>VŠ nenahrazuje běžně dostupné veřejné služby, které je možné využívat pro zjištění specifických vzdělávacích potřeb studentů se ZdP.</p> <p>Součástí vnitřních pravidel VŠ by měly být informace směřující k prevenci negativního hodnocení a rozvoje předsudků vůči uchazečům a studentům se ZdP, ke kterému by mohlo na VŠ docházet v souvislosti se studiem.</p>		
3	Plánování, monitorování a hodnocení	<p>3.1 Vysoká škola shromažďuje informace o typech zdravotního postižení oznámených uchazeči a studenty se zdravotním postižením a vhodně je používá v průběhu přijímacího řízení a studia studentů se zdravotním postižením.</p>	<p>VŠ poskytuje studentům příležitost oznámit své postižení a zajistí, aby si byli vědomi svého práva dát souhlas před tím, než bude o tomto oznámení informován příslušný personál. Studenti mohou oznámit své postižení v průběhu celé doby studia.</p> <p>Pro nakládání s citlivými údaji o zdravotním postižení studenta by si zaměstnanci VŠ měli být vědomi příslušné legislativy týkající se ochrany osobních údajů a postupovat v souladu s touto legislativou.</p> <p>VŠ má písemně zpracována vnitřní pravidla pro zpracování, vedení a evidenci dokumentace o uchazečích, studentech a absolventech se ZdP včetně pravidel pro nahlížení do dokumentace.</p>	x	

			<p>VŠ vede anonymní evidenci jednotlivých uchazečů, studentů a absolventů se ZdP v případech, kdy to vyžaduje charakter podpůrné služby nebo intervence nebo na žádost studenta.</p> <p>VŠ má písemně stanovenou dobu pro uchování dokumentace uchazeče/ studenta / absolventa se ZdP po ukončení poskytování podpůrných služeb na VŠ.</p>		
		<p>3.2 Vysoká škola provozuje systém na monitorování účinnosti podpory studentů se zdravotním postižením pro zvýšení kvality vzdělávacího procesu.</p>	<p>Vysoká škola by měla pravidelně shromažďovat, analyzovat a monitorovat komplexní údaje (například zpětnou vazbu studenta, jeho studijní postup, míru úspěšnosti, doporučení ad.) s cílem zajistit, aby bylo zlepšování zkušeností spojených se studiem studentů s postižením na konkrétní VŠ průběžně začleňováno do dalšího plánování instituce a postupů a strategií pro monitorování a zvyšování kvality.</p> <p>Soubory těchto komplexních údajů jednotlivých studentů jsou využívány k hodnocení kvality v rámci inkluzivních opatření VŠ.</p>	x	
		<p>3.3 V souladu s vnitřními pravidly vysoká škola realizuje plánování, monitorování a hodnocení studia se zapojením studentů a absolventů se zdravotním postižením.</p>	<p>Vysoká škola prostřednictvím pověřeného zaměstnance projednává s uchazečem / studentem se ZdP jeho vzdělávací cíle, specifické vzdělávací potřeby a nároky a aktivní možnosti zvládnutí studia jeho vlastními kapacitami (tzn. co naopak nepotřebuje).</p>	x	

			<p>VŠ má písemně zpracována vnitřní pravidla pro uzavírání dohody o poskytování podpůrných služeb uchazečům a studentům se ZdP, které VŠ zajišťuje.</p> <p>VŠ prostřednictvím pověřeného zaměstnance společně se studentem se ZdP průběžně hodnotí naplňování cílů studia a dohody o poskytování podpůrných služeb, které VŠ zajišťuje.</p> <p>VŠ vytváří a uplatňuje systém získávání a předávání potřebných informací o průběhu studia a poskytování podpůrných služeb studentům se ZdP mezi příslušnými zaměstnanci VŠ.</p> <p>VŠ má písemně zpracována vnitřní pravidla pro odmítnutí poskytování podpůrných služeb.</p>		
4	Profesní rozvoj zaměstnanců	Vysoká škola umožňuje svým zaměstnancům účastnit se různých aktivit trvalého profesního rozvoje s cílem zvýšit jejich znalosti o inkluzivních postupech, zvýšit jejich dovednosti analyzovat své vlastní postupy a metody a zvýšit jejich	<p>Informace o inkluzivních postupech by měly být na VŠ součástí všech školení a rozvojových činností VŠ, kde je to možné.</p> <p>Zaměstnancům VŠ je pro porozumění, co pro ně v jejich konkrétních pozicích aktuální právní předpisy a vnitřní normy VŠ týkající se studentů se ZdP</p>	x	

		kompetence k rozvoji inkluzivního vzdělávacího prostředí.	<p>znamenají, nabízena podpora a pomoc.</p> <p>Zaměstnanci VŠ by měli mít trvalý přístup k informacím o vytváření inkluzivního institucionálního vzdělávání, za něž sdílí odpovědnost. Pro dosažení tohoto cíle by se měli snažit o úzkou spolupráci se studenty se ZdP a přijmout podporu a pomoc od svých institucí.</p> <p>Zaměstnanci VŠ by měli mít možnost účastnit se školení a jiných vzdělávacích aktivit (e-learningových kurzů, seminářů ad.) pro zvýšení jejich kompetencí k rozvoji inkluzivního studijního prostředí. (Např. školení zaměřená na potřeby konkrétních skupin zaměstnanců, kteří se účastní procesu přijímacího řízení nebo školení na využitelnost / použitelnost informačních systémů VŠ k podpoře studia studentů se ZdP ad.)</p> <p>Součástí školících kurzů pro nové akademické pracovníky VŠ by měly být informace o právech studentů se ZdP, způsobech podpory k vyrovnávání jejich studijních podmínek a podpory ze strany VŠ, kterou mohou zaměstnanci očekávat při participaci na rozvoji inkluzivního prostředí své instituce. Tato školení by měla být finančně zajištěna a měla by být vedena kvalifikovanými a zkušenými pracovníky.</p> <p>Školení by měla být součástí osobního plánu rozvoje akademických pracovníků a dalších zaměstnanců VŠ.</p>		
--	--	---	---	--	--

			<p>Studenti se ZdP by měli být zapojeni do těchto školení a jiných vzdělávacích aktivit vždy, kdy to bude možné, a školení by mělo fungovat ve vzájemné spolupráci.</p>		
5	<p>Informovanost potenciálních i současných studentů a zaměstnanců</p>	<p>Propagace vysoké školy, obecné i podrobné informace o jejích studijních a dalších programech jsou dostupné a obsahují informace o naplňování rovnoprávného přístupu ke vzdělání studentů se zdravotním postižením.</p>	<p>Poskytnutí informací o studijních a dalších programech a postupech VŠ potenciálním i současným studentům se ZdP je zásadní pro podporu jejich informovaných rozhodnutí při podávání přihlášek ke studiu a volbě předmětů v rámci studijního programu.</p> <p>Potenciální i současní studenti se ZdP by měli mít přístup k informacím o podmínkách studia v jednotlivých programech na VŠ ať již formou podrobného popisu programů, informačních letáků, průvodců předměty, vstupních požadavků ke studiu nebo jinak. Součástí těchto informací by měly být informace o výstupním profilu absolventa, o vstupních požadavcích pro přijetí ke studiu a pro ukončení studia.</p> <p>Předem oznámeny by měly být také studijní aktivity realizované mimo učebnu, laboratoř, knihovnu či ateliér jako například práce v terénu, studijní pobyty, odborné praxe a pracovní stáže včetně informace o jejich délce a podmínkách pro jejich úspěšné vykonání.</p> <p>VŠ by měla poskytovat veřejně dostupné informace potenciálním i stávajícím</p>	x	x

			<p>studentům se ZdP o přístupnosti kolejí, menz, knihoven, studoven ad.</p> <p>Informace vztahující se k VŠ a jejím studijním a dalším programům a další informace VŠ by měly být potenciálním i stávajícím studentům se ZdP přístupné v různých přístupných formátech podle pravidel přístupnosti v rámci univerzálního designu, a to co nejdříve – pokud možno ještě před zahájením studia.</p> <p>V zájmu potenciálních uchazečů o studium by měla VS přehledně zveřejnit adresné kontaktní údaje vyhrazené pro studenty se ZdP.</p> <p>Odpovědi na dotazy lidí s postižením by měly být včasné, nezaujaté a měly by zohledňovat doporučení specializovaného personálu pro práci se studenty se ZdP.</p> <p>VŠ by měla zajistit průběžnou i aktuální informovanost zaměstnanců (zejména při změnách strategií či postupů) v souvislosti se začleňováním studentů se ZdP na VŠ.</p> <p>Součástí metodických postupů VŠ ve vztahu k inkluzivnímu vzdělávání by mělo být písemné zpracování systému výměny informací mezi zaměstnanci o průběhu studia a podpůrných služeb poskytovaných studentovi se ZdP.</p>		
6	Procesy a postupy	6.1		x	

	při přijímacím řízení	V průběhu všech fází přijímacího řízení vysoká škola zohledňuje požadavek přiměřenosti úprav pro vyrovnávání podmínek ke studiu uchazečům se zdravotním postižením.	<p>Nabídky míst ve studijních programech VŠ vzdělávání podléhají kritériím pro přijetí, o nichž se rozhoduje již ve fázi koncipování programů a které mají přímou souvislost se studijními výsledky a/nebo normami pro odbornou způsobilost absolventa. Tato kritéria zajišťují, že studenti přijatí do programu jsou schopni dosáhnout plánovaných studijních výsledků a/nebo norem pro odbornou způsobilost absolventa.</p> <p>Požadavek přiměřenosti úprav ve smyslu vyrovnávání podmínek pro studium studentů se ZdP vyžaduje, aby VŠ zohledňovala objektivní možnosti uchazečů se ZdP vykonat přijímací zkoušku (či jiný způsob ověření podmínek pro přijetí) jen jedním stanoveným způsobem, resp. aby v odůvodněných případech umožnila vykonání přijímací zkoušky (či jiného způsobu ověření podmínek pro přijetí) alternativním způsobem.</p> <p>Podmínky pro přijetí ke studiu by měly být dostatečně pružné, aby mohly být zohledněny konkrétní okolnosti; formulace požadavků by se měla vyhnout konstatování, že pro daný program jsou nezbytné či vhodné určité vlastnosti osobního, zdravotního nebo tělesného či duševního zdraví. Požadavky je možné upravit ve chvíli, kdy bude možné prokázat, že po přijetí bude student se ZdP schopen splnit studijní výsledky daného programu.</p> <p>Po oznámení svého postižení uchazečem by s ním VŠ měla prostřednictvím pověřeného zaměstnance podrobně projednat, jakým způsobem může postižení ovlivnit jeho schopnost splnit podmínky studia včetně příslušných výstupních požadavků odborné způsobilosti.</p>		
--	------------------------------	---	---	--	--

			<p>Vyžaduje-li úspěšné absolvování vybraného studijního programu splnění konkrétní normy pro odbornou způsobilost (ať již stanovené institucí nebo odborným regulačním orgánem (např. policejní či vojenské VŠ), měla by VŠ po oznámení postižení uchazečem s ním prostřednictvím pověřeného zaměstnance podrobně projednat podstatu a rozsah odpovídajících změn, které by uchazeči umožnily prokázat, že tyto normy splnil. Pokud by se v průběhu diskuze projevilo, že instituce nebude schopna aplikovat odpovídající změny pro podporu uchazeče při absolvování programu, může VŠ doporučit vhodný náhradní studijní program ve své nebo jiné instituci.</p> <p>Procesy přijímacího řízení zahrnují i aktivity jako například podporu při přihlašování se ke studiu, realizaci pohovorů či oznamování/ předávání rozhodnutí a dalších důležitých informací uchazečům se ZdP.</p> <p>VŠ by si měla být vědoma své odpovědnosti tyto procesy přiměřeně upravit, aby se vyhnula znevýhodňování studentů se ZdP.</p> <p>VŠ by se brát zřetel na zajištění náležitého a včasného školení či k relevantním tématům zdravotního postižení všech akademických i administrativních pracovníků zapojených do aktivit spojených s procesy přijímacího řízení.</p>		
		6.2 Požadavky uchazečů se zdravotním postižením jsou zajišťovány a vyhodnocovány efektivně	VŠ zajistí, aby přihláška ke studiu obsahovala prostor pro sdělení uchazečů o svém zdravotním postižení. Uchazečům se ZdP je v přihlášce sděleno,	x	

		<p>a včas s ohledem na názory samotných uchazečů.</p>	<p>že tyto informace budou v případě přijetí uchazeče použity při rozhodování o jeho specifických nárocích při studiu a zajišťování inkluzivních opatření na VŠ.</p> <p>Obdobný prostor pro sdělení uchazečů o svém zdravotním postižení obsahuje žádost / přihláška k ubytování na kolejích, stravování v menze ad.</p> <p>Včasná identifikace zdravotního postižení již ve fázi přijímacího řízení by měla být vysokou školou podporována zejména z důvodu, aby VŠ mohla s uchazečem projednat, zda či jak může vyhovět jeho specifickým vzdělávacím potřebám a aby mohla zavést odpovídající opatření s dostatečným předstihem.</p> <p>VŠ by si měla být vědoma, že uchazeči nemusí své postižení v průběhu přijímacího řízení sdělit nebo že příslušné informace mohou být uvedeny na jiných místech, než která jsou pro tyto účely vyhrazena (například v osobním sdělení či v posudku).</p> <p>Při posuzování specifických vzdělávacích potřeb jednotlivých uchazečů se ZdPby (v případě potřeby) měla VŠ vycházet z doporučení specializovaných odborníků (například pracovníků speciálně poradenských center středních škol, pedagogicko-psychologických poraden, ergoterapeutů, expertů na podpůrné technologie ad.). Tím bude zajištěno, že rozhodnutí učiněná tutory pro přijímací řízení a studenty se ZdP budou v co nevyšší míře informovaná a umožní příslušným pověřeným zaměstnancům VŠ vypracovat s přijatými studenty se ZdP dohodu, která upřesní podrobnosti o inkluzivních</p>		
--	--	---	--	--	--

			<p>opatření a individuálních podpůrných úpravách, které budou realizovány po dobu registrace studenta na VŠ.</p> <p>Pro případy, kdy je VŠ informována o zdravotním postižení krátce předtím, než se student přihlásí ke studiu, měly by existovat postupy, jež zajistí, aby bylo možné co nejdříve zavést příslušnou dodatečnou podporu uchazeče a v případě jeho přijetí studenta i akademických a dalších zaměstnanců, kteří s ním budou na VŠ následně v kontaktu.</p>		
7	Zápis a přijímání studentů	<p>Opatření pro evidenci a zápis nových studentů v procesu přijímání na vysokou školu naplňují rovnoprávný přístup ke studentům se zdravotním postižením.</p>	<p>Přijímání studentů na VŠ jako soubor činností při přihlašování se ke studiu často znamená první přímý kontakt mezi budoucími studenty a konkrétní částí VŠ. Průběh procesů evidence a zápisu studentů včetně představení příslušných studijních programů může mít významný vliv na jejich důvěru z hlediska podpory jejich studia na VŠ.</p> <p>Stejně jako v případě ostatních fází studentského života by VŠ měla v průběhu přípravy pro zápis a přijetí ke studiu zohledňovat specifické potřeby studentů se ZdP na principu nediskriminace, což zahrnuje i takové aktivity, jako například pomoc při vyplňování tištěných či on-line formulářů a osobní účast pověřených zaměstnanců školy na dalších aktivitách spojených se zápisem a přijímáním ke studiu ad.</p>	x	

			<p>Rozhodne-li se student sdělit své zdravotní postižení až ve fázi zápisu do studia, měla by instituce zajistit, že bude s touto informací nakládáno bezpečně a důvěrně stejně tak, jako je tomu v jakékoli další fázi studentského života.</p> <p>Novým studentům by měla VŠ poskytnout informace, jakým způsobem instituce reaguje na oznámení zdravotního postižení a jakým způsobem zaznamenává příslušnou vysokou školou dosud neevidované typy zdravotního postižení.</p>		
8	Koncepce studijního programu / oboru	Akreditace nových studijních programů/oborů a/nebo reakreditace stávajících studijních programů/oborů zahrnuje hodnocení vysoké školy, do jaké míry je studijní program přístupný studentům se zdravotním postižením.	<p>VŠ v žádosti o re/akreditaci studijního programu/oboru/instituce uvede, zda vzala při koncipování studijního programu v úvahu specifické potřeby a nároky studentů se ZdP z hlediska hodnocení cílů studijního programu/oboru, výukových a studijních metod, strategií hodnocení studijních výsledků, materiálního, technického a informačního zabezpečení ad. za účelem identifikace možných překážek účasti studentů se ZdP na studiu programu/oboru. VŠ by do této anticipační fáze přípravy inkluzivních opatření měla zapojit stávající studenty se ZdP.</p> <p>Metody hodnocení, které mají být v rámci studijních programů/oborů využívány, by měly být dostatečně flexibilní, aby umožnily všem studentům prokázat, že dosáhli požadovaných studijních výsledků, což znamená, že by při koncipování studijních programů/oborů měla VŠ brát v úvahu přiměřenost úprav.</p>	x	x

			<p>Protože může existovat více způsobů, jak budou studenti prokazovat, že dosáhli konkrétního výsledku, měla by VŠ tyto způsoby uvést. V případě udělení rozhodnutí o udělení akreditace a po sdělení konkrétního studenta o svém zdravotním postižení by VŠ měla všechny tyto způsoby ověřit, a to ještě před začátkem studia studenta se ZdP.</p> <p>Při koncipování studijního programu/oboru by VŠ měla věnovat pozornost fyzickému studijnímu a výukovému prostředí tak, aby studenti se ZdP nebyli systematicky znevýhodňováni.</p> <p>V případě, kdy má student v průběhu studijního programu/oboru absolvovat stáž /praxi, měla by se VŠ prostřednictvím pověřeného zaměstnance kontaktovat s poskytovateli této stáže/praxe předem, a to nejen z důvodu potřebného zajištění odpovídajících anticipačních úprav v souladu s právními požadavky (bezpečnost práce, zjištění možnosti případné evakuace apod.), ale také, aby objasnila způsob zacházení s citlivými údaji, jímž je mj. oznámení studenta o zdravotním postižení.</p> <p>Je-li pro nějaký studijní program/obor stanoveno splnění vstupního požadavku odborné způsobilosti, ať již samotnou vysokou školou nebo externím subjektem, měla by VŠ tyto normy či požadavky pravidelně přezkoumávat a měla by přitom zohledňovat specifické potřeby a nároky</p>		
--	--	--	--	--	--

			<p>studentů se ZdP, kde je to možné. Jelikož normy pro odbornou způsobilost nepodléhají přiměřenosti úprav, měla by VŠ s jednotlivými studenty prozkoumat možnosti alternativních způsobů, prokázání, že požadované vstupní požadavky splňují.</p> <p>Akademičtí a další zaměstnanci VŠ by si měli být vědomi své odpovědnosti za navrhování inkluzivních studijních programů/oborů a v případě potřeby by měli vyhledat školení či průběžnou podporu v rámci VŠ. Zaměstnancům by měl být zajištěn přístup ke zdroji této podpory jak v rámci VŠ, tak i externím způsobem.</p>		
9	Studium a výuka	<p>Navrhování a realizace výukových a studijních metod stejně jako navrhování a realizace výukového a studijního prostředí uznává právo studentů se zdravotním postižením účastnit se všech studijních aktivit poskytovaných v rámci jejich studijního programu/oboru.</p>	<p>Různé vzdělávací a výukové metody jako např. skupinová práce, semináře, přednášky a praktická cvičení, vytvářejí pro studenty s jednotlivými typy ZdP rozmanité výzvy.</p> <p>Akademičtí a další zaměstnanci VŠ by se měli snažit pracovat se studenty se ZdP tak, aby porozuměli dopadům zdravotního postižení na podmínky jejich vzdělávání a zároveň aby studenti mohli těmto zaměstnancům přiblížit konkrétní přístupy k možnostem jejich studia.</p> <p>Akademičtí a další zaměstnanci VŠ by si měli být rovněž vědomi potřeby přijmout strategie, jež mohou eliminovat diskriminační jednání vrstevníků ve studijním prostředí.</p>	x	

			<p>Je-li to možné, měla by VŠ studentům se ZdP vedle přístupného studijního prostředí (včetně formálních i neformálních prostor areálu i mimo areál VŠ – kluby ad.) poskytovat podle potřeby i technické vybavení a další prostředky pro podporu vzdělávání.</p> <p>Jsou-li potřebné individuální úpravy výukových a studijních postupů, měla by VŠ vycházet ze zvažení konkrétních potřeb a nároků studenta se ZdP a nikoliv z podstaty jeho zdravotního postižení.</p> <p>Anticipační úpravy by měly být využity rovněž v rámci kombinované nebo distanční formy studia, rovněž v rámci doktorských studijních programů/oborů a realizace výzkumů studenty se ZdP.</p> <p>Při zpřístupňování studijních a výukových metod studentům se ZdP vysoká škola podporuje využívání podpůrných technologií.</p> <p>V případě, že studijní program obsahuje některé z prvků e-learningu, měla by VŠ zajistit, aby byly přístupné všem studentům studijního programu/oboru, tj. i studentům se ZdP nebo by měla provést takové úpravy, které umožní studentům se ZdP přístup k ekvivalentním vzdělávacím příležitostem.</p>		
--	--	--	---	--	--

			<p>V případě, kdy je součástí studijního programu/oboru (ať již dobrovolnou, nebo povinnou) pracovní stáž, práce v terénu či praktické cvičení, měla by VŠ zvážit povahu a rozsah přiměřených úprav potřebných k realizaci účasti studentů se ZdP v rámci uvedených aktivit.</p> <p>Akademičtí a další zaměstnanci VŠ by měli podporovat studenty se ZdP pro výjezdy do zahraničí v rámci výměnných studijních pobytů a měli by jim poskytovat odpovídající informace o možnostech získání zvýšené finanční pomoci pro tyto účely (náklady na zajištění osobní asistence ad.)</p> <p>Studenti se ZdP by měli mít přístup k podpoře a pomoci týkající se možností postupu do postgraduálního studia včetně realizace výzkumu.</p> <p>V průběhu příslušných jednání pověřeným zaměstnancem VŠ by studenti se ZdP měli dostat informace o dostupnosti externích finančních zdrojů k podpoře jejich studia.</p> <p>Aby akademičtí a další zaměstnanci VŠ zapojení do vzdělávacího procesu docílili podpory vzdělávání studentů se ZdP, za niž nesou sdílenou odpovědnost, měli by spolupracovat jak přímo s nimi, tak i s odbornými a centrálními útvary VŠ.</p> <p>Zpětná vazba studentů se ZdP by měla být využívána k další úpravě výukových a studijních metod a postupů.</p>		
--	--	--	---	--	--

			Akademickým a dalším zaměstnancům VŠ měl být, za účelem podpory jejich vlastní práce při vývoji či rozvoji inkluzivních výukových metod a postupů umožněn/zajištěn přístup ke zdroji pomoci jak v rámci VŠ, tak i externě.		
10	Hodnocení výsledků studia	Postupy hodnocení studia zaručují studentům se zdravotním postižením příležitost prokázat, že dosáhli studijních výsledků a norem pro odbornou způsobilost.	<p>VŠ by v rámci anticipačních úprav měla zajistit, aby strategie a metody hodnocení výsledků studia byly dostatečně flexibilní, aby poskytovaly všem studentům při splnění stanovených podmínek možnost dosáhnout cílů v rámci jejich studijních programů/oborů. Může existovat více způsobů, jak prokázat dosažení studijních výsledků, přičemž všechny by měly být dobře zváženy již v procesu koncipování studijních programů/oborů (viz standard 8). VŠ by měla používat řadu hodnotících metod v rámci osvědčených postupů, jimiž mohou studenti se ZdP prokázat, že docílili požadovaných standardů.</p> <p>Při hodnocení výsledků studia studentů se ZdP nejde o poskytování neoprávněných a neodůvodněných úlev, které je nepřípustné, nýbrž o hledání a nacházení způsobu alternativního prokázání splnění podmínek pro hodnocení.</p> <p>V případě, že je nutné provést přiměřené úpravy ve vztahu k hodnocení, měla by se VŠ snažit zajistit, aby tato opatření byla kontrolována, případně revidována v pravidelných intervalech jednak z důvodu zajištění jejich efektivity, a také proto, aby byla prováděna pokud možno pouze s minimální časovou prodlevou a minimálním narušením plynulosti aktivit studentů.</p>	x	

			<p>Kritéria hodnocení výsledků studia, která musí VŠ nastavit nediskriminačním způsobem, by měla VŠ studentům se ZdP i dalším studentům vyjasnit co nejdříve. Měly by být promyšleny přístupy k hodnocení a postupy pro zajištění transparentnosti a spravedlnosti vůči studentům se ZdP, přičemž by se měl brát ohled na schválené přiměřené úpravy. Pro zajištění přístupu studentům se ZdP k hodnocení by VŠ měla zvážit také formu, již studentovi se ZdP poskytne zpětnou vazbu.</p> <p>VŠ by se měla snažit monitorovat konzistentnost a srovnatelnost nediskriminačních postupů hodnocení v rámci svých studijních programů/oborů na úrovni jednotlivých kateder i fakult (včetně kombinovaného či distančního studia).</p> <p>Zaměstnancům by měl být poskytnut přístup (jak v rámci instituce, tak i externě) ke zdroji pomoci týkající se nejen nediskriminačních strategií a postupů hodnocení, ale také dopadů hodnocení na jednotlivé studenty se ZdP.</p>		
11	Akademická podpora	Akademická podpora a pomoc, které jsou poskytovány studentům vysoké školy, jsou přístupné studentům se zdravotním postižením.	Akademická podpora a pomoc, které jsou studentům na VŠ dostupné v průběhu jejich studia (od garantů a/nebo pedagogických poradců studijních programů/oborů ad.) by měla zahrnovat doporučení týkající se specifických potřeb a nároků studentů se ZdP.	x	

			<p>Poskytování akademické podpory studentům se ZdP by mělo být chápáno jako proces spolupráce mezi zapojenými stranami; proto by měly být informace o jednotlivých případech řešení a institucionálních možnostech a postupech náležitě sdíleny.</p> <p>Při vytváření struktury a způsobů fungování akademické podpory a pomoci by VŠ měla zaručit, že existují veřejně známé a přístupné systémy, které studentům se ZdP umožňují diskutovat o konkrétních problémech týkajících se průběhu studia, přístupu ke studijnímu plánu, k hodnocení výsledků studia ad.</p> <p>Mezi akademickou podporou a specializovanými službami pro studenty se ZdP (poradenským centry nebo jinými odbornými útvary na VŠ) by měla existovat efektivní spolupráce tak, aby byly k dispozici odborné expertízy pro realizaci individuálních úprav studijních programů/oborů.</p>		
12	Informační a komunikační technologie (IKT)	Vysoká škola má zavedeny možnosti pro zkoumání a posuzování různých způsobů, jimiž mohou IKT pomoci studentům se zdravotním postižením, i pro poskytování informací studentům a zaměstnancům, které jim umožní co nejlépe využít podpůrné technologie.	<p>Využití IKT může být důležitým prostředkem, jímž VŠ umožní studentům se ZdP plné zapojení do svých studijních programů/oborů. Zapojení je možné řešit poskytováním podpůrné technologie a podporou obecných zásad přístupnosti a využitelnosti, jakožto klíčové oblasti znalostí zaměstnanců útvarů IKT na VŠ.</p> <p>Měly by být navrženy takové strategie, které by vedly pracovníky IKT k tomu,</p>	x	x

			<p>aby se zaměřovali na potřeby uživatelů v rámci poskytování svých služeb.</p> <p>Odborníci se znalostmi podpůrných technologií a akademičtí a další zaměstnanci VŠ z oblasti výuky a podpory studentů se ZdP by měli vzájemně spolupracovat.</p> <p>Webové stránky a jiné elektronické informace (související s požadavkem zveřejňovat dokumentaci studijního programu, zveřejňovat závěrečných prací, oponentských posudků, záznamy o průběhu obhajoby ad.) pro potenciální, současné i bývalé studenty by měly být navrhovány v souladu s pravidly přístupnosti.¹⁰⁶ Osvojování si znalostí těchto norem by mělo být součástí profesního rozvoje příslušného personálu VŠ.</p> <p>VŠ by měla zaručit, aby přístupnost a využitelnost byly klíčovými zájmy v procesech řízení IKT. Kdekoli to bude možné, měly by být podpůrné technologie dostupné spíše prostřednictvím interních sítí celé VŠ než jen na izolovaných útvarech školy. Projednávání přístupnosti zařízení IKT se studenty se ZdP přispívá ke zvyšování úrovně využitelnosti podpůrných technologií.</p> <p>Vývoj zařízení a služeb IKT (včetně virtuálního studijního prostředí a systémů knihoven), které jsou plně přístupné, nediskriminační a zohledňují velké množství možných nároků (a to ještě předtím, než jsou některé z těchto nároků jednotlivými studenty uplatněny), by měl být hodnocen jako žádoucí cíl a měl by být vysokou školou považován za součást anticipace specifických</p>		
--	--	--	--	--	--

¹⁰⁶ Pravidla tvorby přístupného webu. Dostupné na WWW <<http://www.pravidla-pristupnosti.cz/>> (cit. 31. 12. 2011)

			<p>potřeb a nároků studentů se ZdP.</p> <p>Zaměstnanci IKT by měli vytvářet podmínky pro elektronizaci správních procesů na vysokých školách tak, aby byly přístupné všem studentům na VŠ, tedy i studentům se ZdP.</p>		
13	Přístup ke všem službám vysoké školy	<p>Studenti se zdravotním postižením mají přístup ke všem službám pro studenty, které vysoká škola poskytuje.</p>	<p>Studenti se ZdP mají právo na přístup ke společenskému i akademickému životu své vysoké školy. VŠ by měly v maximálně možné míře zajistit, aby služby využívané studenty, jimiž jsou například společenské či sportovní aktivity, stravování a ubytování, poradny pro volbu povolání ad. byly co nejvíce přístupné rovněž studentům se ZdP. Součástí rozvoje těchto služeb by mělo být hodnocení dopadů vlivu současných postupů a možných změn na míru zapojení studentů se ZdP do akademického života.</p> <p>VŠ by měla zajistit, aby tyto služby (a informace o nich) byly co nedostupnější. V případě, že nelze adekvátně zpřístupnit již existující služby, měla by pro jejich náhradní zajištění existovat úzká spolupráce s jinými poskytovateli služeb (například se studentskými sdruženími a externími poskytovateli) včetně zajištění odpovídající informovanosti o dostupnosti těchto náhradních služeb. Poskytuje-li služby studentům externí organizace, měla by dostát povinnostem VŠ instituce vůči studentům se ZdP.</p>	x	

			VŠ by měly pravidelně hodnotit zajištění těchto služeb pro studenty se ZdP ve spolupráci se studenty a absolventy se ZdP.		
14	Další odborná podpora	Vysoká škola disponuje optimálním počtem odborníků s náležitými znalostmi, zkušenostmi a kompetencemi, kteří poskytují odbornou pomoc a podporu uchazečům a studentům se zdravotním postižením a zaměstnancům, kteří s nimi na vysoké škole pracují. Do této činnosti zapojuje zkušenosti absolventů.	<p>VŠ může vyčlenit zvlášť odborníky specializující se na zdravotní postižení nebo jiné kontaktní zaměstnance pro studenty se ZdP, kteří mohou být zdrojem podpory a pomoci pro ostatní zaměstnance při naplňování specifických potřeb a nároků studentů se ZdP. Nemá-li instituce prostředky nebo kapacity na specializovaný útvar VŠ, přesto se očekává, že zajistí jinou možnost poradenství zaměstnancům i studentům se ZdP (spolupráce s jinou VŠ, externími poradenskými centry středních škol, organizacemi pro osoby se ZdP ad.)</p> <p>Odborníci – specializovaní poradci mohou pomoci zajistit potřebné úpravy a podporu nezávislosti studentů se ZdP při studiu a jejich začleňování do akademické komunity. Jejich pomoc se může rovněž významně podílet na plánování širšího rámce opatření VŠ za účelem prosazení nediskriminačních postupů v celé instituci.</p>	x	

			<p>V případě, že vysoká škola zajišťuje další odbornou podporu z úrovně své vlastní instituce, měla by jasné vymezit kompetence a odpovědnosti jednotlivých útvarů a jednotlivých osob na VŠ institucionálně zapojených do procesu inkluzivního vzdělávání. Vymezení těchto kompetencí a odpovědností směřuje ke zvýšení efektivity podpory a by mělo být součástí vnitřních předpisů VŠ.</p> <p>Poradenská podpora by měla být poskytována včas a spolehlivě, aby pomohla zaměstnancům VŠ i studentům se ZdP porozumět odpovídajícím nárokům a míře dostupnosti podpory (například podpůrné technologie a jiné výukové pomůcky nebo podrobné informace o možnosti finanční podpory z externích zdrojů).</p> <p>Je pravděpodobné, že pravidelný kontakt mezi odborníky, studenty se ZdP a akademickými a dalšími zaměstnanci VŠ (na studijních odděleních, v knihovnách ad.) pomůže zvýšit účinnosti poradenství. Odborníci by se měli snažit spolupracovat se studenty se ZdP, způsobem, který zvyšuje jejich nezávislost na podpůrných službách a začlenění do akademické a sociální komunity VŠ.</p>		
15	Profesní vzdělávání studentů a kariérní poradenství	Studenti se zdravotním postižením mají přístup k profesnímu vzdělávání, informacím a poradenství, které podporuje jejich přechod do zaměstnání	VŠ by měla být schopna zabývat se specifickými potřebami a nároky studentů se ZdP při jejich přechodu ze studia do zaměstnání nebo do dalšího studia. Tato způsobilost se nevztahuje výhradně na odborné profesní poradenské služby, nýbrž také na personální útvary VŠ nebo jiná zázemí vysoké školy,	x	

		nebo do dalšího studia.	<p>kteřá v tomto směru poskytují podporu a poradenství.</p> <p>Specifické potřeby a nároky lidí se ZdP by měly být poskytovateli profesního vzdělávání, informací a kariérního poradenství zohledněny již při zahájení studia studentů se ZdP nebo nástupu do zaměstnání.</p> <p>Studenti se ZdP by měli mít přístup k úplným informacím o požadavcích, které musí splnit, aby mohli nastoupit do profesí, pro něž mají vysokoškolské vzdělání. Pracovníci zapojení do shromažďování a předávání těchto informací by měli být průběžně ozeznámeni s aktuálními změnami norem či požadavků odborné způsobilosti.</p> <p>Měla by existovat komunikace mezi VŠ a zaměstnavateli o rozvoji schopností studentů se ZdP během jejich studia a o dostupnosti podpory v organizacích, které zaměstnávají pracovníky se zdravotním postižením.</p> <p>Studenti se ZdP by měli mít přístup k podpoře a pomoci týkající se možnosti postupu do postgraduálního studia včetně realizace výzkumu.</p> <p>Všechny materiály publikované institucí za účelem poskytování pomoci při přechodu do dalšího studia či do zaměstnání by měly být dostupné v různých přístupných formátech (viz standard 12).</p>		
--	--	-------------------------	--	--	--

16	Fyzické prostředí	<p>16.1</p> <p>Studentům se zdravotním postižením je v maximálně možné míře přístupné fyzické prostředí, v němž studují a účastní se společenského života své vysoké školy.</p>	<p>Veřejné vysoké školy podléhají zákonné povinnosti vytváření bezbariérového architektonického prostředí v souladu se aktuální legislativou.¹⁰⁷ Při rozvahách o začleňování studentů se ZdP je potřebné, aby VŠ zohledňovala různé environmentální i kulturní překážky, s nimiž se mohou studenti se ZdP na konkrétní VŠ setkat – v budovách školy včetně ubytovacích a stravovacích zařízení.</p> <p>Zaměstnanci VŠ, kteří odpovídají za realizaci stavebních projektů VŠ musí zajistit nediskriminační přístupnost prostředí pro všechny uživatele areálu VŠ. Náležitá pozornost by měla být věnována přístupnosti budov lidem se ZdP, zejména lidem se sníženou schopností pohybu a orientace (lidé na vozíku a s jiným omezením pohybu, lidé se smyslovým postižením – například neslyšící, nedoslýchaví, nevidomí, slabozrací lidé ad.).</p> <p>Není-li možné zajistit fyzický přístup, měla by mít VŠ pro tyto případy</p>	x	x

¹⁰⁷ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění, vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, v platném znění.

			k dispozici náhradní plán zajištění účasti studentů na výuce. Dále by VŠ měla zajistit, že se studenti se sníženou schopností pohybu a orientace budou moci včas přemísťovat mezi jednotlivými učebnami, a to buď prostřednictvím rozvoje infrastruktury nebo úprav rozvrhů či jinak.		
		<p>16.2</p> <p>Vysoká škola zajistí studentům se zdravotním postižením maximálně možnou přístupnost zařízení a vybavení své instituce.</p>	<p>V zájmu zajištění rovnoprávného přístupu studentů se ZdP ke vzdělávání by měla VŠ zaručit, že vzala v úvahu dostupnost výukového prostředí (ve smyslu přístupnosti zařízení a vybavení). Tento požadavek zahrnuje kontroly fyzické přístupnosti technických prostředků a jejich použitelnost (ve vztahu k potřebám studentů se ZdP), například možnosti rozsazení studentů, světelného a zvukového pozadí, využitelnost vybavení a prezentaci výukových materiálů za použití audiovizuální techniky ad.</p> <p>VŠ se bude muset rozhodnout, jak přistupovat k odborným radám při řešení otázek přístupného a nediskriminačního provedení prostředí, které nejlépe vyhovuje potřebám konkrétní VŠ. Některé VŠ zjistí, že mohou využít zkušenosti zaměstnanců, kteří se již dříve setkali s řešením problémů ohledně přístupnosti. Taková pomoc se však jen zřídka vyrovná kvalifikované pomoci specializovaných poradců.</p> <p>Do procesu rozvoje plně přístupného prostředí by měli být zapojeni rovněž studenti se ZdP.</p>	x	x

17	Procedurální postupy	<p>17.1</p> <p>Vysoká škola zajistí, aby všechny informace o strategiích a postupech, které mají vliv na schopnost studentů dokončit své studium a na hodnocení, byly k dispozici v přístupných formátech a aby byly studentům sděleny.</p> <p>17.2</p> <p>Instituce zajistí, aby všechny strategie a postupy fungovaly takovým způsobem, který nepovede ke znevýhodňování studentů se zdravotním postižením na základě jejich postižení.</p>	<p>Procedurální postupy VŠ zaměřené na studenty, jako například stížnosti, žádosti, o uznání studia, kreditů ad., by měly zaručit, že budou zohledněny i specifické potřeby a nároky studentů se ZdP. Dopady uvedených postupů by měly být vyhodnocovány za jejich asistence, a to pravidelně i v případě změny, aby bylo možné garantovat, že studenti se ZdP nebudou znevýhodňováni.</p> <p>Zaměstnanci zapojení do posuzování případů řešení týkajících se studentů se ZdP v rámci uvedených postupů by měli mít přístup k odborným radám ohledně dopadu konkrétního postižení na schopnost studentů plnit požadavky vysoké školy. Je-li svolána komise za účelem posouzení, zda student se ZdP splnil nebo nesplnil akademické či jiné požadavky VŠ, měly by být pro toto jednání komise dostupné odborné znalosti, ať již přímo člena této komise nebo prostřednictvím odborného poradce se znalostmi relevantních témat zdravotního postižení.</p> <p>Při jednání komise, kde je přítomnost studenta se ZdP vhodná či povinná, by měly být zohledněny požadavky studenta na přístupnost místa jednání nebo delší časový úsek pro jednání.</p> <p>V případě, že zdravotní postižení ztěžuje či znemožňuje studentovi se ZdP splnění konkrétních kritérií pro předložení dokumentů či zdůvodnění (například časový limit pro přijetí žádosti nebo stížnosti), VŠ má možnost provést odpovídající úpravy svých postupů.</p>	x	x
----	----------------------	---	--	---	---

			<p>Vyžaduje-li to zdravotní postižení studenta, jsou díky dostatečné flexibilitě umožněny změny detailů příslušných vnitřních norem VŠ pro zajištění, aby bylo o řešení konkrétního případu rozhodnuto v souladu s podstatou těchto vnitřních norem. VŠ by měla objasnit, jak bude řešit požadavky plynoucí ze zdravotního postižení, které v rámci jejich stávajících vnitřních norem dosud nebylo v instituci identifikováno.</p> <p>Pro studenty se ZdP by měly být zveřejněny aktuální informace popisující procedurální postupy v dostupných formátech.</p>		
--	--	--	--	--	--

6.5 Standard QS-ADA a komplexní systémy hodnocení kvality

Při komplexním hodnocení kvality vysokých škol se hodnotí

1. Hlavní činnosti (procesy):

- a) vzdělávání a služby studentům
- b) výzkum a vývoj, umělecké a další tvůrčí činnosti
- c) spolupráce se společenskou sférou
- d) řízení institucí

2. Podpůrné činnosti (procesy):

- a) administrativní
- b) ekonomické

Předkládaná studie *Kvalita vzdělávacího procesu v terciárním vzdělávání v kontextu zdravotního postižení* je jedním z podkladů pro zpracování návrhu *Komplexní metodiky hodnocení institucí terciárního vzdělávání* v rámci Klíčové aktivity 3 projektu (KA3) – Komplexní hodnocení kvality hlavních a podpůrných procesů. Tato metodika bude předpokládaným základem pro vznik národního systému vnitřního a vnějšího hodnocení kvality.

V rámci projektu *Zajištění a hodnocení kvality v systému terciárního vzdělávání* jsou jako základní metodiky pro hodnocení kvality zvoleny:

- ESG
- EFQM Excellence model
- Norma ISO 9000:2008
- Hodnotící rámec CAF
- Dokument CWA

Kapitola 7 je zaměřena na korelaci návrhu standardu kvality vysokých škol se zaměřením na přístupnost VŠ studentům se zdravotním postižením / specifickými vzdělávacími potřebami (dále „QS-ADA“) se systémy hodnocení kvality ESG-EHEA a EFQM Excellence model. Uvedené systémy byly analyzovány a na základě této analýzy byl návrh standardu QS-ADA dále

upraven. Další systémy, tj. ISO 900:2008, CAF a CWA jsou uvedeny, pro jejich nedostupnost však nebyly analyzovány. Doporučuje se, aby v rámci KA3 byly i tyto normy dopracovány do analytické fáze zejména s ohledem na možnou další úpravu či doplnění návrhu QS-ADA.

„Zavedení systému řízení kvality je strategickým rozhodnutím konkrétní vzdělávací organizace. Jeho přínos spočívá ve zmapování jednotlivých procesů, stanovení jejich efektivity, zavedení opatření k nápravě a prevenci opakovaných problémů, lepší organizaci práce a celkovém zvýšení spokojenosti všech zainteresovaných. Pro zavedení systému řízení kvality mohou vzdělávací organizace využít standardizovaných nástrojů, jako jsou např. normy ISO řady 9000,¹⁰⁸ model excelence EFQM a z něj odvozený model CAF nebo metoda BSC.“¹⁰⁹

Při zavádění, rozvoji a hodnocení systémů řízení kvality v rámci vzdělávacích institucí je respektováno, že:

1. Škola není továrna
2. Studenti nejsou produktem
3. Produktem je vzdělání
4. Existuje více zákazníků produktu:
 - a) studenti samotní
 - c) jejich budoucí zaměstnavatelé
 - d) společnost v širším slova smyslu
5. Studenti musí být spolumanažery svého vlastního vzdělávání

¹⁰⁸ Normy ISO 9000, které byly původně navrženy pro výrobní společnosti, zejména subdodavatele velkých průmyslových koncernů, popisují systém řízení v obecné rovině. Certifikace dle norem řady ISO 9000 se stala základním de facto standardem kvality. Bez ohledu na terminologické a interpretační problémy se většina odborníků z oblasti kvality shoduje v tom, že požadavky stanovené těmito normami mohou poskytnout vhodný rámec systému zajištění kvality v jakémkoli typu organizace. (Lukšů 2010)

¹⁰⁹ Tato metoda není předmětem analýzy v této studii. „Metoda Balanced Scorecard představuje jednoduchý model sledování a měření kvality a výkonnosti organizace na základě plnění strategických cílů, a to ve čtyřech hlavních oblastech, jimiž jsou finance, zákazníci, interní procesy a učení a růst. Ve všech těchto oblastech se vyhodnocují tzv. klíčové indikátory výkonu. V oblasti školství lze tyto indikátory rozdělit do čtyř kategorií, a to z pohledu využití zdrojů (tvorba rozpočtu, náklady na jednoho studenta, výše prostředků vyhrazených pro další rozvoj zaměstnanců apod.), z pohledu akademického (spokojenost studentů, žáků či jejich rodičů s nabídkou vzdělávacích programů a služeb, počet učitelů na jednoho žáka apod.) a z pohledu úspěšnosti školy (poměr studentů, kteří školu úspěšně absolvují, nárůst počtu uchazečů apod.“ (tamtéž)

6. Reklamáce nejsou možné¹¹⁰

6.5.1 Korelace návrhu QS-ADA a ESG-EHEA

ESG – Standardy a směrnice pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání (EHEA) jsou jedním z nástrojů zajišťování a hodnocení kvality vysokých škol v Evropě i mimo ni. Účelem těchto standardů a směrnic je „zvýšit dostupnost vzdělávání studujícím na vysokých školách v EHEA, pomoci vysokým školám při řízení a zvyšování jejich kvality, podporovat legitimitu autonomie vysokých škol, poskytovat zázemí pro činnost agentur pro zajišťování a hodnocení kvality vysokých škol a vytvářet podmínky pro transparentnější a jednodušší porozumění vnějšího hodnocení kvality vysokých škol všemi zainteresovanými stranami. Standardy a směrnice kladou důraz na dostupnost vzdělávání, která by spolu s dalšími kritérii kvality měla stát v popředí procesů vnitřního i vnějšího zajišťování kvality.

Vazby mezi návrhem standardu a Evropskými standardy a směrnicemi pro vnitřní zajištění kvality v rámci institucí terciárního vzdělávání znázorňuje následující přehled.

ESG 1.1

Politika a procedury pro zajištění kvality

Standard

Instituce by měly mít politiku a související procedury pro zajištění kvality a standardů svých programů a kvalifikací. Měly by se výslovně zavázat k vývoji kultury, která uznává důležitost kvality, a zajištění kvality, v jejich činnosti. K dosažení těchto cílů by měly instituce vytvořit a realizovat strategii pro trvalé zvyšování kvality. Strategie, politika a procedury by měly mít oficiální status a měly by být veřejně dostupné. Svou roli by v nich měli hrát také studující a další zainteresované skupiny.

Směrnice

Oficiální politiky a procedury poskytují rámec, v němž instituce terciárního vzdělávání mohou rozvíjet a monitorovat efektivitu svých systémů zajištění

¹¹⁰ podle Tribus in Lukšů 2010

kvality. Pomáhají také vytvořit veřejnou důvěru v institucionální autonomii. Politiky obsahují vyjádření záměrů a hlavní prostředky k jejich dosažení. Procedurální pokyny mohou obsahovat podrobnější informace o způsobech, kterými je politika prováděna, a představují zdroj informací pro všechny, kdo potřebují znát praktické aspekty provádění procedur.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 1	Společenská odpovědnost, veřejný závazek a strategický management
Standard č. 2	Vnitřní pravidla instituce
Standard č. 17	Procedurální postupy

ESG 1.2

Schvalování, monitorování a pravidelné hodnocení programů a kvalifikací

Standard

Instituce by měly mít oficiální mechanismy pro schvalování, pravidelné hodnocení a monitorování svých programů a kvalifikací.

Směrnice

Důvěra v terciární vzdělávání u studujících a dalších zainteresovaných skupin bude spíše založena a udržena skrze efektivní zajištění kvality, které zaručí, že programy jsou dobře vytvořeny, pravidelně monitorovány a hodnoceny, což zajistí jejich trvalou relevanci a aktuálnost.

Zajištění kvality programů a kvalifikací by mělo zahrnovat:

- vytváření a zveřejnění explicitních zamýšlených výstupů učení;
- pečlivou pozornost věnovanou kurikulu stejně jako návrhu a obsahu programu;
- specifické potřeby různých forem výuky (např. studium na plný a částečný úvazek, distanční studium, e-learning) a typů terciárního vzdělávání (např. akademické, odborné, profesní);
- dostupnost přiměřených studijních zdrojů;
- oficiální procedury pro schválení programů jiným orgánem než tím, který program vyučuje;

- monitorování pokroku a úspěchu studujících;
- pravidelné hodnocení programů (zahrnující externí členy v hodnotícím panelu);
- pravidelná zpětná vazba od zaměstnavatelů, odborů a dalších relevantních organizací;
- účast studujících v procesu zajištění kvality.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 3 Plánování, monitorování a hodnocení

Standard č. 8 Koncepce studijního programu / oboru

ESG 1.3

Hodnocení studujících

Standard

Hodnocení studujících by mělo být založeno na publikovaných kritériích, pravidlech a procedurách, které jsou konzistentně aplikovány

Směrnice

Hodnocení studujících je jedním z nejvýznamnějších prvků terciárního vzdělávání. Výstupy hodnocení zásadním způsobem ovlivňují budoucí kariéru studujících. Proto je důležité, aby bylo hodnocení ve všech případech prováděno profesionálně a bralo v úvahu rozsáhlé existující vědomosti o procesech testování a zkoušení. Hodnocení také poskytuje cenné informace o efektivitě výuky a podpory studujících.

Procedury hodnocení studujících by měly:

- být vytvářeny tak, aby měřily dosahování zamýšlených studijních výstupů a dalších cílů programu;
- být přiměřené svému účelu, ať už diagnostickému, formativnímu nebo souhrnnému;
- mít jasné a publikované kritéria pro známkování;
- být prováděny osobami, které chápou roli hodnocení v pokroku studujících k dosažení znalostí a schopností spojených s jejich kvalifikací, o kterou usilují;
- kdekoli je to možné, nespoléhat na úsudek jediného zkoušejícího;

- vzít v úvahu všechny možné důsledky pravidel pro zkoušení;
- mít jasná pravidla týkající se absence studujících, nemoci (illness) a ostatních polehčujících (mitigating circumstances) okolností;
- zajistit, že hodnocení je prováděno zaručeně v souladu s přijatými institucionálními procedurami;
- podléhat administrativnímu ověření, aby byla zajištěna správnost procedur.

Studující by také měli být jasně informováni o strategii hodnocení, která je v jejich programu používána, o zkouškách a dalších metodách hodnocení, kterým budou podléhat, o očekáváních, která na ně budou kladena, a o kritériích, které budou aplikovány při hodnocení jejich výkonu.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 10 Hodnocení výsledků studia

ESG 1.4

Zajištění kvality vyučujících

Standard

Instituce by měly disponovat způsoby, jak samy sebe ujistit, že vyučující jsou pro tuto činnost kvalifikovaní a schopni ji vykonávat. Tyto způsoby by měly být k dispozici těm, kdo provádí vnější hodnocení, a mělo by být komentováno v jejich zprávách.

Směrnice

Vyučující jsou pro většinu studujících nejdůležitějším studijním zdrojem. Je důležité, aby vyučující měli úplnou znalost a porozumění předmětu, který učí, aby měli nezbytné schopnosti a zkušenosti pro účinné předávání svých znalostí a porozumění studujícím v celé řadě výukových kontextů, a aby měli přístup ke zpětné vazbě na svůj výkon. Instituce by měly zajistit, že jejich procedury pro přijímání a jmenování zaměstnanců zahrnuje způsoby, jak zajistit, aby všichni noví zaměstnanci disponovali alespoň minimálními potřebnými schopnostmi. Vyučující by měli mít příležitost rozvíjet a rozšiřovat své učitelské schopnosti a měli by být podporováni, aby si vážili svých dovedností. Instituce by měly špatným vyučujícím zajistit možnost vylepšit své schopnosti na přijatelnou úroveň a měly by disponovat prostředky, jak je

zbavit jejich vyučovacích povinností, pokud jsou nadále prokazatelně neefektivní.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 4 Profesní rozvoj zaměstnanců

Standard č. 11 Akademická podpora studentům

ESG 1.5

Studijní zdroje a podpora studujících

Standard

Instituce by měly zajistit, aby zdroje dostupné studujícím byly dostatečné a přiměřené pro všechny nabízené programy.

Směrnice

Studující používají při studiu řadu dalších zdrojů kromě svých vyučujících, od fyzických zdrojů jako jsou knihovny nebo počítačové vybavení až po osobní podporu ve formě tutorů či poradenství. Studijní zdroje a ostatní mechanismy na podporu studujících by měly být snadno dostupné, vytvářeny s ohledem na jejich potřeby a citlivé na zpětnou vazbu od těch, kdo je používají. Instituce by měly pravidelně monitorovat, hodnotit a vylepšovat efektivitu služeb poskytovaných na podporu studujících.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 6 Procesy a postupy při přijímacím řízení

Standard č. 7 Zápis a přijímání studentů

Standard č. 9 Studium a výuka

Standard č. 13 Přístup ke všem službám vysoké školy

Standard č. 14 Další odborná podpora

Standard č. 16 Fyzické prostředí

Informační systémy

Standard

Instituce by měly zajistit, že sbírají, analyzují a používají relevantní informace pro efektivní řízení svých studijních programů a ostatních aktivit.

Směrnice

Institucionální znalost sama sebe je východiskem pro efektivní zajištění kvality. Je důležité, aby instituce měly prostředky pro shromažďování a analýzu informací o svých vlastních aktivitách. Bez toho nemůžou vědět, zda fungují dobře, čemu je potřeba věnovat zvláštní pozornost, nebo jaké jsou výsledky nově zaváděných postupů. V závislosti na místních podmínkách se budou do jisté míry lišit informační systémy související s kvalitou potřebné na jednotlivých institucích, ale přinejmenším by měly zahrnovat:

- míra úspěšnosti studujících při průchodu studiem a při jeho ukončování;
- zaměstnatelnost absolventů;
- spokojenost studujících s jejich programy;
- efektivita vyučujících;
- profil studentské populace;
- dostupné studijní zdroje a jejich cena;
- klíčové údaje o výkonu instituce samotné.

Svou cenu také má, když instituce srovnávají samy sebe s ostatními podobnými institucemi v rámci EHEA i mimo něj. To jim umožní rozšířit znalost sebe sama a získat informace o možných cestách ke zlepšení své vlastní výkonnosti.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 12 Informační a komunikační technologie

Standard č. 15 Profesní vzdělávání studentů a kariérní poradenství

Standard č. 3 Plánování, monitorování a hodnocení

Veřejná informovanost

Standard

Institute by měly pravidelně zveřejňovat aktuální, nestranné a objektivní informace, kvantitativní i kvalitativní, o nabízených programech a kvalifikacích.

Směrnice

Při plnění své veřejné role, instituce terciárního vzdělávání mají zodpovědnost poskytovat informace o nabízených programech, jejich předpokládaných výstupech, o udělovaných kvalifikacích, o používaných výukových, studijních a hodnotících procedurách, a o dostupných studijních možnostech. Publikované informace by také mohly obsahovat názory a získaná zaměstnání bývalých studentů a profil současné populace studujících. Tyto informace by měly být správné, nestranné, objektivní a snadno dostupné, a neměly by být používány pouze k marketingovým účelům. Instituce by měly ověřit, že dosahuje svých vlastních očekávání s ohledem na nestrannost a objektivitu.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 5 Informovanost potenciálních a současných studentů a zaměstnanců

6.5.2 Korelace návrhu QS-ADA a EFQM Excellence Model

„Na rozdíl od norem řady ISO 9000, které jsou navrženy jako statický model zjišťující míru shody procesů a postupů vzdělávací organizace s předem definovanými požadavky, je model excelence EFQM navržen jako manažerský model, dynamický model zaměřený na rozvoj organizace. Implementuje základní koncepty řízení celkové kvality do strukturovaného systému řízení. Představuje určitý rámec pro pochopení vztahu mezi tím, co organizace dělá, a výsledky, jichž může dosahovat. Umožňuje provádět logické a systematické sebehodnocení organizace ve všech oblastech její činnosti. Součástí modelu excelence EFQM je i benchmarking, tedy soustavné a systematické porovnávání

efektivity, produktivity, kvality a praxe vlastní organizace s těmi organizacemi, které mají v uvedených oblastech nejlepší výsledky.“¹¹¹

„Metodika hodnocení kvality VŠ vycházející z EFQM Excellence Model® Higher Education Version 2003 (dále jen EFQM HE) vychází z EFQM Modelu Excellence - Public and Voluntary Section, jedná se o adaptaci pro vzdělávací instituce charakteru VŠ. Formálně je EFQM HE strukturován shodně s všeobecně používaným EFQM Modelem Excellence – sestává z 9 kritérií. Prvních 5 kritérií popisuje nástroje a prostředky VŠ (co a jak VŠ dělá), další 4 kritéria popisují dosažené výsledky VŠ. Logika EFQM HE vychází z předpokladu, že vynikajících výsledků VŠ může být dosaženo pouze za podmínky maximální spokojenosti externích zákazníků, spokojenosti vlastních zaměstnanců a při respektování okolí. Tyto souhrnně označované výsledky jsou však podmíněny precizním zvládnutím a řízením procesů, což vyžaduje nejen vhodně definovanou a rozvíjenou politiku a strategii, ale i propracovaný systém řízení všech druhů zdrojů a budování vztahů partnerství. To je umožněno adekvátní kulturou a přístupy vedení VŠ. Jednotlivá kritéria mají přiřazenou různou váhu, jsou podrobně rozpracována prostřednictvím dílčích kritérií. Každé z kritérií je nejdříve definováno, dílčí kritéria jsou pak následně charakterizována soustavou tzv. směrných bodů („to může zahrnovat“).“¹¹²

Kriterium 1

(10%)

Vedení

Excelentní vůdcové rozvíjejí a podporují naplnění mise a vize, rozvíjejí hodnoty nutné k trvalému úspěchu a implementují je díky jejich aktivitám a chování. I v době změn uchovávají stálost určení VŠ. Pokud je to vyžadováno, takoví vůdcové jsou schopni změnit směřování VŠ a inspirují ostatní k následování.

Dílčí kritéria:

- 1a) Vůdcové rozvíjení misi, vizi, hodnoty a etiku a jsou vzorem kultury excellence
- 1b) Vůdcové jsou osobně zapojeni do toho, že systém managementu VŠ je rozvíjen, uplatňován a neustále zlepšován
- 1c) Vůdcové spolupracují se zákazníky, partnery a zástupci společností

¹¹¹ Lukšů 2010

¹¹² Hutrya 2006

- 1d) Vůdcové neustále prosazují u zaměstnanců VŠ kulturu excellence
- 1e) Vůdcové identifikují a prosazují změny

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 1 Společenská odpovědnost, veřejný závazek a
strategický management

Kriterium 2

(8%)

Politika a strategie

Excelentní VŠ uplatňují svou misi a vizi prostřednictvím rozvoje strategie orientované na zainteresované strany, která bere ohled na oblasti, v nichž VŠ působí. Politiky, plány, cíle a procesy VŠ jsou pak rozvíjeny tak, aby umožnily naplňování této strategie.

Díličí kriteria:

- 2a) Politika a strategie jsou založeny na bázi současných a budoucích potřeb i očekávání zainteresovaných stran,
- 2b) Politika a strategie jsou založeny na informacích z měření výkonnosti, výzkumu, učení se a externě orientovaných aktivit,
- 2c) Politika a strategie jsou rozvíjeny, přezkoumávány a aktualizovány
- 2d) Politika a strategie jsou komunikovány a rozšiřovány prostřednictvím rámce klíčových procesů

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 1 Společenská odpovědnost, veřejný závazek a
strategický management

Standard č. 3 Plánování, monitorování a hodnocení

Kriterium 3

(9%)

Lidé

Excelentní VŠ řídí, rozvíjejí a uvolňují celkový potenciál svých zaměstnanců na úrovni jednotlivců, týmů i celé VŠ. Podporují spravedlnost i rovnost a své zaměstnance zapojují a delegují na ně pravomoci. Pečují o zaměstnance, komunikují s nimi a odměňují je způsobem, který zaměstnance motivuje, a také přijímají závazky k tomu, aby znalosti a dovednosti zaměstnanců byly využívány ve prospěch VŠ.

Dílčí kritéria:

- 3a) Lidské zdroje jsou plánovány, řízeny a zlepšovány,
- 3b) Znalosti a kompetence lidí jsou identifikovány, rozvíjeny a trvale udržovány
- 3c) Lidé jsou zapojováni a jsou na ně delegovány pravomoci a odpovědnosti,
- 3d) Lidé a organizace vedou dialog
- 3e) Lidé jsou uznáváni, odměňováni a je o ně pečováno

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č.	4	Profesní rozvoj zaměstnanců
Standard č.	11	Akademická podpora studentům
Standard č.	14	Další odborná podpora

Kriterium 4

(9%)

Partnerství a zdroje

Excelentní VŠ plánují a řídí externí partnerské vztahy i vztahy s dodavateli a rovněž interní zdroje v zájmu podpory politiky a strategie a v zájmu efektivního vykonávání procesů. V rámci plánování a rovněž tak i v rámci řízení partnerských vztahů a zdrojů bilancují současné i budoucí potřeby organizace, společnosti a životního prostředí.

Dílčí kritéria:

- 4a) Externí partnerské vztahy jsou řízeny

- 4b) Finanční zdroje jsou řízeny
- 4c) Budovy, zařízení a materiály jsou řízeny
- 4d) Technologie jsou řízeny
- 4e) Znalosti a informace jsou řízeny

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

- Standard č. 14 Další odborná podpora
- Standard č. 12 Informační a komunikační technologie
- Standard č. 13 Přístup ke všem službám vysoké školy
- Standard č. 16 Fyzické prostředí

Kriterium 5

(14%)

Procesy

Excelentní VŠ navrhují, řídí a zlepšují procesy tak, aby plně uspokojovaly a zvyšovaly hodnotu pro zákazníky a další zainteresované strany.

Dílčí kritéria:

- 5a) Procesy jsou systematicky navrhovány a řízeny
- 5b) Procesy jsou zlepšovány, pokud je to vhodné, s využitím inovací tak, aby plně uspokojovaly a zvyšovaly hodnotu pro zákazníky a další z zainteresované strany
- 5c) Výrobky a služby jsou navrhovány a vyvíjeny na základě potřeb a očekávání zákazníků
- 5d) Výrobky a služby jsou produkovány a dodávány
- 5e) Vztahy se zákazníky jsou řízeny a zlepšovány

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č.	2	Vnitřní pravidla organizace
Standard č.	3	Plánování, monitorování a hodnocení
Standard č.	17	Procedurální postupy
Standard č.	8	Koncepce studijního programu / oboru
Standard č.	6	Procesy a postupy při přijímacím řízení
Standard č.	7	Zápis a přijímání studentů
Standard č.	9	Studium a výuka
Standard č.	10	Hodnocení výsledků studia
Standard č.	5	Informovanost potenciálních i současných studentů a zaměstnanců
Standard č.	11	Akademická podpora studentům
Standard č.	12	Informační a komunikační technologie
Standard č.	14	Další odborná podpora
Standard č.	15	Profesní vzdělávání studentů a kariérní poradenství
Standard č.	16	Fyzické prostředí

Kriterium 6

(20%)

Výsledky vzhledem k zákazníkům

Excelentní VŠ systematicky a komplexně měří a dosahují vynikajících výsledků s ohledem na studenty a další zainteresované strany VŠ.

Díličí kriteria:

- 6a) Měřítka a vnímání VŠ ze strany studentů a dalších zainteresovaných stran VŠ
- 6b) Ukazatele výkonnosti – interní měřítka VŠ pro monitorování, porozumění, předpovídání a zlepšování výuky a dalších služeb poskytovaných VŠ

jednotlivým skupinám jejich zákazníků za účelem dosahování plánované výkonnosti

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č.	8	Koncepce studijního programu / oboru
Standard č.	3	Plánování, monitorování a hodnocení
Standard č.	9	Studium a výuka
Standard č.	10	Hodnocení výsledků studia
Standard č.	11	Akademická podpora studentům
Standard č.	16	Fyzické prostředí

Kriterium 7

(9%)

Výsledky vzhledem k zaměstnancům

Excelentní VŠ systematicky a komplexně měří a dosahují vynikajících výsledků s ohledem na své zaměstnance.

Dílčí kriteria:

- 7a) Měřítka vnímání VŠ jejími zaměstnanci
- 7b) Ukazatele výkonnosti – interní měřítka VŠ pro monitorování, porozumění, předpovídání a zlepšování výkonnosti zaměstnanců

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č.	4	Profesní rozvoj zaměstnanců
Standard č.	5	Informovanost potenciálních i současných studentů a zaměstnanců
Standard č.	2	Vnitřní pravidla organizace

Kriterium 8

(6%)

Výsledky vzhledem ke společnosti

Excelentní VŠ systematicky a komplexně měří a dosahují vynikajících výsledků s ohledem na společnost.

Dílčí kriteria:

- 8a) Měřítka vnímání VŠ okolím
- 8b) Ukazatele výkonnosti - interní měřítka VŠ pro monitorování, porozumění, předpovídání chování VŠ ve vztahu k jejímu okolí

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 1 Společenská odpovědnost, veřejný závazek a strategický management

Standard č. 15 Profesní vzdělávání studentů a kariérní poradenství

Standard č. 17 Procedurální postupy

Kriterium 9

(15%)

Klíčové výsledky výkonnosti

Excelentní VŠ systematicky a komplexně měří a dosahují vynikajících výsledků s ohledem na klíčové prvky jejich politiky a strategie a plánované výkonnosti.

Dílčí kriteria:

- 9a) Klíčové výsledky výkonnosti VŠ – charakterizují naplnění vyhlášené politiky a strategie VŠ a dosažení plánovaných cílů
- 9b) Klíčové ukazatele výkonnosti – operativní ukazatele využívané pro monitorování, porozumění, předpověď a zlepšování výkonnosti VŠ.

V návrhu QS-ADA odpovídá zejména

Standard č. 1 Společenská odpovědnost, veřejný závazek a
strategický management

Standard č. 3 Plánování, monitorování a hodnocení

6.5.3 ISO 9001: 2008

ISO 9001 je mezinárodně uznávaná norma pro Systém managementu kvality (QMS). Základ norem tvoří osm **zásad managementu kvality**:

- Zaměření na zákazníka
- Vedení a řízení lidí
- Zapojení lidí
- Procesní přístup
- Systémový přístup k managementu
- Přístup k rozhodování zakládající se na faktech
- Vzájemně prospěšné dodavatelské vztahy
- Neustálé zlepšování

„V roce 2007 byla zveřejněna Mezinárodní pracovní dohoda IWA 2:2007 Systémy managementu kvality – Směrnice pro uplatnění ISO 9001:2000 ve vzdělávání (Quality management systems – Guidelines for the application of ISO 9001:2000 in education). Návod k systému managementu uvedený v IWA 2 a ISO 9001 vede vzdělávací organizaci ke zvyšování výkonnosti založenému na osmi principech managementu kvality. Zavedení dalších čtyř doplňkových principů by mělo být předpokladem pro trvalý úspěch:

- Kreativita přístupu k hodnocení studenta vedoucí k povzbuzení studenta, který je potom spokojen s hodnotou dosaženého vzdělání, jež obdržel. Úspěšnost tohoto opatření stanovuje míra hodnoty, se kterou se student setkal a kterou očekával. Výsledky hodnocení úspěšnosti pomáhají vzdělávací organizaci zvyšovat hodnotu zlepšování jejích procesů k vytváření vzdělání studenta.
- Zaměření se na společenské hodnoty věnující pozornost tomu, jak student dbá na etiku, bezpečnost a ochranu životního prostředí. Vzdělávací organizace mohou zajistit udržitelný růst pouze tehdy, pokud široká veřejnost tyto hodnoty uznává.

- Schopnost rychle reagovat je důležitá pro udržitelný růst v dramaticky se měnícím prostředí vzdělávání, neboť toto prostředí je příležitostí pro získání trvalých úspěchů ze vzdělání.
- Možnost samostatně rozhodovat (samostatnost) je založena na okolnostech analýzy a sebeanalýzy. Vzdělávací organizace by měla provést vlastní rozhodnutí a rozhodovat o akcích sama a nezávisle na stereotypu.¹¹³

Z důvodu nedostupnosti primárního zdroje normy nebyla korelace návrhu

QS-ADA a ISO 9001: 2008 provedena.

6.5.4 CAF

„Model CAF (*Common Assessment Framework*) je nástroj komplexního řízení kvality inspirovaný modelem excelence EFQM. Model CAF byl navržen jako nástroj pro zlepšení výkonnosti organizací veřejného sektoru (včetně organizací vzdělávacích), a to na základě předem daného sebehodnotícího rámce. Strukturu modelu CAF tvoří devět základních kritérií, na něž se organizace musí zaměřit při provádění analýzy vlastní činnosti. Tato kritéria jsou rozdělena do dvou skupin: předpoklady (vedení, zaměstnanci, strategie a plánování, partnerství a zdroje, procesy) a výsledky (výsledky zaměstnanců, výsledky zákazníků, výsledky pro společnost, klíčové výsledky výkonnosti). Model CAF se opírá o základní zásady excelence definované modelem excelence EFQM: orientaci na výsledky, zaměření na zákazníka, řízení dle jasných cílů, řízení pomocí procesů a faktů, aktivní zapojení zaměstnanců, neustálé zlepšování a inovace, vzájemně výhodné partnerství a společenskou odpovědnost organizace.“¹¹⁴

Kritéria modelu CAF

Kritérium 1: Vedení

Kritérium 2: Strategie a plánování

Kritérium 3: Pracovníci.

Kritérium 4: Partnerství a zdroje.

¹¹³ Skopal, Kratochvíl 2008

¹¹⁴ Lukšů 2010

Kritérium 5: Procesy

Kritérium 6: Zákazníci – výsledky .

Kritérium 7: Pracovníci – výsledky

Kritérium 8: Společnost – výsledky

Kritérium 9: Klíčové výsledky výkonnosti.

Z důvodu nedostupnosti primárního zdroje normy nebyla korelace návrhu SQ-SSP a CAF provedena.

6.5.5 CWA

Dokument CWA se týká norem zajišťování kvality během životního cyklu zdroje výuky.

Z důvodu nedostupnosti primárního zdroje normy nebyla korelace návrhu QS-ADA a CWA provedena.

Základní východisko společné všem následujícím úrovním doporučení:

Doporučení pro implementaci výstupů studie vycházejí z předpokladu, že každý člověk se zdravotním postižením by měl mít v ČR možnost studovat zvolený obor, má-li k tomu odpovídající předpoklady.

Doporučení jsou strukturována podle předpokládaného realizátora navrhovaných doporučení: 1 – 4 pro KA3, 5 – 7 pro AKČR, 8 – 13, pro MŠMT, 14 pro VŠ, 15 pro studenty.

7.1 Úroveň KA3

DOPORUČENÍ 1

Do souboru znaků kvality systému vysokoškolského vzdělávání začlenit znak „přístup k vysokoškolskému vzdělání bez rozdílu zdravotního stavu“.

Označení znaku: ADA [Access Disability]

Tento znak se vztahuje na

- cíle → splnění požadavků [získání kvalifikace, připravenost na trh práce ad.]
- procesy [vzdělávání, instituce, studijní programy, služby ad.]
- výsledek → vzdělání

Odůvodnění:

Zajištění kvality vzdělávacího procesu, VŠ institucí a jejích studijních programů a jejich hodnocení předpokládá předem stanovit požadavky, které vycházejí:

- a) z **obecného předpokladu**, že přístup k vysokoškolskému vzdělání je umožněn všem bez rozdílu zdravotního stavu,
[uchazeč / student se zdravotním postižením je rovnocenným studentem - rovnocenným zákazníkem vysoké školy]
- b) z **očekávání** naplňování zákonných právních norem, které státu a vysokým školám ukládají povinnost činit všechna dostupná opatření k vyrovnávání příležitostí studovat na vysoké škole [§21, odst. 1, písm. e) a předpoklad explicitních ustanovení ke studentům se specifickými vzdělávacími potřebami v novém zákoně o VŠ]
- c) z existence objektivních **potřeb** studentů se zdravotním postižením v procesu vzdělávání. Tyto potřeby mají znaky, které odpovídají typu, stupni a funkčním dopadům zdravotního postižení v interakci s prostředím v procesu vzdělávání. Současně platí, že tyto potřeby se nevyskytují u studentů bez zdravotního postižení.

DOPORUČENÍ 2

- a) **Dopracovat korelace návrhu QS-ADA s modely komplexního hodnocení ISO 9001: 2008, CAF a CWA,**
- b) **poté upravit návrh QS-ADA do výstupní podoby**
- c) **určené k odborné diskusi (konzultační proces).**

Odůvodnění:

- ad a) Při tvorbě standardu se osvědčila komparace jeho původního konceptu s komplexními systémy hodnocení kvality ESG a EFQM Excellence Model a jejich následná korelace. Z důvodu nedostupnosti primárních norem kvality uvedených v bodě a) výše nebyla komparace návrhu standardu s těmito rámci provedena. Předpokládám, že zejména norma ISO 9001:2008 by pravděpodobně měla na konečnou podobu standardu **významný vliv.**

ad c) Konzultační proces by měl proběhnout se zapojením

zainteresovaných subjektů / zejména z důvodu:

- MŠMT / odpovědnost zástupce státu
- Akreditační komise ČR / odpovědnost za nastavení a osvědčování podmínek kvality
- VŠ – management, akademičtí a další pracovníci VŠ / odpovědnost za realizaci
- studenti se zdravotním postižením prostřednictvím SK RVŠ i jinak / přímí příjemci / odpovědnost za podíl na rozhodování o výsledku / odpovědnost za své studium
- zaměstnanci VŠ se zdravotním postižením / odpovědnost za realizaci / přímí příjemci / zpětná vazba self-experience
- absolventi VŠ se zdravotním postižením / odborníci self-experience
- Asociace vysokoškolských poradců / profesionální odborníci / spolupracující organizace
- Unie zaměstnavatelských svazů ČR / nepřímí příjemci / spolupracující organizace
- Národní rada osob se zdravotním postižením ČR / experience-odborníci , odborníci self-experience / politická reprezentace / spolupracující organizace
- Vládní výbor pro zdravotně postižené občany / monitoring
- zahraniční partner-partneři / zahraniční zpětná vazba - doporučuji QAA

DOPORUČENÍ 3

Výsledný standard QS-ADA začlenit jako imanentní součást návrhu komplexního systému vnitřního a vnějšího hodnocení kvality VŠ v ČR

Odůvodnění:

S ohledem na typické znaky podmínek pro zajištění kvality vzdělávacího procesu na VŠ, které se přímo vážou na studijní situace při zdravotním postižení, tzn. že se bez přítomnosti zdravotního postižení ve vzdělávacím procesu [ostatních studentů] nevyskytují, standard:

- a) zajistí transparentní formulaci podmínek pro zvyšování kvality studijního prostředí VŠ všem bez rozdílu zdravotního stavu, kteří mají pro studium předpoklady [standard vymezí znaky kvality VŠ prostředí přístupného všem bez rozdílu zdravotního stavu],
- b) s vytvářením podmínek studentům se zdravotním postižením na VŠ současně vytvoří podmínky pro zkvalitnění pracovního prostředí akademiků a dalších zaměstnanců VŠ, kteří mají zdravotní postižení a umožní pokračovat v práci na VŠ akademikům a dalším zaměstnancům VŠ, kteří v průběhu působení na VŠ zdravotní postižení v budoucnu získají [anticipační charakter standardu],
- c) vytvoří kvalitnější podmínky pro zahraniční mobility – příjezdy studentů (a učitelů), kteří mají zdravotní postižení. Jde o naplnění kritéria přístupnosti VŠ studia všem, tj. že každý student se zdravotním postižením ze zahraniční VŠ by měl mít v ČR možnost studovat zvolený obor, má-li k tomu odpovídající předpoklady. [mezinárodní otevřenost],
- d) bude navigátorem zajištění kvality (cíle-procesy-výsledky) i hodnocením kvality (komparace výsledků a cílů) přístupu k VŠ vzdělání bez rozdílu zdravotního stavu.

DOPORUČENÍ 4

Do výstupů KA3 začlenit doporučení pro příslušné subjekty

Odůvodnění:

Ve smyslu strategie začlenění znaku ADA [Access Disability, viz doporučení 1] mezi znaky kvality v systému vysokoškolského vzdělávání jsou

předpoklad využitelnosti výstupů studie pro cíle KA2:

- a) Mapování a hodnocení předpokladů kvality v systému řízení vzdělávacího procesu:

studie obsahuje věcné argumenty pro zařazení tématu PVŠ jako imanentní součásti systému řízení vzdělávacího procesu

b) Přístupy k akreditaci a reakreditaci:

studie obsahuje věcná zdůvodnění pro zařazení tématu PVŠ do procesu akreditací a reakreditací

c) Analýza vstupů do procesu vzdělávání (studijní předpoklady,

přidaná hodnota studia):

studie podává věcné informace o typických znacích předpokladů pro studium lidí s postižením z hlediska institucionálního i individuálního, přidaná hodnota studia se začleněním aspektů zdravotního postižení mimo jiné spočívá k rozvoji tolerance k odlišnosti (v rovině osobní i institucionální) a postupného odstraňování předsudků formou příkladů dobré praxe

d) Hodnocení kvality a zpětná vazba od zainteresovaných stran ve

vzdělávacím procesu (studenti, akademičtí pracovníci, absolventi,

zaměstnavatelé; zaměstnatelnost absolventů):

studie poskytuje informace přístupným jazykem se záměrnou eliminací exaktní odborné terminologie, je proto široce využitelná při konzultačním procesu (viz Doporučení 1) k návrhu standardu QS-ADA. Studie splňuje požadavek dostupných dat pro různé cílové (zájmové) skupiny

e) Hodnocení lidských zdrojů ve vzdělávacím procesu:

studie obsahuje pojmenovanou souvztažnost zvyšování kvality vzdělávacího procesu s ohledem na akademické a další zaměstnance VŠ, kteří mají nebo budou mít zdravotní postižení a jejich osobní i profesní přínos ke zvyšování tolerance k odlišnosti

f) Podkladové studie (Strukturované studium a jeho dopad na kvalitu

vzdělávání; Zajištění potřeb pro studenty se zvláštními potřebami –

znevýhodnění, talentování; Etické aspekty hodnocení kvality):

studie obsahuje podklady pro propojení témat etických aspektů hodnocení kvality a tématu talentovaných studentů (mezi studenty s postižením jsou vysoce talentovaní, mezi talentovanými jsou studenti s postižením).

Předpoklad využitelnosti výstupů studie pro cíle KA3:

a) Analýza a komparace metodik pro komplexní hodnocení kvality:

studie obsahuje návrh standardu QS-ADA (v základní a komentované verzi), který byl částečně korelován s ESG a EFQM Excellence Model. Korelace návrhu QS-ADA a modelů ISO 9001:2008, CAF a CWA nebyla z důvodu nedostupnosti primárních norem provedena

b) Návrh, ověření a pilotní testování navržených metodik:

studie obsahuje návrh standardu QS-ADA a návrhu postupu k vytvoření metodiky přístupnosti, standard byl měl být v průběhu KA3 dopracován, měl by projít konzultačním procesem (viz Doporučení 1) a měl by být pilotně otestován

c) Výběr a řízení odborné způsobilosti interních a externích hodnotitelů kvality:

studie obsahuje věcné argumenty pro výběr a řízení odborné způsobilosti interních a externích hodnotitelů kvality také z řad odborníků k tématům VŠ studia při zdravotním postižení, včetně lidí se zdravotním postižením

d) Návrh národního systému vnitřního a vnějšího hodnocení kvality:

studie obsahuje věcné argumenty pro zařazení požadavku přístupnost všem do národního systému vnitřního a vnějšího hodnocení kvality

e) Výběrová řízení:

studie obsahuje základní informace pro relevantní výběrová řízení

- f) Podkladové studie (Metodiky hodnocení kvality v ITV, které jsou součástí zahraničních sítí):

studie není relevantní

7.2 Úroveň AKČR

Má-li se orientace rozvoje vysokých škol směrem od kvantity ke kvalitě projevit v naplňování všech hlavních funkcí a rolí vysokých škol, pak je jednou z hlavních funkcí a rolí vysokých škol, aby VŠ vzdělání bylo přístupné každému, kdo pro něj má předpoklady, a to bez rozdílu zdravotního stavu, tzn. aby byl přístup ke vzdělání založen na nediskriminačním základu.

Proces zajištění kvality a vnitřního a vnějšího hodnocení kvality VŠ může **významným způsobem** podpořit **odstraňování nerovností** v přístupu ke vzdělání.

DOPORUČENÍ 5

Do sledovaných charakteristik studijních programů / oborů předkládaných k první akreditaci nebo reakreditaci zavést charakteristiku ADA

[Access DisAbility]

Týká se zejména údajů o:

- materiálním, technickém a informačním zabezpečení studijního programu
- personálním zabezpečení studijního programu
- finančním zabezpečení studijního programu

Žadatel uvede, zda při koncipování studijního programu / oboru vzal v úvahu charakteristiky ADA a co je výsledkem koncipování studijního programu / oboru ve smyslu ADA.

Odůvodnění:

Zajištění kvality vzdělávacího procesu, VŠ institucí a jejích studijních programů a jejich hodnocení předpokládá předem stanovit požadavky, které vycházejí:

- d) z **obecného předpokladu**, že přístup k vysokoškolskému vzdělání je umožněn všem bez rozdílu zdravotního stavu,
[uchazeč / student se zdravotním postižením je rovnocenným studentem - rovnocenným zákazníkem vysoké školy]
- e) z **očekávání** naplňování zákonných právních norem, které státu a vysokým školám ukládají povinnost činit všechna dostupná opatření k vyrovnávání příležitostí studovat na vysoké škole [§21, odst. 1, písm. e) a předpoklad explicitních ustanovení ke studentům se specifickými vzdělávacími potřebami v novém zákoně o VŠ]
- f) z existence objektivních **potřeb** studentů se zdravotním postižením v procesu vzdělávání. Tyto potřeby mají znaky, které odpovídají typu, stupni a funkčním dopadům zdravotního postižení v interakci s prostředím v procesu vzdělávání. Současně platí, že tyto potřeby se nevyskytují u studentů bez zdravotního postižení.

Požadavek dostupnosti / přístupu k vysokoškolskému vzdělání v kontextu kvality VŠ je formulován v rámci Standardů a směrnic pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání. Jedním z hlavních účelů těchto standardů a směrnic je „zvýšit dostupnost vzdělávání studujícím na vysokých školách v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání (EHEA)“¹¹⁵ Standardy a směrnice kladou důraz na dostupnost vzdělávání, která by spolu s dalšími kritérii kvality měla stát v popředí procesů vnitřního i vnějšího zajišťování kvality.

Kontext doporučení

- Vysokým školám by byla uložena povinnost skrze akreditační řízení informovat Akreditační komisi o míře přístupu studijního programu,

¹¹⁵ „The purposes of the standards and guidelines are: to improve the education available to students in higher education institutions in the European Higher Education Area (EHEA).“ Standardd and Guidelines 2005: 13

nikoliv povinnost zajistit přístupnost, která je v kompetenci jiných subjektů.

- Sebehodnotící informace předkladatele žádosti o re/akreditaci ve smyslu ADA by se v případě vhodného transferu informací stala (vedle informační povinnosti samotné vysoké školy v rámci přijímacího řízení)¹¹⁶ důležitým nástrojem pro centrální evidenci studijních programů/oborů které již jsou či potenciálně budou přístupné uchazečům se zdravotním postižením. Tyto informace by sloužily k včasné a objektivní informovanosti výchovných poradců na středních školách, kde studují studenti s postižením a uchazečů se zdravotním postižením o podmínkách studia konkrétního oboru, a tím i možnosti odpovědnějšího rozhodování o volbě studijního oboru. Současně by sloužily jako vstupní informace pro studenty s postižením přijíždějící ze zahraničí.

DOPORUČENÍ 6

Cíleně hodnotit kvalitu činnosti VŠ ve vztahu k ADA

Odůvodnění: viz doporučení 1, 3, 5

Informace o sebehodnotícím výsledku předkladatele žádosti ve vztahu k ADA by byla součástí procesu re/akreditace VŠ instituce jakož i součástí procesů vnitřního a vnějšího hodnocení kvality VŠ.

Pro vnitřní hodnocení kvality v kontextu ADA budou mít VŠ minimálně tři nástroje

a) Metodiku přístupnosti, kterou garantuje MŠMT (vládní úkol do 31.12. 2012)

„Metodika:

- bude podpůrným nástrojem pro realizaci přístupného studia institucím v oblasti terciárního vzdělávání, tj. zejména vysokým školám a subjektům činným v rozhodovacích procesech terciárního stupně vzdělávání

¹¹⁶ Ve smyslu vyhlášky MŠMT č. 343/2002 Sb, o postupu a podmínkách při zveřejnění průběhu přijímacího řízení na vysokých školách, v platném znění

- objasní podmínky přístupnosti vysokoškolského vzdělávání,
 - včetně postupů pro jeho vytváření,
 - a dále kritéria přístupnosti studijních programů.¹¹⁷
- b) Standard QS-ADA (viz Doporučení 3)
- c) některý z komplexních systémů hodnocení kvality

Pro vnější hodnocení kvality VŠ budou k dispozici minimálně dva nástroje

- a) ESG
- b) Standard QS-ADA

DOPORUČENÍ 7

Jako nástroj pozitivní motivace vysokých škol umožnit získání osvědčení o přístupném studijním programu / oboru / instituci v kontextu ADA

Odůvodnění:

Vysoké školy s kvalitními studijními programy / obory v kontextu ADA by měly možnost **veřejně prokázat stupeň kvality**, a tím přispívat k důvěře veřejnosti vůči této vysoké škole. Motivační „certifikát přístupnosti“ jako jeden ze znaků kvality ve smyslu „přátelské vysoké školy“ (friendly university), by ve vztahu k zahraničním vysokým školám podpořil prestiž vysoké školy a České republiky jako celku v mezinárodním prostoru.

7.3 Úroveň MŠMT

Jednou z hlavních funkcí a rolí vysokých škol, je, aby VŠ vzdělání bylo přístupné každému, kdo pro něj má předpoklady, a to bez rozdílu zdravotního stavu, tzn. aby byl přístup ke vzdělání založen na nediskriminačním základu. Odpovědnost

¹¹⁷ Vláda ČR 2010b: 31

MŠMT v tomto procesu je v zajištění rovnoprávných podmínek přístupu k vysokoškolskému vzdělání lidem s postižením.

DOPORUČENÍ 8

Začlenit stávající technický základ minimálního standardu přístupnosti do připravované Metodiky MŠMT k zajištění rovnoprávného přístupu k vysokoškolskému vzdělání lidem se zdravotním postižením, která genericky vytvoří Minimální standard přístupnosti VŠ studia studentům se specifickými vzdělávacími potřebami a nároky [SP-SPN]¹¹⁸

Odůvodnění:

Úkolem MŠMT je do 31. 12. 2012 vypracovat Metodiku MŠMT k zajištění rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením – Minimální standardy přístupnosti vysokoškolského studia v kontextu zdravotního postižení. Metodika bude podpůrným nástrojem pro realizaci přístupného studia vysokým školám a subjektům činným v rozhodovacích procesech vysokoškolského vzdělávání. Metodika objasní podmínky přístupnosti vysokoškolského vzdělávání, včetně postupů pro jeho vytváření, a dále kritéria přístupnosti studijních programů.¹¹⁹

Předpokládaným základem Metodiky bude Dodatek č. 2 k zásadám a pravidlům financování veřejných vysokých škol na rok 2012, konkrétně jeho třetí příloha – Obecné podmínky zajišťování studia studentů se specifickými potřebami a metodický standard pro jejich naplňování – dále: „technický základ Metodiky“. Tento technický základ by měl být rozpracován do formální a obsahové podoby metodického materiálu s odpovídající strukturou, optimálně v přílohové nebo samostatné části s uvedením příkladů dobré praxe pro ty VŠ, které nemají se zpřístupňováním studia ve smyslu ADA dosud zkušenosti.

¹¹⁸ nebo zkratka SP-SSP, kde SSP je zkratka, která se v ČR začíná užívat v souvislosti se zavedením

ukazatele F ve financování VVŠ

¹¹⁹ Vláda ČR 2010b: 31

V metodice by mělo být zřetelně definováno, co se rozumí „přístupným vysokoškolským prostředím“ a zejména jak se provádí, tj. metodické postupy provádění. Měly by být uvedeny alternativy.¹²⁰ Současně tím bude genericky vytvořen soubor minimálních nepodkročitelných kritérií, na základě kterých bude možné **určit, zda** je studijní program / obor přístupný ve smyslu ADA či nikoliv (s vyloučením subjektivního hodnocení v procesu sebehodnocení.)

Metodika by měla mít charakter příručky, tzn. primárně by měla být zaměřena na systematický popis postupů (jak se co dělá), které vedou k dosažení cílů. Tím se liší od charakteru standardu (kvality), který se primárně zaměřuje na cíle, nikoliv na způsoby, jakými je cílů dosaženo.

Předpokládá se všestranné využití metodiky, metodika zejména:

- stanoví kritéria přístupnosti studijního programu / oboru
- bude sloužit jako návod vysokým školám na realizaci ADA opatření (opatření k přístupnosti VŠ)
- bude jedním ze základních výukových materiálů pro vzdělávání akademických a dalších pracovníků VŠ k tématům ADA i vně VŠ
- může být jedním z podkladů pro vnitřní a/nebo vnější hodnocení kvality VŠ (včetně případné certifikace ADA viz Doporučení 6)
- může být jedním z podkladů pro zpřesnění nákladovosti podpůrných služeb, ad.

DOPORUČENÍ 9

Do metodických a jiných relevantních dokumentů, zásad, postupů a pravidel, které jsou či budou v gesci MŠMT a které se týkají studentů se zdravotním postižením, zavádět klasifikační rámec Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (MKF)

¹²⁰ Technický základ pracuje s předpokladem, že každá vysoká škola bude mít služby zajištěny „prostřednictvím specializovaného pracoviště a existujícího technického zázemí“ (dříve nebo později). Technický základ minimálního standardu přístupnosti byl zpracován pro účely prvotního nastavení financování parametru F, tomuto účelu odpovídá jeho obsah i forma. Zaměřuje se primárně na specificky vymezenou část vzdělávacího procesu a nezahrnuje širší podmínky vysokoškolského prostředí, jejichž zohlednění je nezbytné.

Odůvodnění:

V prosinci 2009 zavedl Český statistický úřad v ČR *Mezinárodní klasifikaci funkční schopnosti disability a zdraví* ¹²¹ MKF slouží k měření zdravotního postižení na individuální i populační úrovni, **včetně posuzování specifických potřeb ve vzdělávání** a k dalším účelům. ¹²² Na úrovni základního a středního školství se v současné době připravuje systém posuzování míry specifických vzdělávacích potřeb podle metodiky MKF viz Katalogy posuzování míry specifických vzdělávacích potřeb. ¹²³ V blízké budoucnosti lze předpokládat, že absolventi středních a vyšších odborných škol, kteří mají zdravotní postižení, budou při vstupu na VŠ vybaveni touto funkční diagnostikou. Jako strategické se jeví, aby systém na VŠ byl s MKF a SŠ/VOŠ kompatibilní, aby byl kompatibilní se zaváděním MKF v ČR v dalších oblastech (sociální zabezpečení, zdravotnictví ad.), a aby se budoval i s ohledem na mezinárodní kompatibilitu MKF (studenti s postižením přijíždějící ze zahraničí a vyjíždějící do zahraničí). MKF plní funkci komunikačního systému napříč obory praxe, jedním z účelů MKF je vytvořit lepší podmínky mezioborové spolupráce na základě jednotného jazyka. Z uvedených a dalších důvodů je proto žádoucí upřednostňovat ve všech případech, kdy je to možné, posuzovací systémy a jazyk MKF než zavádět nové, izolované a s dalšími systémy nekompatibilní. Ve VŠ oblasti půjde zejména o potřebu kompatibility systému financování v rámci připravovaného zákona o finanční pomoci studentů, s nímž souvisí od 1.1.2012 nově zaváděný systém posuzování funkčních dopadů zdravotního postižení podle MKF v systému sociálního zabezpečení.

Klasifikace studentů s ohledem na jednotlivé typy zdravotního postižení a posuzování míry specifických vzdělávacích potřeb a nároků by měla být vedena

¹²¹ S účinností od 1. července 2010 formou Sdělení č. 431/2009 Sb., ze dne 18. listopadu 2009, částka 137/2009 Sb., o zavedení MKF.

¹²² Dále je MKF určena k pro účely hodnocení stupně disability, posuzování zdravotní způsobilosti k práci (pokud je fyzická osoba disabilní), předepisování a proplácení zdravotnických prostředků, pro účely zdravotních pojišťoven, pro zjišťování zdravotního stavu jako podkladu pro posouzení ve věcech dávek a služeb sociálního zabezpečení zaměstnanosti, pro posuzování dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu ve věcech sociálního zabezpečení a zaměstnanosti a pro statistické účely při hodnocení zdravotního stavu

¹²³ Katalogy jsou dostupné na WWW viz zdroj: Katalogy 2011

neutrálním způsobem pro zamezení nálepkování studentů a prevenci jejich případného sociálního vyloučení, tzn. nikoliv „zrakově postižený“, „sluchově postižený“ apod. nýbrž – v souladu s MKF – například způsobem viz podkapitola 3.1.

DOPORUČENÍ 10

Do stávající vyhlášky o postupu a podmínkách při zveřejnění průběhu přijímacího řízení na vysokých školách¹²⁴ nebo k tomuto institutu budoucího nového právního předpisu začlenit povinnost vysoké školy informovat veřejnost o počtu přístupných studijních oborů v kontextu ADA s uvedením konkrétních přístupných studijních oborů, o počtu uchazečů se zdravotním postižením, kteří podali přihlášku k přijímacímu řízení a o počtu přijatých studentů se zdravotním postižením.

Odůvodnění:

Jedním z požadavků kvality VŠ je transparentní informování veřejnosti. Součástí veřejnosti jsou potenciální uchazeči o studium, kteří mají zdravotní postižení. Uvedené informace pro ně představují důležitý prvek při rozhodování o výběru studijního oboru a vysoké školy. Informace by mohly být rovněž využity pro účely centrální evidence studijních programů/oborů které již jsou přístupné uchazečům se zdravotním postižením. Tyto informace by sloužily také k informovanosti výchovných poradců na středních školách, kde studují studenti s postižením. (přímo souvisí s Doporučením 5 – Kontexty doporučení)

DOPORUČENÍ 11

Podporovat proces zajišťování a hodnocení kvality VŠ formou organizace školení / seminářů / vzdělávacích modulů pro zainteresované subjekty

¹²⁴ V rámci vyhlášky MŠMT č. 343/2002 Sb, o postupu a podmínkách při zveřejnění průběhu přijímacího řízení na vysokých školách, v platném znění

k zavádění nástrojů pro zpřístupňování vysokoškolského studia lidem se zdravotním postižením a zvyšování kvality VŠ v kontextu ADA.

Odůvodnění:

Obsahem seminářů by ve fázi zavádění nástrojů byly zejména Metodika přístupnosti (viz Doporučení 8) a Standard kvality QS-ADA (viz Doporučení 6) s rozбором konkrétních příkladů dobré a špatné praxe. Další témata např. hodnocení výsledků studia u studentů se zdravotním postižením, koncipování přístupného studijního programu ad. Předpokládané cílové skupiny:

- manažeři VŠ
- akademičtí a další pracovníci VŠ
- pracovníci MŠMT
- členové Akreditační komise ČR a jejích pracovních skupin / pracovníci Národní akreditační agentury
- výchovní poradci na středních školách

Tyto vzdělávací aktivity by měly být realizovány vždy s přímou aktivní účastí studentů a absolventů se zdravotním postižením a ve spolupráci s pracovníky poradenských center podpory studentům s postižením na VŠ.

DOPORUČENÍ 12

Podporovat proces zajišťování a hodnocení kvality VŠ formou akreditace programů dalšího vzdělávání se zaměřením na profesionalizaci služeb studentům se zdravotním postižením na VŠ.

Odůvodnění:

Akreditované kurzy dalšího vzdělávání akademických a dalších pracovníků VŠ vytvoří podmínky pro zvyšování kvality poskytovaných služeb uchazečům a studentům se zdravotním postižením na VŠ.

DOPORUČENÍ 13

Požadovat, aby při zřízení Národní akreditační agentury bylo organizačně, personálně, materiálně a finančně zajištěno hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání z pohledu potřeb uchazečů a studentů se zdravotním postižením.

Odůvodnění:

Jde o **zásadní** systémový krok k zajištění kvality studia všem studentům bez rozdílu zdravotního stavu.

7.4 Úroveň VŠ

Zajištění kvality vzdělávacího procesu a s ním spojených služeb je v konečném důsledku odpovědností jednotlivých vysokých škol. Stejně tak je odpovědností vysokých škol zajistit odpovídající podmínky ke studiu všem, kdo mají pro studium vstupní předpoklady, a to bez rozdílu zdravotního stavu. Způsoby, jimiž VŠ může naplnit očekávání veřejnosti v tomto směru, jsou rozmanité. V zájmu vysoké školy by mělo být zvyšování připravenosti manažerů, akademických a dalších pracovníků VŠ na přijetí studentů se zdravotním postižením ke studiu na jejich VŠ.

DOPORUČENÍ 14

- a) **Účastnit se konzultačních procesů a aktivit dalšího vzdělávání k zavedení nástrojů pro vytváření přístupného vysokoškolského prostředí na národní úrovni.**
- b) **Iniciovat / zkvalitňovat aktivity na své VŠ k vytváření tohoto prostředí.**

- c) **Do všech odpovídajících procesů plánování, monitorování a hodnocení aktivit své vysoké školy od začátku zapojovat studenty / absolventy / uchazeče se zdravotním postižením (nikoliv post factum).**
- d) **Při zajišťování přístupného prostředí své instituce spolupracovat s jinými vysokými školami a dalšími zainteresovanými subjekty.**
- e) **Do svého systému vnitřního hodnocení kvality začlenit hodnocení přístupnosti studijních programů / oborů všem bez rozdílu zdravotního stavu.**

7.5 Úroveň STUDENT VŠ

DOPORUČENÍ 15

„Neumíš? NAUČÍME TĚ!
 Nemůžeš? POMŮŽEME TI!
 Nechceš? NEPOTŘEBUJEME TĚ!“

Edward Verne Roberts (viz poznámka 52 na str. 28)

[http://en.wikipedia.org/wiki/Ed_Roberts_\(activist\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Ed_Roberts_(activist))

Seznam zdrojů

Academic infrastructure [online]. 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW

<<http://www.qaa.ac.uk/assuringstandardsandquality/academicinfrastructure/Pages/default.aspx>>.

ARAGAL, F. 2003. *Evropská koncepce přístupnosti*. Luxemburg: EuCAN.

AVŠP, *Asociace vysokoškolských poradců* [online]. 2011 [cit. 31. 12. 2011].

Dostupné na WWW <<http://www.asociacevsp.cz/>>.

BARTON, L., ARMSTRONG, F. 2000. Cross-Cultural issues and Dilemas. *Handbook of Disability Studies*. p. 693-710. London: Sage Publications.

Center of Universal Design 1997. The Principles of Universal Design. [online].

1997 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<http://www.ncsu.edu/www/ncsu/design/sod5/cud/about_ud/udprinciplestext.htm>.

ČSÚ, Český statistický úřad, 2008. *Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených osob za rok 2007*. [online] Praha: ČSÚ, 2008. Dostupné

na WWW: < http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/3309-08-za_rok_2007>.

European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2005 [online].

Helsinky, 2005 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/181_CZ_Standardy_smernice_pro_zajisteni_kvality_ENQA.pdf>.

GOODLEY, D. 2011. *Disability Studies. An Interdisciplinary Introduction*.

London: Sage Publications.

HUTYRA, M. 2006. *Komparativní studie Metodiky komplexního hodnocení kvality*

a EFQM Excellence Model® Higher Education Version 2003. [online].

Ostrava, 2006 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<http://www.csvs.cz/projekty/2006_kvalita/publikace/06.pdf>.

Katalogy posuzování míry speciálních vzdělávacích potřeb 2011. online].

2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://spc-info.upol.cz/profil/?p=446>>.

KRHUTOVÁ, L. 2005a. Přístupnost staveb a dopravy. In KRHUTOVÁ, L. et. al. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc. s. 66-71.

KRHUTOVÁ, L. 2009 K přístupnosti vzdělávacího prostředí studentům vysokých

škol se zdravotním postižením ve Spojeném Království Velké Británie a Severního Irska a v České republice. *Aula*, roč. 17, č.1, s. 20-30.

KRHUTOVÁ, L. 2010a. Interní mechanismy zajištění kvality studijních programů

z hlediska přístupnosti studia lidem se zdravotním postižením. *HKVŠ Hodnocení kvality vysokých škol Současné trendy v hodnocení kvality. Sborník příspěvků z 11. semináře*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 27-35.

KRHUTOVÁ L. 2010b. Předmluva k českému vydání. In *Kodex zajištění akademické kvality a standardů ve vysokoškolském vzdělávání, Oddíl 3: Studenti se zdravotním postižením*, Praha: Úřad vlády ČR, 2010. s. 3-8.

KRHUTOVÁ, L. 2011. Úvod do disability studies. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.

Listina základních práv a svobod 1991.

LUKŠŮ, A. 2010. Management kvality a standardů ve vzdělávání. *Inflow:*

information journal [online]. 2010, roč. 3, č. 8 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.inflow.cz/management-kvality-standardu-ve-vzdelavani>>.

MICHALÍK, J. 2005. Vzdělávání. In KRHUTOVÁ, L. a kol. 2005. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

MICHALÍK, J. 2011a. Zaměstnanost. In MICHALÍK a kol. 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. s. 70-77.

MICHALÍK, J. 2011b. Charakteristika zdravotního postižení. In MICHALÍK, J. a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. s. 31-42.

MKF, *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví WHO*.

Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením, 2008. První české vydání překladu anglického vydání *International Classification of Functioning, Disability and Health*, World Health Organization, 2001. Přeložili O. Švestková a J. Pfeiffer.

MŠMT nedatováno. *IPn pro oblast terciárního vzdělávání, výzkumu a vývoje* [online] nedatováno [cit. 28. 12. 2011]. Dostupné na WWW

<<http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/ipn-pro-oblast-terciarniho-vzdelavani-vyzkumu-a-vyvoje>>.

MŠMT 2010a Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015. [online] 2010 [cit. 28. 12. 2011]. Dostupné na WWW

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavaci-a-vedecke-vyzkumne-vyvojove-a>>.

MŠMT 2011c Analýza současné situace studentů se specifickými nároky na vysokých školách [online] 2010 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/analyza-soucasne-situace-studentu-se-specifickymi-naroky-na>>.

MŠMT 2011d *Strategický rámec vysokoškolské politiky ČR* [online] 2011 [cit.

31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/file/15287>>.

MŠMT 2011e *Zásady a pravidla financování veřejných vysokých škol pro rok*

2012 [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.msmt.cz/ekonomika-skolstvi/zasady-a-pravidla-financovani-verejnych-vysokych-skol-pro>>.

MŠMT 2011f Aktualizace *Dlouhodobého záměru ministerstva na rok 2012*.

[online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.msmt.cz/file/16146>>.

NAEP Národní agentura pro evropské vzdělávací programy. [online] 2007-2011

[cit. 2011-09-17]. Dostupné na WWW:

<http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=57>.

Náležitosti žádosti. [online] Soubor dokumentů Akreditační komise ČR. 2011

[cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.akreditacnikomise.cz/cs/nalezitosti-zadosti.html>>.

OECD 2003. *Disability in Higher Education*. [online] 2007-2011

[cit. 2011-09-17]. Dostupné na WWW:

<<http://www.udc.es/cufie/uadi/doc/Disability%20in%20Higher%20Education.pdf>>.

OECD 2011. *Inclusion with Disability in Tertiary Education and Employment*.

[online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<[http://www.oecd.org/document/59/0,3746,en_2649_37455_45141755_1_1_1_37455,00.html#Pathways for Disabled](http://www.oecd.org/document/59/0,3746,en_2649_37455_45141755_1_1_1_37455,00.html#Pathways%20for%20Disabled)>.

Pravidla tvorby přístupného webu. [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011].

Dostupné na WWW: <<http://www.pravidla-pristupnosti.cz/>>.

RAIS, K. 2011. IP: *Zajišťování a hodnocení kvality v systému terciárního*

vzdělávání. Podklad pro konferenci v Teči 28. dubna 2011.

RVŠ, Rada vysokých škol. Bilanční a hodnotící zpráva o činnosti Rady vysokých

škol 2009-2011. [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.radavs.cz/clanek.php?c=1255&oblast=9>>.

SAVIČOVÁ, K. nedatováno. *Ministr Josef Dobeš představil základní principy*

reformy vysokého školství [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/ministr-josef-dobes-predstavil-zakladni-principy-reformy>>.

Sdělení Českého statistického úřadu č. 431/2009 Sb., o zavedení

Mezinárodní klasifikace funkční schopnosti disability a zdraví (MKF).

SKOPAL, J., KRATOCHVÍL, J. 2008. Mezinárodní pracovní dohoda IWA 2:2007,

System managementu kvality - Směrnice pro uplatnění ISO 9001:2000 ve vzdělávání. *Perspektivy jakosti*. [online] 2008 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.perspektivyjakosti.cz/k-hlavnimu-tematu/mezinarodni-pracovni-dohoda-iwa-2-2007-system-managementu-kvality-smernice-pro-uplatneni-iso-9001-2000-ve-vzdelavani.html>>.

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area 2005. [online] European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2005 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.ehea.info/>>.

Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí 2011[online] Soubor dokumentů, 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.akreditacnikomise.cz/cs/standardy-pro-posuzovani-zadosti.html>>.

Standardy a směrnice pro zajištění kvality v Evropském prostoru

terciárního vzdělávání 2005 (Překlad z anglického originálu *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area 2005*) [online] European Association for Quality Assurance in Higher Education, Helsinki, 2005. Dostupné na WWW: <http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/181_CZ_Standardy_smernice_pro_zajisteni_kvality_ENQA.pdf>.

Terciární vzdělávání 2011. Národní ústav odborného vzdělávání, Praha [online]

2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuov.cz/terciarni-vzdelavani?highlightWords=terci%C3%A1rn%C3%AD+vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>>.

The British Accreditation Council for Independent Further and Higher Education

(BAC) *Accreditation Handbook*. [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.the-bac.org/accreditation/handbooks/ahuk1112.pdf>>.

The Quality Assurance Agency for Higher Education 2010. Code of practice for the assurance of academic quality and standards in higher education, Section 3: Disabled students [online]. 2010 [cit. 2010-09-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.qaa.ac.uk/AssuringStandardsAndQuality/code-of-practice/Pages/default.aspx>>.

Překlad z angličtiny: *Kodex zajištění akademické kvality a standardů ve vysokoškolském vzdělávání, Oddíl 3: Studenti se zdravotním postižením*, Praha: Úřad vlády ČR, 2010. Dostupné také na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/vydavatelstvi/vydane-publikace/kodex-zajisteni-akademicke-kvality-a-standardu-ve-vysokoskolskem-vzdelavani--oddil-3--studenti-se-zdravotnim-postizenim--brezen-2010-79425/>>[cit. 31.12.2011].

TITZL, B. 2000. *Postižený člověk ve společnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením 2010: *Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010, částka 4*, s. 66-128. Dostupné také z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/umluva-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim--70247/>>.[cit. 31. 12. 2011].

Universal Design in Postsecondary Education: Process, Principles, and Applications Universal Design for Postsecondary Education. [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.washington.edu/doit/Brochures/Academics/ud_post.html>.

VINŠ, V. 2004. Hodnocení akreditační komise. [online] Dokument Akreditační komise ČR. 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.akreditacnikomise.cz/attachments/148_hodnoceni_kvality_vs.pdf>.

Vláda ČR 2010a. *Strategie systémového zpřístupňování vysokoškolského studia studentům se zdravotním postižením v ČR*. [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/strategie-systemoveho-zpristupnovani-vs-vzdelavani-studentum-se-zdravotnim-postizenim-v-cr-73391/>>.

Vláda ČR 2010b. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se*

zdravotním postižením na období 2010 – 2014, schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. 3. 2010 č. 253 [online] 2011 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:

<<http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/narodni-plan-vytvoreni-rovných-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2010---2014-70026/>>.

Vláda ČR 2010c. *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání – návrh přípravné*

fáze schválený usnesením vlády České republiky ze dne 15. 3. 2010 č. 206. [online] 2010 [cit. 2010-09-17]. Dostupné na WWW:

<http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2010&03-15>.

Vláda 2010d. *Národní rozvojový program mobility pro všechny* schválený usnesením Vlády České republiky ze dne 26. 3. 2008 č. 292. [online]. 2008 [cit. 31. 12. 2011]. Dostupné na WWW:<<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/vvzpo/program-mobility/program-mobility-15394/>>.

Legislativa ČR v platném znění

Vyhláška č. 42/1999 Sb. o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu

Vyhláška č. 64/2008 Sb. o přístupnosti webových stránek orgánů veřejné správy

Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Vyhláška č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb

Zákon č. 65/1965 Sb. zákoník práce

Zákon č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě

Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů

Zákon č. 155/1998 Sb.	o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob
Zákon č. 183/2006 Sb.	o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
Zákon č. 198/2009 Sb.	o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
Zákon č. 435/2004 Sb. Zákon č. 561/2004 Sb.	o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Příloha 1

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, článek 24

Zdroj:

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením 2010: *Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010, částka 4*, s. 66-128.

Článek 24 Vzdělávání

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají právo osob se zdravotním postižením na vzdělání. S cílem realizovat toto právo bez diskriminace a na základě rovných příležitostí, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí začleňující vzdělávací systém na všech úrovních a celoživotní vzdělávání zaměřené na:
 - a) plný rozvoj lidského potenciálu a smyslu pro vlastní důstojnost a uvědomění si vlastní hodnoty, stejně jako na posilování úcty k lidským právům, základním svobodám a lidské různorodosti;
 - b) rozvoj osobnosti, nadání a kreativity osob se zdravotním postižením, jakož i jejich duševních a tělesných schopností, v co největší možné míře;
 - c) účinné zapojení osob se zdravotním postižením do života ve svobodné společnosti.

2. Při uskutečňování tohoto práva státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí aby:
 - a) osoby se zdravotním postižením nebyly z důvodu svého postižení vyloučeny ze všeobecné vzdělávací soustavy a aby děti se zdravotním postižením nebyly z důvodu svého postižení vyloučeny z bezplatného a povinného základního vzdělávání nebo středního vzdělávání;
 - b) osoby se zdravotním postižením měly na rovnoprávném základě s ostatními přístup k inkluzivnímu, kvalitnímu a bezplatnému základnímu vzdělávání a střednímu vzdělávání v místě, kde žijí;
 - c) byla jim poskytována přiměřená úprava podle individuálních potřeb;
 - d) osobám se zdravotním postižením byla v rámci všeobecné vzdělávací soustavy poskytována nezbytná podpora umožňující jejich účinné vzdělávání;
 - e) účinná opatření individualizované podpory byla realizována v prostředí, které v souladu s cílem plného začlenění maximalizuje vzdělávací pokroky a sociální rozvoj.
3. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, umožní osobám se zdravotním postižením získat praktické a sociální dovednosti, které by usnadnily jejich plné a rovné zapojení do systému vzdělávání a do života společnosti. Za tímto účelem přijmou státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, příslušná opatření a zejména:
 - a) umožní studium Braillova písma, alternativního písma a augmentativních a alternativních způsobů, prostředků a formátů komunikace, rozvoj orientačních schopností a mobility, jakož i vzájemnou podporu ze strany osob v rovnocenné situaci a poradenství;
 - b) umožní studium znakového jazyka a podporu jazykové identity společenství neslyšících;
 - c) zajistí, aby nevidomým, neslyšícím a hluchoslepým osobám, a zejména dětem, bylo poskytováno vzdělávání v jazycích a způsobech a prostředcích komunikace, které jsou pro dotyčnou osobu nejvhodnější, a v prostředích, která maximalizují vzdělávací pokroky a sociální rozvoj.
4. S cílem přispět k zajištění realizace tohoto práva, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou příslušná opatření pro zaměstnávání učitelů, včetně učitelů se zdravotním postižením, kteří ovládají znakový jazyk a/nebo Braillovo písmo, a pro přípravu odborníků a pracovníků, kteří působí na všech

úrovních vzdělávání. Tato příprava bude zahrnovat informace o problematice zdravotního postižení a využívání vhodných augmentativních a alternativních způsobů, prostředků a formátů komunikace, vzdělávacích technik a materiálů přizpůsobených potřebám osob se zdravotním postižením.

5. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby osoby se zdravotním postižením měly možnost přístupu k obecnému terciárnímu vzdělávání, odborné přípravě na výkon povolání, vzdělávání dospělých a celoživotnímu vzdělávání bez diskriminace a na rovnoprávném základě s ostatními. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby osobám se zdravotním postižením byla poskytována přiměřená úprava.

Plný text Úmluvy je dostupný také na WWW [cit. 31. 12. 2011]:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/umluva-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim--70247/>.

Příloha 2

Dodatek k Zásadám a pravidlům financování veřejných vysokých škol

Zdroj:

MŠMT 2011. *Dodatek č. 2 Podpora financování zvýšených nákladů studentů se specifickými potřebami*. [online] 2011. [cit. 31. 12. 2011] Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/file/18715>.

Dodatek č. 2

k „Pravidlům pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 2 434/2011-33 ze dne 28. ledna 2011“, specifikující financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami (č.j.: 23 728/2011-30).

Článek 1

Působnost dodatku

- (1) Tento dodatek upravuje pravidla pro poskytování prostředků příspěvku ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost (dále jen „příspěvek“) veřejným vysokým školám za účelem podpory financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami (dále jen „studium SSP“) v akreditovaných studijních programech na veřejných vysokých školách, a to pro období financování počínající kalendářním rokem 2012.
- (2) Úprava obsažená v tomto dodatku se užije přednostně před obecnou úpravou obsaženou v dosavadním znění „Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 2 434/2011-33 ze dne 28. ledna 2011“ (dále jen „Obecná pravidla“).

Článek 2

Podmínky poskytování a užití prostředků

- (1) Prostředky příspěvku určené k podpoře financování zvýšených nákladů veřejné vysoké školy uvedených v článku 1 odst. 1 tohoto dodatku (dále jen „prostředky na zvýšené náklady na studium SSP“) mohou být veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) poskytovány **v rámci článku 4 ukazatele F Obecných pravidel**, a to jako součást příspěvku, avšak na základě samostatné žádosti veřejné vysoké školy, jejíž náležitosti jsou uvedeny v článku 3.

- (2) Prostředky na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP budou veřejným vysokým školám přiznávány v rámci **Rozhodnutí ministerstva o poskytnutí příspěvku veřejné vysoké škole** (dále jen „Rozhodnutí“); v příloze Rozhodnutí bude vymezen účel, na který jsou prostředky na zvýšené náklady na studium SSP dané veřejné vysoké škole poskytovány.
- (3) Ministerstvo každoročně stanoví celkovou částku určenou na podporu financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem SSP na veřejných vysokých školách v příslušném kalendářním roce na základě rozpočtových možností své kapitoly státního rozpočtu.
- (4) **Výše prostředků na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP** bude ministerstvem stanovena na základě kvantifikace výkonů vysoké školy při zajišťování studia SSP následovně: počet studentů v jednotlivých kategoriích vyjadřujících typ postižení (typologie postižení dle přílohy č. 1 tohoto dodatku), vynásobený částkami kvantifikujícími zvýšenou nákladovost studia SSP a poměrovými koeficienty vyjadřujícími náročnost zajišťování studia v závislosti na typu postižení a studovaném oboru (dle přílohy č. 2 tohoto dodatku), určí hodnotu zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami dané vysoké školy. Pokud částka za všechny veřejné vysoké školy převyší prostředky vyčleněné ministerstvem na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP dle čl. 2 odst. 3, budou zjištěné finanční prostředky jednotlivých škol jednotně redukovány v poměru hodnot: zjištěná částka za veřejné vysoké školy a celkový objem prostředků vyčleněný ministerstvem.
- (5) Na poskytnutí prostředků na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP nemají veřejné vysoké školy právní nárok.
- (6) Podmínky použití příspěvku na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP a jeho finančního vypořádání upravují právní předpisy [zejména zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 52/2008 Sb., kterou se stanoví zásady a termíny finančního vypořádání vztahů se státním rozpočtem, státními finančními aktivy nebo Národním fondem], Obecná pravidla, tento dodatek a Rozhodnutí.
- (7) Veřejná vysoká škola, která se uchází o příspěvek na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP, je povinna splnit povinnosti příjemce prostředků ze státního rozpočtu, stanovené v Rozhodnutí, v Obecných pravidlech, v tomto dodatku a jeho přílohách a v příslušných právních předpisech; dále je též povinna vést o zajišťování studia SSP průběžnou vnitřní evidenci, jejíž součástí jsou údaje identifikující studenty se

specifickými potřebami (zpracovávané s předchozím písemným informovaným souhlasem dotčených studentů); uvedenou evidenci je vysoká škola pro účely kontroly využití prostředků příspěvku povinna uchovávat po dobu alespoň tří let následujících po uplynutí kalendářního roku, pro který byly prostředky příspěvku veřejné vysoké škole Rozhodnutí poskytnuty.

(8) Vysoká škola, která se uchází o příspěvek na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP, je povinna v návaznosti na vnitřní evidenci a na základě písemného informovaného souhlasu dotčeného studenta údaje o postižení a jeho typu za každého studenta, na něhož budou školou nárokovány finanční prostředky, evidovat prostřednictvím Sdružených informací matrik studentů (SIMS). Uvedené údaje bude možné vkládat do SIMS pouze na základě uznatelného dokladu, kterým je:

- a) doklad o zdravotním postižení ve smyslu § 67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, nebo
- b) doklad o invaliditě libovolného stupně ve smyslu § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, nebo
- c) průkaz mimořádných výhod libovolného stupně ve smyslu § 86 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, nebo
- d) doklad o specifické poruše učení zjištěné na základě obecně dohodnutých výsledků v obecně dohodnutých psychometrických testech, nebo
- e) lékařská zpráva o výsledcích odborného lékařského vyšetření v případě osob s psychickou poruchou nebo s chronickým somatickým onemocněním, pokud se nemohou prokázat doklady uvedenými výše v písm. a)–c).

(9) Vysoká škola, která se uchází o příspěvek na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP, je oprávněna u osob splňujících podmínku uvedenou v odst. (8) vkládat do SIMS údaje o postižení a jeho typu pouze na základě evidovaného dokladu o diagnostice, kterou škola vyšetřila prokazatelným praktickým způsobem, nikoli na základě prohlášení uchazeče nebo na základě dokladů uvedených v odst. 8, písm. a–e), skutečný funkční dopad objektivně doloženého zdravotního postižení na aktivity nezbytné pro studium zvoleného oboru (viz dále příloha č. 1), a dále dokladu o tom, že uchazeč s využitím služeb poskytnutých v souladu s takto provedenou diagnostikou splnil nároky standardního přijímacího řízení.

Článek 3

Žádost o poskytnutí prostředků

(1) Samostatnou písemnou žádost veřejné vysoké školy o poskytnutí prostředků na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP (dále jen „žádost“), předkládanou ministerstvu, podepisuje rektor dané vysoké školy.

(2) Žádost vždy obsahuje též tyto údaje:

- a) název žadatele,

- b) prohlášení, že veřejná vysoká škola má vytvořeny podmínky a splňuje předpoklady k zajišťování studia studentů se specifickými potřebami podle metodického standardu uvedeného v příloze č. 3 tohoto dodatku, zejména
 - garantuje minimální technické a technologické zázemí a jeho přístupnost studentům se specifickými potřebami
 - je schopna garantovat poskytování služeb uspokojujících specifické potřeby a nároky studentů
 - zavazuje se zveřejnit výstupy poskytnutých služeb tam, kde veřejná dostupnost výstupu je součástí minimálního standardu
- c) charakteristiku a uvedení rozsahu zajišťovaných činností v souvislosti se studiem studentů se specifickými potřebami,

(3) Žádost se předkládá ministerstvu v době od 1. listopadu do 30. listopadu kalendářního roku, bezprostředně předcházejícího roku financování.

(4) Rozhodným datem pro zjištění počtu studentů a jejich vykázaní v rámci žádosti o poskytnutí příspěvku na zvýšené náklady na studium SSP je 31. říjen roku bezprostředně předcházejícího kalendářního roku, pro který je o poskytnutí příspěvku žádáno.

Článek 4

Hodnocení žádostí

- (1) Ministerstvo posuzuje žádosti zejména z hlediska splnění formálních náležitostí žádosti, věcné úplnosti žádosti a oprávněnosti uplatněných požadavků.
- (2) Ministerstvo posuzuje žádosti s ohledem na údaje Sdružených informací matrik studentů (SIMS) podle článku 2 odst. 7 tohoto dodatku, pro rok 2012 podle článku 5 tohoto dodatku.
- (3) Ministerstvo je oprávněno kontrolovat podklady, na jejichž základě poskytne prostředky na zvýšené náklady studia SSP, i po ukončení hodnocení žádosti. K těmto kontrolám může přizvat i další odborné subjekty, které nejsou součástí ministerstva.

Článek 5

Přechodná ustanovení

- (1) Předání informací pro stanovení prostředků na studium SSP podle čl. 2, odst. 8 a 9, bude pro rozpočtové období 2012 realizováno mimo SIMS na základě písemné dispozice ministerstva.

- (2) Pro rok 2012 lze splnění požadovaných podmínek uvedených v čl. 2, odst. 8 a 9, v čl. 3., odst. 2, písm. b, a v příloze 3 doložit v průběhu uvedeného rozpočtového období, nejpozději však do zahájení akademického roku 2012/13.

Článek 6

Platnost

Tento dodatek nabývá platnosti dnem jeho podpisu.

V Praze dne

.....

prof. Ing. Ivan Wilhelm, CSc.

náměstek pro výzkum a vysoké školství

Příloha č. 1 (k Dodatku č. 2 výše)

Typologie postižení pro účely financování zvýšených nákladů spojených se zajišťováním studia studentů se specifickými potřebami

1. Východiska typologie

Klasifikace postižení vychází výhradně z aspektů relevantních pro studium na vysoké škole a zohledňuje jejich finanční dopad. Medicínské hledisko je při klasifikaci bráno v potaz jako vstupní informace kvůli základní objektivitě vznášených nároků, nikoli jako rozhodující aspekt pro zařazení do některé z navrhovaných subkategorií. Ty vycházejí důsledně z funkčního principu klasifikace, i když jim jsou přiřazeny termíny, které mohou lékařskou diagnózu implikovat.

Funkčním principem klasifikace se rozumí takový přístup, při němž není rozhodující samotná lékařská diagnóza, ale její praktický dopad na pracovní a komunikační postupy, které je nutné volit během studia či výzkumu na vysoké škole. O těchto postupech nerozhoduje student sám, ale jsou výsledkem dohody uzavřené mezi studentem, odborným servisním pracovištěm vysoké školy a zástupcem fakulty, resp. studijního oboru, na základě vyšetření komunikačních možností studenta a s tím hlavním cílem, aby umožňovaly po stránce formální i obsahové korektní průchod studijním oborem a dosažení potřebného studijního, pracovního nebo výzkumného cíle. Tím je také dáno, že se v klasifikaci neobjevují některé kategorie, které se z jasných lékařských důvodů jako samostatné vyčleňují (např. DMO), neboť aplikováním zvoleného principu by mělo být vždy možné jejich funkční dopad (např. související pohybové nebo neurologické postižení) promítnout do některé ze skupin uvedených.

2. Typologie postižení studentů se specifickými potřebami

A. Student se zrakovým postižením

A1. lehce zrakově postižený / uživatel zraku

A2. těžce zrakově postižený / uživatel hmatu/hlasu

B. Student se sluchovým postižením

B1. nedoslýchavý / uživatel verbálního jazyka

B2. neslyšící / uživatel znakového jazyka

C. Student s pohybovým postižením

C1. s postižením dolních končetin (paraplegie)

C2. s postižením horních končetin (jemné motoriky)

- D. **Student se specifickou poruchou učení**
- E. **Student s psychickou poruchou nebo s chronickým somatickým onemocněním**

3. Definice typů postižení studentů se specifickými potřebami

Lehce zrakově postižený / Uživatel zraku (A1)

Osoba, jejíž zraková vada stále umožňuje práci zrakem (a to i s textem), s běžnými formáty dokumentů, včetně vizuálních. Úprava obrazu pozůstává ve zvětšování nebo jiných změnách optického charakteru, není třeba využívat odečítače obrazovky.

Těžce zrakově postižený / Uživatel hmatu / hlasu (A2)

Osoba, která pracuje buď s hmatově tištěnými dokumenty nebo s odečítači obrazovky (v kombinaci s hmatovým displejem nebo hlasovým výstupem), který vyžaduje editovatelný formát textového dokumentu, příp. dokument obsahově i formálně adaptovaný. Jsou zde tedy zahrnuti i ti, pro něž je v tradiční terminologii vyhrazen termín těžce slabozraký, nevidomý, příp. prakticky nevidomý.

Nedoslyšavý / Uživatel verbálního jazyka (B1)

Osoba, která informace spontánně přijímá i podává prostřednictvím verbálního jazyka (ať už formou psanou nebo mluvenou), v českém prostředí primárně používá český jazyk. Jsou zde tedy zahrnuti i ti, kdo jsou z hlediska striktně medicínského neslyšící (např. později ohluchlí), nicméně se cítí být primárně mluvčími verbálního, nikoli znakového jazyka.

Neslyšící / Uživatel znakového jazyka (B2)

Osoba, která informace spontánně přijímá i podává prostřednictvím znakového jazyka, v českém prostředí primárně používá český znakový jazyk, příp. jinou formu neverbální komunikace, byť založenou na českém jazyce.

Pohybově postižený – s postižením dolních končetin (C1)

Osoba, která – s ohledem na své pohybové postižení – ke svému samostatnému pohybu nezbytně potřebuje a využívá dalších osobních zařízení, ať už se jedná o opěrné hole, nebo mechanické či elektrické vozíky. Kategorie zahrnuje tedy i ty, jejichž lékařská diagnóza primárně pojmenovává pouze příčinu (např. DMO), nikoli prokazatelné sekundární dopady primární diagnózy na funkci pohybového aparátu.

Pohybově postižený – s postižením horních končetin (C2)

Jemná motorika horních končetin je snížena natolik, že osoba není schopna operativně a efektivně vykonávat činnosti, které se se studiem běžně spojují – pořizování poznámek vlastní rukou, příp. i na klávesnici, manipulace s předměty a zařízeními, které jsou nezbytné pro plnění studijních povinností (fyzické knihy, psací potřeby, přístrojovou technika atd.), příp. manipulace s předměty běžné denní potřeby.

Osoba se specifickou poruchou učení (D)

Osoba, které dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, příp. často souběžně se vyskytující ADHD (hyperaktivita s poruchou pozornosti) objektivně brání standardním způsobem plnit studijní povinnosti.

Osoba s psychickou poruchou nebo s chronickým somatickým onemocněním (E)

Osoba, které psychická porucha či onemocnění nebo chronické somatické onemocnění objektivně brání standardním způsobem plnit studijní povinnosti nebo si žádají organizačních opatření ze strany školy.

Příloha č. 2 (k Dodatku č. 2 výše)

Kvantifikace zvýšené nákladovosti na studia SSP pro jednotlivé typy postižení

Typ postižení studenta	Částka zvýšených nákladů *) (v Kč)	Koeficient 0,7	Koeficient 1	Koeficient 1,5
[A1] Uživatel zraku	70 000,	pedagogika, filologie, teologie, právo, filozofie	psychologie, sociologie, historie, ekonomie, sport	technické a přírodní vědy, zdravotnické obory
[A2] Uživatel hmatu/hlasu	95 000	pedagogika, filologie, teologie, právo, filozofie	psychologie, sociologie, historie, ekonomie, sport	technické a přírodní vědy, zdravotnické obory
[B1] Uživatel verbálního jazyka	70 000,	pedagogika, sport	technické a přírodní vědy, ekonomie, zdravotnické obory	filologie, právo, sociologie, psychologie, filozofie
[B2] Uživatel znakového jazyka	150 000,	pedagogika, sport	technické a přírodní vědy, ekonomie, zdravotnické obory	filologie, právo, sociologie, psychologie, filozofie
[C1] s postižením dolních končetin	50 000,	pedagogika, filologie, teologie, právo, filozofie	technické a přírodní vědy	sport
[C2] s postižením horních končetin	110 000,	pedagogika, filologie, teologie, právo, filozofie	technické a přírodní vědy	sport
[D] se SPU	20 000,	X	všechny obory	X
[E] s psychickou poruchou nebo s chronickým somatickým onemocněním	9 000,	X	všechny obory	X

*) Částka zvýšených nákladů představuje maximum, které lze poskytnout veřejné vysoké škole za účelem podpory financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami. Pokud částka za všechny veřejné vysoké školy (zjištěná z údajů evidovaných v SIMS, případně z žádosti VŠ) převyší prostředky vyčleněné ministerstvem na podporu financování zvýšených nákladů na studium SSP, budou zjištěné finanční prostředky jednotlivých škol odpovídající mírou redukovány.

Příloha č. 3 (k Dodatku č. 2 výše)

Obecné podmínky zajišťování studia studentů se specifickými potřebami a metodický standard pro jejich naplňování

a) Obecné podmínky zajišťování studia studentů se specifickými potřebami

- I. Vysoká škola je schopná garantovat poskytování služeb uspokojujících specifické potřeby studentů, tzn. vysoká škola personálně, technicky i organizačně zajišťuje takové intervence, které uspokojí specifické potřeby studentů s ohledem na jejich postižení, a to v minimálním rozsahu a kvalitě danými metodickým standardem (část b) této přílohy).
- II. Vysoká škola je schopná garantovat minimální personální zajištění studia osob se specifickými potřebami, tzn. vysoká škola zřizuje/vyčleňuje specializované pracoviště, jež je personálně schopno zajistit servis v požadované kvalitě (viz níže seznam standardizovaných servisních opatření) a požadovaném rozsahu, nebo pro přechodnou dobu, příp. pro činnosti, pro něž není schopna garantovat personální zázemí (a tedy servis samotný v požadované kvalitě a v očekávaném rozsahu), zajišťuje potřebné služby prostřednictvím třetí strany.
- III. Vysoká škola prokáže, že učinila organizační opatření, jež způsobem jednotným pro celou vysokou školu nebo její součást jednoznačně vymezují způsob zabezpečování služeb pro studenty se specifickými potřebami prostřednictvím specializovaného pracoviště a existujícího technického zázemí v souladu s dohodnutými standardy, včetně povinnosti zveřejnit výstupy tam, kde veřejná dostupnost výstupu je součástí minimálního standardu.
- IV. Specifikace podmínek pro zabezpečení studia, které jako povinnost příjemce vyplývají obecně z ustanovení §§ 18 a 18a zákona o vysokých školách a z „Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy“, včetně vymezení standardů poskytovaných služeb podle jednotlivých typů postižení jsou uvedeny v části b) této přílohy.

b) Metodický standard pro naplňování podmínek pro zabezpečení studia u jednotlivých typů postižení studentů se specifickými potřebami

I. Vstupní podmínky pro financování nákladů na studium osob se specifickými potřebami

Pro zajištění minimálního standardu služeb pro studenty se specifickými potřebami může veřejná vysoká škola požádat MŠMT o poskytnutí příspěvku na úhradu relevantních nákladů. Finanční náročnost poskytovaného servisu, resp. princip jejího výpočtu je součástí dokumentu Zásady a pravidla financování veřejných vysokých škol pro rok 2012 a další. V případě, že vysoká škola žádá o příspěvek v souladu s tímto metodickým standardem, je povinna prokázat:

- **že podmínky přijímacího řízení splnila osoba, která má:**
 - doklad o zdravotním postižení ve smyslu § 67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, **nebo**
 - doklad o invaliditě libovolného stupně ve smyslu § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, **nebo**
 - průkaz mimořádných výhod libovolného stupně ve smyslu § 86 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, **nebo**
 - doklad o specifické poruše učení zjištěné na základě obecně dohodnutých výsledků v obecně dohodnutých psychometrických testech¹²⁵, **nebo**
 - lékařskou zprávu dokládající psychickou poruchu,
 - **a která má** specifické vzdělávací potřeby, neboť náleží do některé z výše uvedených skupin A-E (viz příloha 1., odst. 2 a 3); toto typologické zařazení studenta je škola povinna prokázat diagnostikou, která předchází přijímacímu řízení (pokud ke vzniku specifických potřeb nedošlo dodatečně u studenta, který v době přijímacího řízení specifické potřeby neměl) a při níž škola praktickým způsobem (nikoli jen na základě prohlášení uchazeče) ověří dopad lékařské nebo psychologické diagnózy na komunikaci uchazeče při aktivitách nezbytných pro studium zvoleného oboru; současně škola ověří minimální kompetence těchto uchazečů tak, aby byla zajištěna maximální kvalita poskytovaných služeb.
- **že garantuje minimální technické a technologické zázemí a jeho přístupnost studentům se specifickými potřebami**
 - bezbariérové prostory, příp. taková technická opatření, která umožňují bariéry překonávat bez improvizovaných jednorázových řešení;
 - interiér a mobiliář prostor vysoké školy (v případě potřeby též ubytovacích) adaptovatelný na objektivní nároky studentů s určitým typem postižení (např. stavitelné pracovní stoly pro studenty s pohybovým postižením dolních končetin, možnost modifikací světelných podmínek pro studenty se zrakovým postižením: zastiňování – přisvětlování pracovních prostor, možnost změny dispozic studijních místností pro potřeby studentů se sluchovým postižením – s ohledem na postavení tlumočnicků apod.);
 - vybavení speciálními informačními technologiemi (vlastní hardware i software), jež představují základní garanci technické přístupnosti studia a studijních

¹²⁵ Aktuálně: Pavla Cimlerová, Daniela Pokorná, Eva Chalupová a kol. *Diagnostika specifických poruch učení u adolescentů a dospělých osob*. Praha: IPPP 2008.

materiálů a také objektivitu při plnění studijních povinností, včetně testování; tímto technickým vybavením se nemyslí takové, jež primárně slouží osobní potřebě jednotlivých studentů (např. jako dlouhodobá zápůjčka¹²⁶), ale které tvoří pracovní prostředí přístupné akademickým pracovníkům a studentům při výuce, při nábídku studijních a pracovních strategií i při testování; o jeho technickou podporu a funkčnost se starají odborní pracovníci školy;

- základní technologické vybavení (hardware i software) pro zabezpečení standardních servisních služeb garantovaných vysokou školou (např. pro zpracování studijní literatury: skenery, OCR, tiskárny – včetně tiskáren bodového písma apod.);
- zabezpečování přístupnosti vnitřních informačních systémů vysoké školy, příp. těch, s nimiž vysoká škola jako s prostředky své výuky běžně pracuje (např. administrativní či e-learningová prostředí) – vysoká škola trvale zajišťuje, aby virtuální prostor, jež spravuje, příp. využívá, splňoval základní technické požadavky na bezbariérové prostředí a současně poskytuje vstupní technické i organizační zaškolení těm studentům, jimž jejich postižení neumožňuje samostatnou bezproblémovou orientaci v cizím a strukturně náročném prostředí;
- **že provozně garantuje poskytování služeb uspokojujících specifické potřeby a nároky studentů**
 - vysoká škola personálně, technicky i organizačně zajišťuje takové intervence, které uspokojí specifické potřeby studentů s ohledem na jejich postižení, a to v minimálním rozsahu a kvalitě danými tímto metodickým standardem (podrobně k výčtu nároků viz níže kap. II a k seznamu standardizovaných servisních opatření viz kap. III);
 - vysoká škola zřizuje/vyčleňuje specializované pracoviště, jež je personálně schopno zajistit servis v požadované kvalitě (viz níže seznam standardizovaných servisních opatření) a požadovaném rozsahu, nebo
 - vysoká škola pro přechodnou dobu, příp. pro činnosti, pro něž není schopna garantovat personální zázemí (a tedy servis samotný v požadované kvalitě a v očekávaném rozsahu), zajišťuje potřebné služby prostřednictvím třetí strany¹²⁷.

¹²⁶ Tyto potřeby jsou primárně uspokojovány z jiných zdrojů, na jejichž čerpání mají obecně osoby s postižením nárok, např. na základě vyhlášky 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení.

¹²⁷ Zadavatelem objednávky na poskytnutí služeb třetí stranou je vysoká škola, nikoli student. Tento postup je garancí toho, že služby budou poskytnuty v souladu s níže definovanými standardy, neboť garantem poskytování nárokovatelných služeb je vysoká škola, a budou uhrazeny z rozpočtu zadavatelské instituce.

- **že učinila a trvale dodržuje základní organizační opatření** (definovaná i prostřednictvím vnitřních předpisů)
 - vysoká škola definuje pravidla, jež způsobem jednotným pro celou školu nebo její součást jednoznačně vymezují způsob zabezpečování služeb pro studenty se specifickými potřebami prostřednictvím specializovaného pracoviště a existujícího technického zázemí v souladu s dohodnutými standardy včetně povinnosti zveřejnit výstupy tam, kde veřejná dostupnost výstupu je součástí minimálního standardu;
 - vysoká škola je povinna přijmout ke studiu studenta se specifickými potřebami, nebrání-li případná adaptace studia absolvování studovaného oboru v rozsahu daném řádnou akreditací, přípustné jsou pouze modifikace formální (technické a organizační) stránky studia;

II. Typologie nároků kladených vysokou školou na studenta a odpovídajících služeb zajišťovaných vysokou školou pro studenty se specifickými potřebami

II.1. Nároky na sociální a mluvní komunikaci

Typ studenta / Specifické potřeby	[0] žádné ¹²⁸	[1] prostor a doba trvání komunikace ¹²⁹	[2] zpřístupnění mluveného slova ¹³⁰
[A1] uživatel zraku	*		

¹²⁸ Specifické potřeby objektivně nevznikají, případně subjektivně dané potřeby kompenzuje na své straně student.

¹²⁹ Komunikace se odehrává v takových podmínkách (vzdálenost od mluvčího, rychlost a zřetelnost artikulace, doba trvání), aby bylo možné sledovat vizuálně sledovat každého jejího účastníka (včetně odezírání ze rtů).

¹³⁰ Nárok je uspokojován tlumočnickým nebo zapisovatelským / vizualizačním servisem.

[A2] uživatel hmatu/hlasu	*		
[B1] uživatel verbálního jazyka	*	*	
[B2] uživatel znakového jazyka		*	*
[C1] s postižením dolních končetin	*		
[C2] s postižením horních končetin	*		*
[D] se SPU	*		
[E] s psych. poruchou nebo chron. onemocněním	*		

II.2. Nároky na práci s psaným textem

Typ studenta / Specifické potřeby	[0] žádné	[1] časová kompenzace ¹³¹	[2] EED ¹³²	[3] NED ¹³³	[4] HD ¹³⁴
[A1] uživatel zraku	*	*		*	
[A2] uživatel hmatu/hlasu		*	*		*

¹³¹ Čas na práci s psaným textem prodloužen o dobu objektivně nutnou v daném jednotlivém případě ke kompenzaci komunikačního specifika v souvislosti s typem postižení a typem nároku, který na studenta klade konkrétní studijní aktivita. Více viz časová kompenzace.

¹³² Editovatelný elektronický dokument 1. nebo 2. řádu – nárok je uspokojován servisním opatřením zpracování studijní literatury.

¹³³ Neditovatelný elektronický dokument – nárok je uspokojován servisním opatřením zpracování studijní literatury.

¹³⁴ Hmatový dokument – nárok je uspokojován servisním opatřením zpracování studijní literatury.

[B1] uživatel verbálního jazyka	*	*			
[B2] uživatel znakového jazyka		*	*		
[C1] s postižením dolních končetin	*				
[C2] s postižením horních končetin		*	*	*	
[D] se SPU	*	*	*		
[E] s psych. poruchou nebo chron. onemocněním	*	*			

II.3. Nároky na práci se symbolikou a grafikou

Typ studenta / Specifické potřeby	[0] žádné	[1] časová kompenzace	[2] EED	[3] NED	[4] HD
[A1] uživatel zraku	*	*		*	
[A2] uživatel hmatu/hlasu		*	*		*
[B1] uživatel verbálního jazyka	*				
[B2] uživatel znakového jazyka	*				
[C1] s postižením dolních končetin	*				
[C2] s postižením horních končetin	*	*	*	*	
[D] se SPU	*				
[E] s psych. poruchou nebo chron.	*				

onemocněním					
-------------	--	--	--	--	--

II.4. Nároky na práci s multimédií (audio- a videomateriálem)

Typ studenta / Specifické potřeby	[0] žádné	[1] video, kompenzace audiodokumentů ¹³⁵	[2] audio, kompenzace videodokumentů ¹³⁶
[A1] uživatel zraku	*		
[A2] uživatel hmatu/hlasu			*
[B1] uživatel verbálního jazyka	*	*	
[B2] uživatel znakového jazyka		*	
[C1] s postižením dolních končetin	*		
[C2] s postižením horních končetin	*		
[D] se SPU	*		
[E] s psych. poruchou nebo chron. onemocněním	*		

II.5. Nároky na práci s technologiemi, příp. s fyzickým materiálem při výuce a studiu

¹³⁵ Nárok je uspokojován opatřením zpracování studijní literatury, příp. tlumočnickým nebo zapisovatelským /vizualizačním servisem, jde-li o simultánní aktivitu.

¹³⁶ Nárok je uspokojován opatřením zpracování studijní literatury.

Typ studenta / Specifické potřeby	[0] žádné	[1] časová kompenzace	[2] studijní asistence ¹³⁷	[3] příležitostná pedag. intervence ¹³⁸	[4] přechodná pedag. intervence ¹³⁹	[5] soustavná pedag. intervence ¹⁴⁰
[A1] uživatel zraku	*	*		*		
[A2] uživatel hmatu/hlasu		*	*	*	*	
[B1] uživatel verbálního jazyka	*			*	*	
[B2] uživatel znakového jazyka		*	*	*	*	*
[C1] s postižením dolních končetin	*			*	*	*
[C2] s postižením horních končetin	*	*	*	*		
[D] se SPU	*			*		
[E] s psych. poruchou nebo chron. onemocněním	*			*		

II.6. Osobní potřeby související s postižením

¹³⁷ Viz opatření studijní asistence.

¹³⁸ Viz opatření individuální výuka.

¹³⁹ Viz opatření individuální výuka.

¹⁴⁰ Viz opatření individuální výuka.

Typ studenta / Specifické potřeby	[0] žádné	[1] příležitostná osobní asistence ¹⁴¹	[2] pravidelná osobní asistence ¹⁴²	[3] trvalá osobní asistence ¹⁴³	[4] prostorová orientace ¹⁴⁴
[A1] uživatel zraku	*	*			*
[A2] uživatel hmatu/hlasu		*	*		*
[B1] uživatel verbálního jazyka	*				
[B2] uživatel znakového jazyka	*	*			
[C1] s postižením dolních končetin	*	*	*	*	*
[C2] s postižením horních končetin	*	*	*	*	
[D] se SPU	*				
[E] s psych. poruchou nebo chron. onemocněním	*	*			

¹⁴¹ Viz opatření Osobní asistence.

¹⁴² Viz opatření Osobní asistence.

¹⁴³ Viz opatření Osobní asistence.

¹⁴⁴ Viz opatření Prostorová orientace.

III. Souhrn standardizovaných servisních opatření poskytovaných vysokou školou pro jednotlivé typy postižení.

Servisní opatření / Typ studenta	[A1] uživatel zraku	[A2] uživatel hmatu/hlasu	[B1] uživatel verb. jazyka	[B2] uživatel znak. jazyka	[C1] s postižením dolních konč.	[C2] s postižením horních konč.	[D] se SPU	[E] s psych.a chron. onemocněním
Zpřístupnění studijní literatury [II, III, IV] ¹⁴⁵	NED	EEDI, HD, EAD	–	EEDII, EVD	–	EEDII	EEDII	–
Zapisovatelský/ vizualizační servis [I]	–	–	SZ / AT	SZ, Obz / ZČ	–	Obz	–	–
Tlumočnický servis [I]	–	–	–	ZJ	–	–	–	–
Individuální výuka [V]	příležitostná	příležitostná / přechodná	příležitostná	příležitostná / přechodná / soustavná	příležitostná/ přechodná / soustavná	příležitostná	příležitostná / přechodná	příležitostná

¹⁴⁵ Čísla v hranatých závorkách označují typ nároku I-VI (viz tabulky výše), jenž je příslušným servisním opatřením uspokojován.

Studijní asistence [V]	příležitostná	jednorázová / příležitostná / pravidelná	jednorázová / příležitostná	jednorázová / příležitostná	příležitostná / pravidelná	jednorázová / příležitostná / pravidelná	jednorázová / příležitostná	příležitostná
Osobní asistence [VI]	příležitostná	příležitostná / pravidelná	–	příležitostná	příležitostná / pravidelná / trvalá	příležitostná / pravidelná / trvalá	–	příležitostná
Prostorová orientace [VI]	jednorázová / příležitostná	jednorázová / příležitostná	–	–	jednorázová / příležitostná	–	–	příležitostná
Diagnostika [II]	–	–	–	–	–	–	ano	–
Režijní opatření [I, V]	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
Časová kompenzace [I, II, III, V]	ano	ano	ano	ano	–	ano	ano	ano

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

III.1. Zkratky a symboly¹⁴⁶

Řazeno podle abecedy:

AT – vizualizace pomocí artikulačního tlumočení (*in situ*)

EED I – editovatelný elektronický dokument 1. řádu

EED II – editovatelný elektronický dokument 2. řádu

EAD – (elektronický) audiodokument

EVD – (elektronický) videodokument

HD – hmatový dokument

NED – needitovatelný elektronický dokument

ObZ – obsahový zápis

SPU – specifická porucha učení

SZ – simultánní vizualizační zápis

ZČ – vizualizace pomocí znakové češtiny

ZJ – tlumočení do ZJ *in situ* nebo *online*

◀ tématu je věnováno samostatné heslo v kapitole [Výklad použitých pojmů](#)

III.2. Výklad použitých pojmů

Řazeno podle abecedy:

Adaptace (při práci s dokumenty)

¹⁴⁶ Interpretace jednotlivých termínů je uvedena v samostatné kapitole [Výklad použitých pojmů](#).

- standardizovaný proces¹⁴⁷, při němž se forma dokumentu (v nezbytných případech i dílčí složky jeho obsahu) přizpůsobí technickým, smyslovým a kognitivním nárokům té skupiny uživatelů, pro něž je dokument určen;
- výsledkem je dokument, který obsahuje informaci v maximální možné míře shodnou s dokumentem výchozím, přitom však současně obsahuje standardizované prvky zajišťující přístupnost dokumentu pro tu skupinu uživatelů, jimž je dokument určen (typicky grafické prvky, navigační aparát, automatické formátování nadpisů);
- provádí ji – v rámci servisního opatření [Zpracování studijní literatury](#) ◀ personál proškolený v rámci kurzů akreditovaných k tomuto účelu MŠMT, v nutných případech personál, jehož způsobilost je objektivně prokazatelná předchozí praxí;
- podmínkou pro financování nákladů spojených s adaptací je veřejná dostupnost výsledného dokumentu pro akademickou veřejnost, jež předpokládá, že adaptovaný dokument je zařazen ve fondech veřejné dostupné knihovny, elektronicky zkatalogizován tak, aby informace o něm byla dostupná prostřednictvím [národní knihovní brány](#) pro studenty se specifickými potřebami, v případě elektronických dokumentů včetně možnosti stahování zajištěné pro oprávněné uživatele.

Artikulační tlumočení

- způsob vizualizace mluveného slova: zřetelná artikulace jednotlivých českých slov ústy tak, aby bylo umožněno nebo usnadněno odezírání mluveného projevu osobami, které ovládají český jazyk a odezírání preferují jako prostředek své komunikace¹⁴⁸;
- je alternativou k vizualizaci prostřednictvím [simultánního vizualizačního zápisu](#) ◀ (nelze poskytnout téže osobě obě služby souběžně).

Časová kompenzace

- opatření organizačního typu, jímž je studentovi poskytována na konkrétní studijní aktivitu časová lhůta delší, než je pro tentýž účel standardní, a to v přímé závislosti na typu jeho postižení (a s ním souvisejících pracovních metodách) a typu úkolu, který má být splněn; nesmí být poskytována paušálně, bez ověření účelnosti kompenzace v konkrétním případě a její korektnosti vůči ostatním účastníkům aktivity;
- v případě studentů se **zrakovým** postižením se – s ohledem na použité technologie pro zpřístupnění dokumentů – jedná typicky o časové navýšení při práci se strukturovaným textem (nikoli jeho prosté psaní), symbolikou a grafikou;

¹⁴⁷ Relevantní metodické materiály jsou zmíněny u příslušných pasáží níže.

¹⁴⁸ Podle § 6, odst. 4, zákona 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.

- v případě studentů se **sluchovým** postižením se jedná typicky o časové navýšení pro překlad (při práci s psaným textem, včetně jeho vytváření), nebo – s ohledem na použité technologie pro zpřístupnění dokumentů – pro práci s videodokumenty ve znakovém jazyce;
- v případě studentů s **pohybovým** postižením horních končetin se – s ohledem na rozsah postižení a použité technologie pro zpřístupnění dokumentů – jedná typicky o časové navýšení při práci s textem, symbolikou a grafikou, příp. při manipulaci s předměty, přístrojovou technikou apod.;
- v případě studentů se **SPU** se u studentů dyslektických – s ohledem na použité technologie pro vytváření dokumentů – jedná typicky o časové navýšení pro kontrolu strukturní, typografické a ortografické správnosti textu, v případě studentů dyskalkulických o časové navýšení pro kontrolu numerických operací;
- v případě studentů s **psychickou poruchou** se v odůvodněných případech (v období farmakologické léčby) – s ohledem na možnou ztrátu koncentrace – jedná o časové navýšení při práci s texty.

Diagnostika

- intervence nabízená a poskytovaná osobám s deklarovanou nebo předpokládanou specifickou poruchou učení, pro niž nemají formální oporu v aktuálně platném vyšetření, resp. nedisponují platnou zprávou z vyšetření (viz také kap. 2.1):
 - **uchazečům** přicházejícím na vysokou školu s přetrvávajícími obtížemi z nižších vzdělávacích úrovní, jejichž diagnóza je starší než dva roky a kteří požadují zohlednění svého postižení při přijímacím řízení, resp. při studiu na vysoké škole¹⁴⁹;
 - **studentům**, jejichž obtíže se projeví v souvislosti s nároky kladenými vysokou školou¹⁵⁰;
- je realizována pracovníkem s odpovídající kvalifikací (speciální pedagog, psycholog, psycholingvista) a odpovídajícími standardizovanými diagnostickými metodami,¹⁵¹ včetně komplexního psychologického vyšetření, a musí umožňovat pedagogům odborných předmětů, aby jednotlivě posoudili konkrétní dopad diagnózy na jednotlivé studijní úkoly nebo aktivity;
- kromě diagnózy pořízené na poradenském pracovišti vysoké školy, které zajišťuje pro studenta podporu, akceptuje škola diagnózu jiného poradenského pracoviště (jiná vysoká škola, pedagogicko-psychologická poradna, speciálněpedagogické centrum), pokud tato diagnóza splňuje nároky zde uvedené.

EED I – editovatelný elektronický dokument 1. řádu¹⁵²

- dokument, jehož textová vrstva je v celém svém rozsahu (včetně příp. automatického textu) přístupná odečítačům obrazovky, je uložena ve formátu, který umožňuje archivovat

¹⁴⁹ Tento typ služby je hrazen přímo uchazečem.

¹⁵⁰ Náklady na diagnostiku a případná další opatření nese v tomto případě vysoká škola.

¹⁵¹ Aktuálně diagnostická baterie: Cimlerová, P., Pokorná, D., Chalupová, E. a kol. *Diagnostika SPU u adolescentů a dospělých osob*. Praha: IPPP, 2008.

¹⁵² Hanousková, M. *Metodika k úpravám elektronických textů pro zrakově postižené uživatele*. [online]. Brno: Masarykova univerzita. Verze VII, posl. akt. 28. dubna 2010. [cit. 13. května 2011]. Dostupné z URL http://www.teiresias.muni.cz/download/Metodika_VII.pdf.

sémantickou strukturu textu (nejde tedy o prostý text), a je uživatelským způsobem editovatelná (nejde tedy o PDF nebo jiný formát určený k fixaci konečného znění)

- text je bez drobných technických chyb (prošel redakční korekturou buď přímo v nakladatelství, u autora, nebo při digitalizaci) a je adaptován ([adaptace](#) ➤) s ohledem na technické a smyslové možnosti studentů se zrakovým postižením;
- struktura dokumentu je naznačena automatickými styly a textovou navigací (viz uvedená metodika);
- tabulková data jsou v symetrických tabulkách, příp. – z nezbytných technických důvodů – linearizovaná bez použití tabulkového modu;
- původní grafická složka dokumentu prošla redakční úpravou a je adaptována tak, že dochází k minimálním informačním ztrátám;
- dokumenty určené pouze pro práci s hmatovým výstupem (brailleským displejem) jsou sázeny tak, aby byl především korektní hmatový osmibodový výstup; skutečnost, že dokument je určen pouze pro hmatové vnímání, musí být zmíněna v předmětovém popisu dokumentu;
- do podoby EED I nejsou připravovány texty, jejichž informační hodnota by vzhledem k formě, jíž je informace prezentována, byla výrazně snížena, informace by byly buď zkresleny nebo úplně nedostupné (např. texty obsahující speciální symboliku, jež není obsažena v základních znakových sadách, nad nimiž odečítače obrazovek pracují; dokumenty, v nichž prostorové uspořádání informací tvoří z podstaty věci neadaptovatelnou složku, příp. dokumenty obrazové povahy apod.);
- výsledný dokument je archivován (i katalogizován) a je dostupný online ve veřejně přístupné databázi (knihovně), přičemž je chráněn autorizovaným přístupem (viz [adaptace](#) ➤).

EED II – editovatelný elektronický dokument 2. řádu¹⁵³

- liší se od EED I tím, že grafická (obrazová) ani tabulková složka původního dokumentu **nepodlehla adaptaci** ➤ a případně dalším zvýrazněním (i barevným) struktury dokumentu;
- výsledný dokument je archivován (i katalogizován) a je dostupný online ve veřejně přístupné databázi (knihovně), přičemž je chráněn autorizovaným přístupem (viz [adaptace](#) ➤).

EAD – (elektronický) audiodokument

- dokument, v němž jsou informace podávány prostřednictvím zvukového záznamu;
- čistě audiální dokument (bez odkazu na textovou vrstvu) se považuje za doplňkový materiál, nikoli preferovanou formu, jejímž prostřednictvím by se ke zrakově postiženým měla dostávat studijní literatura; je-li použit, doporučený a preferovaný formát je digitální (před analogovým);
- výsledný dokument je archivován (i katalogizován) a je dostupný online ve veřejně přístupné databázi (knihovně), přičemž je chráněn autorizovaným přístupem (viz [adaptace](#) ➤).

EVD – (elektronický) videodokument

- dokument, v němž jsou informace podávány prostřednictvím videozáznamu, typicky užívaný pro záznam znakového jazyka;
- doporučený a preferovaný formát je digitální (před analogovým);

¹⁵³ Metodika citovaná v odstavci [EED I](#) ➤ se uplatní v relevantní míře.

- výsledný dokument je archivován (i katalogizován) a je dostupný online ve veřejně přístupné databázi (knihovně), přičemž je chráněn autorizovaným přístupem (viz [adaptace](#) ↗).

HD – hmatový dokument

- dokument tištěný v Brailleově bodovém písmu, v nezbytných případech doprovázený [hmatovou grafikou](#) ↗
- sazba dokumentu striktně respektuje národní brailleskou šestibodovou normu jazyka, v němž je text napsán, včetně případných oborových specifik¹⁵⁴, má-li být z nedostatku ustálených řešení použita nová (dosud nepublikovaná) brailleská reprezentace vizuálních symbolů, očekává se konzultace mezi zainteresovanými pracovišti a následně zveřejnění použitého řešení;
- dokument je tištěn podle národních technických konvencí definujících velikost brailleského bodu, vzdálenosti bodů uvnitř brailleských znaků a mezi nimi¹⁵⁵, kvalitu a gramáž papíru apod.);
- sazba je prováděna výhradně elektronicky, přinejmenším metadata sazby, příp. hmatového výstupu jsou dostupné online ve veřejně přístupné databázi (knihovně).

HG – hmatová grafika

- takový typ informačního zdroje, který zrakově postiženému uživateli hmatu/hlasu umožní vnímat plošné objekty a vztahy, např. planimetrická schémata včetně plánů a map, ilustrační a uměleckou grafiku, apod., ve formátu dvojúrovňového nebo víceúrovňového reliéfu, a dále prostorové objekty nebo vztahy, např. stereometrická schémata včetně zobrazení reálných předmětů, umělecké plastiky, ve formátu trojrozměrném (fyzické modely, výstupy 3D tiskáren);
- při výrobě jsou upřednostňovány technologie, které umožňují snadnou reprodukci hmatové grafiky¹⁵⁶ a archivaci (a katalogizaci) datových podkladů; výsledný dokument je archivován (i katalogizován) a je dostupný ve veřejně přístupné databázi (knihovně); současně jsou online ve veřejně přístupné databázi dostupné datové podklady, přičemž jsou chráněny autorizovaným přístupem (viz [adaptace](#) ↗).

¹⁵⁴ Pro české prostředí se jako závazná chápe norma zveřejněná v publikaci: GONZÚROVÁ, W. *Příručka pro přepis černotisku do bodového písma*. Praha: Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, 1997, 38 s.; pro další národní normy je vhodným základním vodítkem publikace *World Braille Usage*. National Library Service for the Blind and Physically Handicapped. Library of Congress. Washington, D.C., USA: UNESCO, 1990 (dostupné též online: URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000872/087242eb.pdf>), příp. metodické materiály vytvářené sdružením Braille Authority of North America (<http://www.brailleauthority.org/>) apod.

¹⁵⁵ Pro české prostředí platí tzv. úmluva o rozměrech Marburg medium (Marburg Medium space convention), jejíž specifikace jsou k dispozici mj. [zde](http://www.blista.de/download/druckerei/braille-dimensions.pdf) (www.blista.de/download/druckerei/braille-dimensions.pdf), příp. v technické normě platné pro státy EU (BS EN 15823:2010 Packaging. Braille on packaging for medicinal products / ČSN EN 15823 Obaly – Braillovo písmo na obalech pro léčivé přípravky).

¹⁵⁶ Pro výrobu trvanlivé dvojrozměrné grafiky např. (a) technologie tzv. termotisku (např. při použití zařízení Zy-fuse) na mikrokapsulový papír; předloha je vytvářena v grafickém editoru, archivována a katalogizována; pro výrobu dočasně 2D grafiky lze využít např. rýsovacích souprav a speciálních fólií pro manuální ruční kresbu (nevýhodou je jednorázovost tohoto druhu grafiky). Pro výrobu trvalé 3D grafiky např. (a) technologie vakuového tvarování (při použití zařízení Thermoform), při níž se vytvářejí kopie jedné fyzické matrice, (b) technologie digitálního trojrozměrného tisku, která předpokládá vytvoření digitálního datového podkladu apod.

Individuální výuka (příležitostná / přechodná / soustavná)

- intervenční opatření, jímž se v odůvodněných případech zajišťuje smyslová nebo fyzická přístupnost přímé výuky studentům se specifickými potřebami;
- není primárně určena ke znalostní kompenzaci nedostatečné připravenosti z nižších stupňů vzdělávání; dokud ovšem není možné zajistit srovnatelnost výsledků vzdělávání s hlavním vzdělávacím proudem, zvláště u odborných dokumentů nebo činností, s nimiž osoba se specifickými potřebami má minimální nebo žádné zkušenosti, je individuální výuka v řadě případů nutností (typicky filologická výuka pro uživatele znakového jazyka, matematika pro uživatele znakového jazyka i pro uživatele hmatu/hlasu, empirické předměty a laboratorní cvičení pro uživatele hmatu/hlasu apod.);
- v případě studentů se **zrakovým** postižením se typicky jedná o takové případy, při nichž jsou vzdělávací a pracovní metody používané v hlavním vzdělávacím proudu nekompatibilní s fyzickými či technickými nároky studentovými a vedly by k tomu, že student nejen nebude schopen výuku sledovat, ale neměl by ani možnost osvojit si specifické pracovní postupy, které v jeho případě umožňují profesní inkluzi (např. využití elektronických dat místo běžně dostupných vizuálních dat, používání hmatových dokumentů apod.); dalším sledovaným a zohledňovaným aspektem je tempo, jímž běžná výuka probíhá;
- v případě studentů se **sluchovým** postižením se typicky jedná o výuku mluvených jazyků, příp. o předměty, jejichž povaha (výukové prostředí, tempo výuky, mluvní návyky přednášejícího, simultánní kombinace několika zdrojů informací atd.) neumožňuje aplikovat zákon 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.
- v případě studentů s **pohybovým** postižením se typicky jedná o případy fyzické nepřístupnosti prostředí, v němž výuka hlavního vzdělávacího proudu probíhá, příp. volba zcela odlišných výukových metod s ohledem na fyzická specifika studentů (př. sportovní výchova);
- v případě studentů s jazykovými **specifickými poruchami učení** se typicky jedná o individuální výuku cizích jazyků;
- **příležitostnou** pedagogickou intervencí se myslí jednotlivé případy jednorázové přímé individuální výuky (v řádech jednotek za studium), příp. konzultací souvisejících se studentovými odlišnými pracovními postupy, příp. jinak s konkrétním postižením. Jejím účelem je jednorázové formální, příp. obsahové doplnění řádné výuky;
- **přechodnou** pedagogickou intervencí se myslí individuální výuka konaná po celou dobu trvání jednoho předmětu, přičemž předměty takto vyučované v rámci studia nepřevládají;
- **soustavnou** pedagogickou intervencí se myslí individuální výuka v rozsahu celých semestrů a v množství případů větším než **50 %** standardních studijních povinností.

Minimální kompetence studentů se specifickými potřebami

- dovednosti a znalosti studentů se specifickými potřebami, které překračují dovednosti a znalosti studentů v hlavním vzdělávacím proudu a jsou nezbytné k zajištění inkluzivního vzdělávání: aby mohla vysoká škola uspokojovat nároky, vznášené studenty se specifickými potřebami, vznáší sama na studenta nárok, aby si osvojil pracovní postupy, jimiž bude pak v co největší možné míře kompenzovat své pohybové, smyslové či kognitivní postižení (viz kap. [Nácvik studijních a pracovních strategií](#) ➤);

- obecnou minimální kompetencí všech studentů se specifickými potřebami je infromatická a technická gramotnost umožňující využití specifických adaptivních technologií a zajišťující maximální nezávislost na individuální asistenci;
- u studentů se **zrakovým** postižením se typicky jedná: v případě uživatelů zraku o hardwarové a softwarové prostředky pro vizuální přizpůsobení vizuálních dokumentů tištěných i elektronických, přizpůsobení aplikačního prostředí pro práci s dokumenty i systémového prostředí pro práci s aplikacemi; v případě uživatelů hmatu o znalost šestibodové i osmibodové normy bodového písma (pokud jeho sledování nebrání zdravotní stav studenta), včetně specifické oborové normy a normy platné pro zápis jazyka, který je předmětem studia jazyky a schopnosti efektivní práce s hmatovými dokumenty, vč. hmatové grafiky; dále znalost práce s odečítačem obrazovky, hmatovým displejem a hlasovým syntetizérem včetně syntézy jazyka, který je předmětem studia; student je schopen samostatné editace dokumentů textových i symetrických dokumentů tabulkových, určených pro vizuální tisk; uživatel hmatu/hlasu navíc i dokumentů určených pro hmatový tisk; student je schopen samostatného pohybu a orientace v prostoru, pokud tomu nebrání přidružené pohybové nebo jiné postižení, v případě uživatelů hmatu/hlasu za pomoci bílé hole, případně vodícího psa;
- v případě studentů se **sluchovým** postižením se typicky jedná o schopnost efektivní práce s psaným textem – jeho překladem, strukturováním, kontrolou jazykové správnosti apod., včetně elektronických textových komunikačních nástrojů (chat); dále o schopnost efektivně využívat nejméně jeden komunikační systém uvedený v zákoně 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.; v případě uživatelů znakového jazyka jde dále o odborné vyjadřování ve znakovém jazyce (používání odborné terminologie včetně terminologie v jiných znakových jazycích, práce se slovníky, stylistická diferenciací apod.) a o znalost práce s elektronickými videokomunikačními nástroji (záznam, editace a sledování videodokumentů, videochat);
- u studentů s **pohybovým** postižením, se v případě osob s postižením dolních končetin jedná o schopnost samostatného pohybu v prostoru upraveném podle vyhlášky 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu, pokud specifčnost postižení nebo kombinace postižení objektivně samostatný pohyb neznemožňuje, v případě osob s postižením horních končetin dále o znalost práce s výpočetní, případně jinou kompenzační technikou umožňující manipulovat s dokumenty a fyzickými předměty;
- v případě studentů se **SPU** se typicky jedná o znalost strategií pro práci s textem (efektivita čtení, orientace v dokumentech různého typu a různé délky a struktury) a o znalost práce s výpočetní technikou umožňující kontrolu strukturní, typografické a ortografické správnosti textu;
- v případě studentů s **psychickou** poruchou se typicky jedná o znalost strategií pro efektivní využití času pro studium, rozvržení studijních povinností apod.

Nácvik studijních a pracovních strategií

- takový typ **studijní asistence** ◀ který zajistí, že si student osvojí pracovní postupy, jimiž bude pak do co největší možné míry kompenzovat své pohybové, smyslové či kognitivní postižení;
- v případě studentů se **zrakovým** postižením se typicky jedná o nácvik práce se speciální výpočetní technikou (ať už fyzickým či programovým vybavením) nad rámec běžných znalostí (viz kap. **Minimální kompetence** ◀, příp. nácvik efektivní práce s hmatovými dokumenty

netriviálního obsahu (různé národní znakové sady, speciální symbolika aj.), vč. hmatové grafiky;

- v případě studentů se **sluchovým** postižením se typicky jedná o nácvik efektivní práce s psaným textem – jeho překladem, strukturováním, kontrolou jazykové správnosti apod. a dále s odborným vyjadřováním ve znakovém jazyce (používání odborné terminologie včetně terminologie v jiných znakových jazycích, práce se slovníky, stylistická diferenciacie apod.);
- v případě studentů s **pohybovým** postižením (především horních končetin) se jedná o nácvik efektivní práce s výpočetní, případně jinou kompenzační technikou;
- v případě studentů se **SPU** se typicky jedná o nácvik strategií při práci s textem (efektivita čtení, orientace v dokumentech různého typu a různé délky a struktury) a o nácvik práce s výpočetní technikou umožňující kontrolu strukturní, typografické a ortografické správnosti textu;
- v případě studentů s **psychickou** poruchou se typicky jedná o nácvik strategií pro efektivní využití času pro studium, rozvržení studijních povinností apod.

NED – needitovatelný elektronický dokument

- dokument, jehož textová vrstva chybí nebo není přístupná čtecím zařízením a nedá se editovat; dokument je určen výhradně pro práci zrakem a bez čtecích zařízení
- předloha není při vzniku dokumentu po obsahové ani formální (formátovací) stránce nijak modifikována, mění se pouze ke změnám datového formátu dokumentu (stále v rámci obrazových formátů: PDF, JPG, BMP, GIF, PNG, TIFF, EPS apod.)
- výsledný dokument je archivován (i katalogizován) a je dostupný online ve veřejně přístupné (knihovně), přičemž je chráněn autorizovaným přístupem (viz [adaplace](#) ↩).

Obsahový zápis

- typ intervence poskytovaný v rámci [zapisovatelského servisu](#) ↩ primárně studentům s pohybovým postižením, v odůvodněných případech studentům se sluchovým postižením;
- jedná se o typ zápisu, při němž je registrován věcný obsah sdělení, nikoli jeho forma;
- není určen k vizualizaci mluveného slova, proto může, ale nemusí probíhat v reálném čase (může vznikat ex post až na základě [simultánního zápisu](#) ↩ jeho formálními úpravami);
- zápis je určen ke studiu, předpokládá se jeho archivace, na vyžádání i jeho autorizace vyučujícím (příp. jím pověřené osoby), jehož projev byl takto zaznamenán;
- zápis pořizují pracovníci s aktivní znalostí zapisované problematiky.

Osobní asistence (příležitostná / pravidelná / trvalá)

- kompenzuje fyzické omezení studenta se specifickými potřebami při sebeobsluze a dalších fyzických aktivitách souvisejících se studiem nebo s činnostmi, které jsou součástí vzdělávacího programu, včetně ubytování a stravování v zařízeních, jejichž zřizovatelem je škola nebo které je student fakticky nucen využít při akcích organizovaných mimo sídlo školy;
- respektuje zásadu sebeurčení osob se specifickými potřebami¹⁵⁷;

¹⁵⁷ Sebeurčovací principem asistence je myšlena skutečnost, že v otázkách osobní asistence určuje povahu a rozsah činností vykonávaných asistentem výhradně ten, jemuž se asistuje. Tento princip vychází z předpokladu, že vysokoškolský student je plně zodpovědný za svá rozhodování. Asistent může tuto asistenci odmítnout pouze v případě, že požadovaná činnost je ve zjevném rozporu se zákony a předpisy platnými pro danou školu nebo se zásadami etickými a že odmítnutím neohrozí život nebo zdraví toho, jemuž asistuje.

- nezahrnuje vlastní vzdělávání ani nácvik specifických dovedností ve smyslu zmiňovaném v bodě **Studijní asistence** ▶ resp. **Nácvik studijních a pracovních strategií** ▶
- uskutečňuje se v trvalém přímém kontaktu s osobou, již je poskytována asistence, a podle jejích přímých pokynů¹⁵⁸;
- je poskytována výhradně v případech, kdy objektivně není možné využít technologie, která by učinila osobu se specifickými potřebami na této asistenci nezávislou, a vzhledem k povaze činnosti a povaze prostředí není ani možné dosáhnout této nezávislosti nácvikem specifických dovedností (viz **Nácvik studijních a pracovních strategií** ▶
- osobní asistence zahrnuje především:
 - průvodcovské služby (vykonává školený asistent) – doprovod na neznámá nebo těžko dostupná místa¹⁵⁹, příp. na akce příležitostného rázu pořádaného školou; přiměřená asistence v neznámém nebo fyzicky, psychicky či orientačně náročném a nevstřícném prostředí;
 - manipulace s předměty osobní potřeby a sebeobsluha (vykonává proškolený asistent) – pouze při přímé účasti ve výuce (nikoli v domácím prostředí, v ubytovacím zařízení pouze v případě, že jde o činnost prokazatelně související se studiem¹⁶⁰);
 - služby administrativního charakteru – pomoc při práci s písemnými materiály, jejichž povaha a také časový rámec činnosti neumožňují při jejich zpřístupnění využít standardních technických opatření, příp. by standardní zpřístupnění materiálů (např. digitalizací) bylo neefektivní;
 - redakční služby – pomoc se závěrečnými redakčními úpravami dokumentů vyžadovaných při plnění studijních povinností (typografické formátovací práce pro studenty se zrakovým postižením, v nutných případech formální jazykové korekce pro studenty se sluchovým postižením, redakční a formátovací práce u studentů s postižením horních končetin apod.);
- intenzitou se může jednat o intervenci **příležitostnou** (jednorázové nahodilé případy), **pravidelnou** (malé počty případů ale pravidelně, např. doprovody přes dopravné či stavebně problematická místa aj., a **trvalou** (trvalá přítomnost asistenta po celou dobu výuky, vč. doprovodů) – typicky pro studenty s těžkým nebo kombinovaným pohybovým postižením.

Prostorová orientace (jednorázová intenzivní / příležitostná)

- intervence, jejímž účelem a výsledkem je zajištění bezpečné fyzické orientace studenta a pokud možno jeho samostatný efektivní pohyb v prostorech, kde se odehrává vlastní

¹⁵⁸ Povaha termínu *asistence* předpokládá přímou součinnost asistenta s tím, jemuž asistuje a jenž je v daném okamžiku na témže místě, kde se věnuje pouze činnosti, k níž asistenci vyžaduje. Tato součinnost může být v odůvodněných případech realizována elektronicky (například textovým chatem nebo videochatem při sluchovém nebo komunikačním omezení, audiochatem při zrakovém omezení), vždy však pod podmínkou, že tento způsob komunikace je v daných podmínkách jediným reálně dostupným řešením a není volen ve snaze vytvořit na straně studenta podmínky pro jinou souběžně prováděnou činnost.

¹⁵⁹ Nepředpokládá se asistence v místech, která student navštěvuje pravidelně (posluchárny, koleje apod.), pokud ovšem neexistuje objektivní překážka, která studentovi v samostatném jednání brání (například dočasné stavební úpravy, nepříznivý zdravotní stav apod.; viz **Minimální kompetence** ▶

¹⁶⁰ Osobní asistence při činnostech nesouvisejících s požadavky školy není hrazena z rozpočtu MŠMT, i když se odehrává v prostředí školy.

studium, příp. prostorách, které se studiem bezprostředně souvisejí (administrativní a sociální prostory školy, ubytovací zařízení kolejního typu);

- typicky se týká studentů se zrakovým postižením, příp. studentů s pohybovým postižením dolních končetin;
- v případě zrakově postižených ji vykonává kvalifikovaný instruktor prostorové orientace,¹⁶¹ v případě pohybově postižených studentů školený osobní asistent;
- **jednorázovou intenzivní** formou se myslí např. intenzivní zácvik prostorové orientace zrakově postižených před zahájením studia či aktuálního semestru, příp. komentované prohlídky studijních prostor a jejich přístupových cest pro studenty s postižením pohybovým;
- **příležitostnou** formou se myslí intervence prováděná v závislosti na aktuálních podmínkách (např. aktuální změny dispozic výukových prostor, roční období a s ním spojená změna v přístupnosti některých prostor, změny v dopravě, stavební práce apod.).

Režijní opatření

- intervence, jejíž obsah není přímo závislý na typu studentova postižení nebo obsahu studia, je nedílnou součástí studijní podpory všech studentů se specifickými potřebami a není možné jej ani předem kvantifikovat (může jít o jednorázová i opakovaná opatření), ani stanovit přesnou náplň;
- typicky se jedná o činnosti obecně organizačního rázu a administrativního rázu (organizační jednání se studenty a s akademickými i neakademickými pracovníky školy) a o studijní poradenství (návrhy individuálních studijních plánů, návrhy technických a studijních strategií, související jednání s akademickými i neakademickými pracovníky školy atd.);
- opatřeních, která mají dlouhodobý charakter a týkají se typu poskytovaných služeb nebo organizace studia, je škola povinna vést záznam, včetně registrace dat a argumentů, na základě nichž došlo k opatření, a tento záznam uchovávat po dobu, kdy škola čerpá prostředky k zajištění studia, prodlouženou o jeden kalendářní rok, tak aby byl k dispozici orgánům MŠMT ověřujícím oprávněnost čerpání finanční podpory;
- financování je zajištěno jednak základním paušálním příspěvkem na studenta, jehož výši stanoví MŠMT, a dále z příspěvku na krytí jiných, specifických služeb školy, k nimž se pojí nezbytná míra režijních opatření.

Simultánní vizualizační zápis (přepis)

- typ intervence poskytované v rámci **zapisovatelského servisu**◀ primárně studentům se sluchovým postižením, kteří buď uživateli verbálního jazyka, nebo jsou uživateli znakového jazyka, ale není organizačně možné nebo s ohledem na povahu komunikace účelné zajistit pro ně komunikaci prostřednictvím tlumočnicka znakového jazyka;
- jedná se o písemný zápis mluvené řeči,¹⁶² který probíhá v reálném čase a je alternativou vizualizace prostřednictvím **znakované češtiny**◀ nebo **artikulačního tlumočení**◀ (nelze poskytnout téže osobě více těchto služeb souběžně); zprostředkuje komunikaci mezi slyšícími uživateli mluveného jazyka a sluchově postiženými uživateli verbálního jazyka, případně i znakového jazyka

¹⁶¹ V současné době dle § 9, odst. 1, písm. e) vyhlášky č. 317/2005 Sb., Studium k výkonu specializovaných činností v oblasti prostorové orientace zrakově postižených.

¹⁶² Podle § 6, odst. 1, zákona 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.

- není zpravidla korigován ani redigován, a v tom případě ani uchováván; výjimku tvoří případy, kdy je využíván jako podklad pro **obsahový zápis** ← tehdy se předpokládají jak jeho redakční úpravy, tak dočasná archivace;
- vizualizačním zapisovatelem pro potřeby vysokých škol je vždy osoba s ukončeným vysokoškolským vzděláním a školením v oblasti zprostředkování komunikace, přičemž ve nutných případech lze toto školení nahradit dostatečnou zapisovatelskou praxí v oblasti školství nebo soudnictví; základními kompetencemi je rychlost a přesnost zápisu a bezpečné pasivní porozumění zapisovanému tématu
- simultánní vizualizační zápis se zajišťuje z iniciativy slyšící nebo sluchově postižené strany komunikace, a nestanoví-li škola specifická pravidla pro působení zapisovatelů, řídí se jednání zapisovateli analogickými pravidly jako jednání tlumočníka

Studijní asistence (jednorázová intenzivní / příležitostná / pravidlená)

- kompenzuje fyzické omezení studenta se specifickými potřebami během výuky, při práci se studijními materiály nebo při výzkumu a při práci s technologiemi nutnými k plnění úkolů, které jsou součástí vzdělávacího programu;
- je určována pedagogickým záměrem toho, kdo je zodpovědný za danou výuku, výzkum nebo za plnění daných úkolů, a zřetelem k technickým, fyzickým a komunikačním možnostem toho, jemuž je asistence poskytována;
- nezahrnuje osobní asistenci;
- uskutečňuje se v trvalém přímém kontaktu studenta se studijním asistentem;
- je poskytována výhradně v případech, kdy objektivně není možné využít technologie, která by učinila osobu se specifickými potřebami na této asistenci nezávislou, a vzhledem k povaze činnosti a povaze prostředí není ani možné dosáhnout této nezávislosti nácvikem specifických dovedností;
- studijní asistence zahrnuje především:
 - nácvik specifických dovedností ve smyslu zmiňovaném v bodě **Nácvik studijních strategií** ←
 - zprostředkování skutečností přístupných během výuky výhradně zrakem (pro studenty se zrakovým postižením);
 - pomoc při orientaci v neznámém dokumentu s netriviální strukturou (pro studenty se zrakovým a sluchovým postižením a SPU v jazykové oblasti);
 - pomoc při fyzické manipulaci se stroji, přístroji a laboratorními vzorky (pro studenty se zrakovým postižením a pohybovým postižením)
 - asistence při sportovních aktivitách v rámci výuky (pro studenty se zrakovým, sluchovým a pohybovým postižením);
- intenzitou se může jednat o intervenci **jednorázovou intenzivní** (např. nácvik studijních strategií při práci s konkrétním programovým vybavením), **příležitostnou** (nahodilé případy podle aktuální potřeby), **pravidelnou** (malé počty případů ale pravidelně, např. semestrální st. asistence v rámci jednoho předmětu).

Tlumočnický servis

- intervence zprostředkující komunikaci mezi uživateli znakového jazyka slyšícími uživateli mluveného jazyka a prostřednictvím tlumočníka **znakového jazyka** ←¹⁶³;

¹⁶³ Podle § 4, odst. 2 a 3, zákona 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.

- metodicky je třeba jej odlišovat od použití komunikačních systémů vycházejících z českého jazyka (vizualizace **artikulačním tlumočením** a **znakovou češtinou**), při nichž k tlumočení nedochází¹⁶⁴;
- tlumočnickem znakového jazyka pro potřeby vysokých škol je vždy osoba s ukončeným vysokoškolským vzděláním a se vzděláním překladatelským a tlumočnickým, přičemž ve nutných případech lze tlumočnické a překladatelské vzdělání nahradit dostatečnou tlumočnickou praxí v oblasti školství, soudnictví nebo odborné profesní komunikace;
- tlumočení se zajišťuje z iniciativy slyšící nebo sluchově postižené strany komunikace, a nestanoví-li škola specifická pravidla pro působení tlumočnicků, řídí se jednání tlumočnicka obecnými pravidly, publikovanými Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka¹⁶⁵;
- tlumočnick vysoké školy je povinen spolupracovat s ostatními tlumočnickými českého znakového jazyka, primárně s tlumočnickými ve školství, a dbát jak o věcnou přesnost a jednoznačnost sdělení, tak o jazykovou kulturu jazyků, mezi nimiž zprostředkuje tlumočení;
- pokud je k tlumočení odborných předmětů zapotřebí zavést terminologické prostředky ve znakovém jazyce obecně neustálené, postupuje v součinnosti s komunitou rodilých uživatelů znakového jazyka i s komunitou tlumočnicků tak, aby uplatňované terminologické neologismy byly veřejně dostupné prostřednictvím terminologických slovníků online;
- je-li to technicky možné a existuje-li souhlas komunikujících stran, pořizuje se videozáznam tlumočení pro potřeby hodnocení tlumočnického výkonu a sdílení zkušeností mezi tlumočnickými hrazenými z rozpočtu MŠMT;
- tlumočnick vysoké školy zajišťuje rovněž překlad písemných dokumentů do znakového jazyka, je-li to s ohledem na povahu dokumentu nezbytné¹⁶⁶.

Zapisovatelský a vizualizační servis

- souhrn opatření, která a) kompenzují smyslové specifikum sluchově postižených uživatelů verbálního jazyka, případně i znakového jazyka, nebo která b) kompenzují fyzická omezení při písemném záznamu mluveného projevu v případě pohybově postižených;
- v případě a) se jedná se o **simultánní zápis** (jako způsob vizualizace mluveného projevu) zprostředkující komunikaci mezi slyšícími uživateli mluveného jazyka a sluchově postiženými uživateli verbálního jazyka, případně i znakového jazyka; v případě b) jde o **obsahový zápis** (jako formy studijních poznámek) především pro studenty s pohybovým postižením, příp. i pro studenty s postižením sluchovým.

Znakovaná čeština

- zvláštní způsob vizualizace mluveného projevu;

¹⁶⁴ Oba typy systémů důsledně odděluje i zákon 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb., přestože metodiky ne zcela přesně označuje použití obou systémů za tlumočnické služby (§ 8).

¹⁶⁵ *Etický kodex České komory tlumočnicků znakového jazyka* [online]. ČKTZJ, o.s., Praha 2010-2011. Dostupné z URL <http://www.cktj.com/dokumenty>.

¹⁶⁶ Podle § 7, odst. b, zákona 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.

- jedná se o umělý jazykový systém využívající gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována; spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány odpovídající znaky českého znakového jazyka¹⁶⁷;
- je alternativou vizualizace prostřednictvím **simultánního zápisu** ◀ nebo **artikulačního tlumočení** ◀ (nelze poskytnout téže osobě více těchto služeb souběžně); zprostředkuje komunikaci mezi slyšícími uživateli mluveného jazyka a sluchově postiženými uživateli verbálního jazyka, případně i znakového jazyka
- vizualizátorem češtiny pro potřeby vysokých škol je vždy osoba s ukončeným vysokoškolským vzděláním a školením v oblasti zprostředkování komunikace, přičemž ve nutných případech lze toto školení nahradit dostatečnou vizualizační praxí v oblasti školství nebo soudnictví; základními kompetencemi je rychlost a přesnost vizualizace a bezpečné pasivní porozumění vizualizovanému tématu
- vizualizace znakovanou češtinou se zajišťuje z iniciativy slyšící nebo sluchově postižené strany komunikace, a nestanoví-li škola specifická pravidla pro působení tlumočnicků, řídí se týmiž pravidly jako jednání tlumočnicka.

Znakový jazyk

- znakový jazyk je přirozený komunikační systém neslyšících, tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu¹⁶⁸ (viz **Tlumočnický servis** ◀).

Zpracovávání studijní literatury

- souhrn technických opatření a postupů, jejichž výsledkem je studijní literatura v přístupném formátu – adekvátním pro studenty s postižením, zohledňujícím standardní pracovní metody a technické a smyslové možnosti studentů;
- v případě studentů se **zrakovým** postižením se typicky jedná o proces digitalizace / **adaptace** ◀ jehož výsledkem je buď editovatelný elektronický dokument (**EED I** ◀, needitovatelný elektronický dokument (**NED** ◀, hmatový dokument (**HD** ◀, nebo – jako doplněk – (elektronický) audiální dokument (**EAD** ◀;
- v případě studentů se **sluchovým** postižením jde typicky o (elektronický) videodokument (**EVD** ◀ nebo elektronický editovatelný dokument II (**EED II** ◀, v němž je zpřehledněna a případně zvýrazněna struktura dokumentu;
- v případě studentů s **pohybovým** postižením se typicky jedná o elektronický editovatelný dokument II (**EED II** ◀, příp. elektronický needitovatelný dokument (**NED** ◀;
- v případě studentů se **SPU** jazykového typu se typicky jedná o elektronický editovatelný dokument II (**EED II** ◀, v němž je zpřehledněna a případně zvýrazněna struktura dokumentu, příp. je možné do něj takové zásahy provádět ze strany studenta;
- veškerá připravená studijní literatura je archivována, katalogizována a přinejmenším knihovní metadata jsou dostupná online ve veřejně přístupné databázi, vlastní data pak autorizovaným přístupem.

¹⁶⁷ Podle § 6, zákona č. 155/1998 Sb. „o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob“ ve znění zákona č. 384/2008 Sb.

¹⁶⁸ Podle § 4, zákona č. 155/1998 Sb. „o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob“ ve znění zákona č. 384/2008 Sb.